MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
KONSTITUCINĖS TEISĖS KATEDRA

KRISTINA GRIGIENĖ
Parlamento teisės ir valstybės valdžios institucijų programa (62401S104)

ĮSTATYMAS IR POĮSTATYMINIS AKTAS LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIO TEISMO JURISPRUDENCIJOJE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas -
prof. dr. V. Sinkevičius

Vilnius, 2008

TURINYS

ĮVADAS..... 3

1. KONSTITUCINIS TEISMAS - KONSTITUCINĖS JUSTICIJOS INSTITUCIJA..... 5
1.1. Konstitucinio Teismo statuso pagrindiniai bruožai..... 5
1.2. Konstitucinio Teismo kompetencija..... 9
1.3. Konstitucinio Teismo priimami teisės aktai.....16

2. ĮSTATYMO IR KONSTITUCINIO ĮSTATYMO SAMPRATA..... 18

3. ĮSTATYMAS KONSTITUCINIO TEISMO JURISPRUDENCIJOJE..... 26
3.1. Įstatymų konstitucingumo tyrimas pagal normų turinį.....28
3.2. Įstatymų konstitucingumo tyrimas pagal reguliavimo apimtį.....31
3.3. Įstatymų konstitucingumo tyrimas pagal formą.....41
3.4. Įstatymų konstitucingumo tyrimas pagal priėmimo, pasirašymo, paskelbimo ir įsigaliojimo tvarką.....43

4. POĮSTATYMINIS TEISĖS AKTAS KONSTITUCINIO TEISMO JURISPRUDENCIJOJE..... 46
4.1. Poįstatyminių teisės aktų konstitucingumo tyrimas pagal normų turinį.....48
4.2. Poįstatyminių teisės aktų konstitucingumo tyrimas pagal reguliavimo apimtį..... 51
4.3. Poįstatyminių teisės aktų konstitucingumo tyrimas pagal formą.....54
4.4. Poįstatyminių teisės aktų konstitucingumo tyrimas pagal priėmimo, pasirašymo, paskelbimo ir įsigaliojimo tvarką.....56

IŠVADOS 59

LITERATŪROS SĄRAŠAS..... 61

SANTRAUKA..... 71

ZUSSAMENNFASUNG..... 72

Įvadas

Temos aktualumas. Lietuvai tapus nepriklausoma valstybe, atsirado poreikis sukurti ne tik demokratinę, bet ir teisinę valstybę, kurios vienas iš pamatinių principų – Konstitucijos viršenybė teisės sistemoje. Lietuvos Respublikos Konstitucijos[1] (toliau – Konstitucija) 7 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad negalioja joks įstatymas ar kitas aktas priešingas Konstitucijai. Tai suponuoja, kad valstybės valdžios institucijų priimami aktai turi atitikti pagrindinį valstybės įstatymą.

Valstybinė valdžia įgyvendinama išleidžiant teisės aktus, kuriuose nustatomos atitinkamos elgesio taisyklės. Tai, visų pirma, yra įstatymai. Pastaraisiais metais Lietuvoje normų kūrimo procese pradeda vyrauti poįstatyminiai aktai, kurie „papildo“ ar „patikslina“ įstatymus. Tai neretai sukelia grėsmę pažeisti žmogaus teises ir laisves ar kitas Konstitucijos saugomas vertybes.

Įstatymai bei kiti teisės aktai turi išreikšti teisę bei jai tarnauti, todėl aukščiausi valstybės pareigūnai turi laikytis esminio konstitucinio teisinės valstybės principo, kurio esmė – teisės viešpatavimas. Kaip ne kartą savo nutarimuose yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, konstitucinis teisės viešpatavimo imperatyvas reiškia, kad valdžios laisvę riboja teisė, kuriai privalo paklusti visi teisinių santykių subjektai, neišskiriant nė teisėkūros subjektų[2]. Pažymėtinas ir dar vienas Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principo aspektas, tai reikalavimas, kad būtų užtikrintos žmogaus teisės ir laisvės, kad visos valstybės valdžią įgyvendinančios ir kitos valstybės bei savivaldybių institucijos, visi pareigūnai veiktų vadovaudamiesi teise, paklusdami Konstitucijai ir teisei, kad Konstitucija turi aukščiausią teisinę galią ir kad visi teisės aktai turi atitikti Konstituciją[3].

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas kaip tik ir garantuoja Konstitucijos viršenybę teisės sistemoje. Pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 64 straipsnio 1 dalį Konstitucinis Teismas tiria įstatymų ir poįstatyminių teisės aktų konstitucingumą pagal: (a) normų turinį; (b) reguliavimo apimtį; (c) formą; (d) Konstitucijoje nustatytą priėmimo, pasirašymo, paskelbimo ar įsigaliojimo tvarką.

Konstitucinio Teismo penkiolikos metų veiklos praktika suformulavo nemažą konstitucinę doktriną, kuria Konstitucija nuolat praturtinama, papildoma. Tuo tarpu įstatyme įtvirtintą reguliavimą papildyti ar pakeisti gali tik įstatymų leidėjas. Leidžiant naujus ar keičiant bei

[1] Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
[2] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. rugpjūčio 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. vasario 27 d. nutarimo Nr. 222 "Dėl kandidato į Vyriausybės atstovus" atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 9 straipsniui“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 90-3580.
[3] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos prezidento rinkimų įstatymo 1^1 straipsnio (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) ir 2 straipsnio 2 dalies (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės Žinios. 2004, Nr. 85-3094.

papildant jau priimtus įstatymus ar kitus teisės aktus, juos leidžiančias valstybės institucijas saisto Konstitucinio Teismo nutarimo motyvuojamojoje dalyje išdėstyta Konstitucijos nuostatų samprata bei kiti teisiniai argumentai.

Įstatymo ir poįstatyminio teisės akto konstitucingumo klausimai nėra nauji konstitucinės teisės moksle. Apie įstatymą ir poįstatyminį teisės aktą yra rašę E. Kūris, V. Sinkevičius, E. Jarašiūnas, J. Žilys, E. Šileikis, P. Ragauskas, T. Birmontienė, V.Vaitiekienė ir kt. Nagrinėjant baigiamojo darbo temą bus remiamasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, atitinkamais įstatymais bei poįstatyminiais teisės aktais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencija, Lietuvos autorių monografijomis, periodine literatūra.

Temos problematiškumas. Konstitucinio Teismo aktai yra galutiniai ir neskundžiami, jie turi *erga omnes* galią ir daro *ex nunc* poveikį[4]. Konstitucinio Teismo aktų galią galima įveikti tik priimant Konstitucijos pataisą. Tai lemia, kad Konstitucinio Teismo priimami teisės aktai daro įtaką teisės sistemai bei teisės normų leidybos proceso dalyviams.

Tyrimo objektas. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencija dėl įstatymo ir poįstatyminio akto atitikimo Konstitucijai.

Tikslas. Atskleisti pagrindus, kuriems esant įstatymai ir poįstatyminiai teisės aktai Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje pripažįstami prieštaraujančiais Konstitucijai.

Uždaviniai:

1. Apžvelgti Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo konstitucinio statuso pagrindinius bruožus, Teismo kompetenciją bei priimamus teisės aktus.
2. Išnagrinėti, kaip įstatymas ir poįstatyminis aktas yra suprantami mokslinėje teisės literatūroje bei Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje.
3. Išryškinti aktualias Konstitucijos viršenybės principo įgyvendinimo problemas, įtvirtintas Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje.
4. Atskleisti Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijos reikšmę.

Tyrimo metodai:

Teoriniai: mokslinės literatūros analizė, sisteminimas, vertinimas bei apibendrinimas.

Empiriniai: teismų praktikos analizė bei lyginimas.

Tyrimo imtis ir **darbo struktūra.** Darbą sudaro įvadas, dėstomoji dalys, išvados, literatūros sąrašas, santraukos lietuvių ir vokiečių kalbomis.

[4] Kūris E. Konstitucinė justicija Lietuvoje: pirmasis dešimtmetis // Justitia. 2003, Nr. 3-4. P. 3.

KONSTITUCINIS TEISMAS - KONSTITUCINĖS JUSTICIJOS INSTITUCIJA

Atrodo, galėtume iš karto nagrinėti, kaip Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas saugo Konstitucijos viršenybę bei kokia reikšmė tenka konstitucinės justicijos institutui. Tačiau bent trumpai neaptarus tokių esminių klausimų, kaip antai Konstitucinio Teismo statuso, jo kompetencijos bei priimamų teisės aktų, tolesniam nagrinėjimui stigtų aiškumo.

1.1. Konstitucinio Teismo statuso pagrindiniai bruožai

1992 m. spalio 25 d. tautos referendumu priimtoje Lietuvos Respublikos Konstitucijos preambulėje įtvirtintas atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekis. Preambulėje skelbiamus tikslus sukonkretina daugelis Konstitucijos nuostatų, pavyzdžiui, Lietuvos valstybė yra nepriklausoma demokratinė respublika (1str.), žmogaus teisės ir laisvės yra prigimtinės (18 str.) ir kt. Tačiau suprantama, jog neužtenka vien tik įtvirtinti konstitucinę santvarką, numatyti pagrindines žmogaus teises bei laisves, reikia, kad būtų ir mechanizmas, kuris užtikrintų Konstitucijos, kaip pagrindinio šalies įstatymo, apsaugą. Todėl veiksmingas konstitucinis reguliavimas neįsivaizduojamas be Konstitucinio Teismo vykdomos Konstitucijos apsaugos.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos VIII skirsnyje (102–108 straipsniai) nustatyti esminiai Konstitucinio Teismo veiklos principai. Konstitucinio Teismo statusą nustato ir jo įgaliojimų vykdymo tvarką detaliau reglamentuoja Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas, kurį Lietuvos Respublikos Seimas priėmė 1993 m. vasario 3 d. Šio įstatymo 1 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad Konstitucinis Teismas yra savarankiškas ir nepriklausomas teismas, kuris teisminę valdžią įgyvendina Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir Konstitucinio Teismo įstatymo nustatyta tvarka. Kaip žinome, Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalis postuluoja, jog: „Valstybės valdžią Lietuvoje vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismas“.

Ši nuostata bei kitos, pavyzdžiui, Konstitucijos 67, 84, 94, 109 straipsniai ir kt., įtvirtina valdžių padalijimo principą, todėl Seimo, Prezidento, Vyriausybės ir teismų kompetenciją bei įgaliojimus reglamentuojantys atskiri Konstitucijos skirsniai (V skirsnis „Seimas“, VI – „Respublikos Prezidentas“, VII –„Vyriausybe“, IX – „Teismas“) pabrėžia šių valstybės valdžią įgyvendinančių institucijų atskirumą, savarankiškumą bei tarp jų esančią pusiausvyrą. Pagal Konstituciją įstatymų leidžiamoji valdžia yra patikėta Seimui, įstatymų vykdomoji – Vyriausybei ir Respublikos Prezidentui, o teisminė – teismams.

Ir nors Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsnio pavadinimas nurodo, kad Konstitucinis Teismas – teisminė institucija, tačiau šis teismas pagal Konstitucijos IX skirsnį (111

straipsnį) neįeina nei į bendrųjų (Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, Lietuvos apeliacinis teismas, apygardų ir apylinkių teismai), nei į specializuotų (Vyriausiasis administracinis teismas ir apygardų administraciniai teismai) teismų sistemą. Todėl kyla klausimas, kokią vietą valstybės valdžios institucijų sistemoje užima Konstitucinis Teismas.

Visgi reikia sutikti su Konstitucinio Teismo 2006 m. birželio 6 d. nutarime išdėstytais argumentais, jog tai, kad Konstitucijoje yra du atskiri skirsniai – VIII skirsnis „Konstitucinis Teismas“ ir IX skirsnis „Teismas“, ne paneigia Konstitucinio Teismo, kuris pagal Konstituciją vykdo konstitucinę teisminę kontrolę, buvimą teismų sistemos dalimi, bet pabrėžia ypatingą jo statusą teisminės valdžios sistemoje, kartu ir visų valstybės valdžią vykdančių valstybės institucijų sistemoje. Konstitucinio Teismo teisminę prigimtį rodo: (1) *pavadinimas* – Konstitucinis Teismas, t.y. įvardijamas kaip teismas; (2) skirtingai nuo įstatymų leidžiamosios bei įstatymų vykdomosios valdžių, kurios formuojamos politiniu pagrindu, Konstitucinis Teismas *formuojamas profesiniu pagrindu* (Konstitucijos 103 str. 4 d.) kaip ir kiti teismai (Lietuvos Respublikos Teismų įstatymo VII skyrius); (3) *darbo ir politinės veiklos apribojimas* taikomas tiek Konstitucinio, tiek kitų teismų teisėjams (Konstitucijos 104 str. 3 d. ir 113 str.); (4) teisėjų veiklos principai ir garantijos, užtikrinančios teismų savarankiškumą bei nepriklausomumą nuo kitų valdžių (Konstitucinio Teismo teisėjai, eidami savo pareigas, yra *nepriklausomi nuo jokios valstybinės institucijos*, asmens ar organizacijos ir vadovaujasi tik Konstitucija; Teismui *laiduojamos finansinės, materialinės-techninės bei organizacinės garantijos*; prieš pradėdami eiti savo pareigas Konstitucinio Teismo *teisėjai prisiekia*; jie turi *asmens neliečiamybės teisę*; jų *įgaliojimai nutrūksta tik Konstitucijos 108 straipsnyje įtvirtintais pagrindais*). Teisėjo ir teismų nepriklausomumas nėra savitikslis dalykas - tai yra būtina teisingumo vykdymo sąlyga.

Galima išskirti ir dar požymių, padedančių Konstitucinį Teismą priskirti prie teisminės valdžios, pavyzdžiui, *teisminiame procese remiamasi teisminės valdžios organizavimo ir veiklos principais***,** o būtent: teismo ir teisėjų nepriklausomumo, viešumo, kolegialumo, žodiškumo, teisminio posėdžio nepertraukiamumo, rungtyniškumo ir byloje dalyvaujančių asmenų lygiateisiškumo[5]. Šie principai eksplicitiškai arba implicitiškai įtvirtinti Konstitucinio Teismo įstatyme kaip proceso taisyklės, kuriomis Konstitucinis Teismas remiasi, įgyvendindamas konstitucinį teisingumą.

Kaip jau minėjome, teismai, kaip viena iš valstybės valdžios institucijų, vykdo teisingumą. Vieni mokslininkai teisingumo esme nurodo įstatymų ir kitų teisės aktų taikymą laikantis specialių procedūrų, kiti – ginčų sprendimą, treti – teismo veiklos procesines formas ir jų

[5] Atsižvelgiant į ribotą magistro baigiamojo darbo apimtį nenagrinėsime šių principų turinio, tik paminėtina tai, kad ne visi šie principai gali būti suabsoliutinami.

priimamus sprendimus[6]. Tačiau, autorės nuomone, tokie apibūdinimai, nėra visiškai tikslūs, kadangi jie labiau nusako tam tikras teisingumo pasireiškimo formas, t.y. procesą, eigą, vyksmą, bet ne teisingumo turinį. M. Romeris teismų atliekamą teisingumo funkciją apibūdino taip: „Neteisės konstatavimas ir sudraudimas – štai yra visa bet kurio teismo funkcija. Šiuo ir reiškiasi toji teisės veikimo apsaugos funkcija, kuri vadinama teismu“[7]. Kaip matyti, teisingumas suprantamas kaip teisės apsauga, pasireiškianti konstatavimu bei sudraudimu to, kas yra neteisėta.

Vieni iš žmogaus teisių ir laisvių apsaugos garantų yra bendrosios kompetencijos ir specializuoti teismai, kurie vykdydami teisingumą, privalo užtikrinti Konstitucijoje, įstatymuose bei kituose teisės aktuose išreikštos teisės įgyvendinimą, garantuoti teisės viršenybę. Ši pareiga teismams įtvirtina kaip konstitucinis imperatyvas, kad negalioja joks įstatymas ar kitas aktas priešingas Konstitucijai (7 str. 1d.) bei, kad teisėjas negali taikyti įstatymo, kuris prieštarauja Konstitucijai (110 str. 1d.). Todėl tais atvejais, kai yra pagrindo manyti, kad įstatymas ar kitas teisinis aktas, kuris turėtų būti taikomas konkrečioje byloje, prieštarauja Konstitucijai, teisėjas sustabdo šios bylos nagrinėjimą ir kreipiasi į Konstitucinį Teismą prašydamas spręsti, ar šis įstatymas ar kitas teisinis aktas atitinka Konstituciją (Konstitucijos 110 str. 2 d.). Tačiau galima ir tokia situacija, kai įstatymų arba kitų teisės aktų, kurie turėtų būti taikomi konkrečioje byloje, konstitucingumo klausimą iškelia viena iš proceso šalių teismui nagrinėjant bylą. Žinoma, nei Konstitucija, nei Konstitucinio Teismo įstatymas ar kiti procesiniai įstatymai to tiesiogiai nereguliuoja. Galutinį sprendimą, ar reikia kreiptis į Konstitucinį Teismą, priima bendrosios kompetencijos teismas (arba administracinis teismas), nagrinėjantis vienokią ar kitokią bylą, tai yra jo diskrecija[8]. Nors Konstitucijos 110 straipsnio 2 dalis neįtvirtina tikslių pagrindų, kuriais remiantis teismas, nagrinėjantis konkrečią bylą, galėtų abejoti akto konstitucingumu, pažymėtina, kad teismas, kreipdamasis į Konstitucinį Teismą, privalo grįsti savo sprendimą (procesine prasme – nutartį) teisiniais argumentais. Tokį reikalavimą sąlygoja ir Konstitucinio Teismo įstatymo 30 straipsnis: „Konstitucinis Teismas tiria ir sprendžia tik teisės klausimus“.

Taigi Konstitucinis Teismas nors ir negina tiesiogiai konkretaus individo teisių ir laisvių (jo subjektyviųjų teisių)[9] kaip bendrosios kompetencijos arba administraciniai teismai, tačiau vertindamas teisės aktų atitiktį Konstitucijai šalina neteisėtas nuostatas iš teisės sistemos, t.y. daro poveikį teisiniam reguliavimui. Dėl to mokslinėje doktrinoje Konstitucinis Teismas dar įvardijamas

[6] Birmontienė T., Jankauskas K., Jarašiūnas E. ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė: raida, institucijos, teisių apsauga, savivalda: kolektyvinė monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2007. P. 296.
[7] Romeris M. Konstitucinės ir teismo teisės pasieniuose. – Vilnius: Pozicija, 1994. P. 5.
[8] Stačiokas S. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir kitų Lietuvos teismų santykis // Konstitucinių principų plėtojimas konstitucinėje jurisprudencijoje. - Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2002. P. 199.
[9] Konstitucinio Teismo vykdoma konstitucinė kontrolė kai kuriais atvejais gali būti konkretaus (individualaus) pobūdžio. Pavyzdžiui, pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 73 straipsnį Konstituciniam Teismui teikiant išvadas: 1) ar nebuvo pažeisti rinkimų įstatymai per Respublikos Prezidento ar Seimo narių rinkimus; 2) ar Respublikos Prezidento sveikatos būklė leidžia jam ir toliau eiti pareigas; 3) ar Seimo narių ir valstybės pareigūnų, kuriems pradėta apkaltos byla, konkretūs veiksmai prieštarauja Konstitucijai.

kaip „negatyvusis įstatymų leidėjas“. Tačiau, kaip pažymėjo K. Lapinskas, konstitucinė priežiūra ne tik nepaneigia ir nemenkina įstatymo, bet atvirkščiai – padeda tobulinti teisinę sistemą, stiprinti konstitucinį teisėtumą[10].

Garantuodamas Konstitucijos viršenybę teisės sistemoje ir konstitucinį teisėtumą Konstitucinis Teismas susiduria su Konstitucijos aiškinimu, t.y. atskleidžia konstitucinės normos turinį, konstitucinių principų prasmę ir reikšmę, jų ryšį su ginčijamu teisės aktu.

Konstitucinio Teismo išskirtinį statusą lemia ne vien tik jo atliekamos funkcijos, bet ir tai, jog skirtingai nuo bendrosios kompetencijos ir specializuotų teismų, jam nėra būdinga instancinė sistema. Be to, formuojant Konstitucinio Teismo sudėtį dalyvauja visos trys valdžios institucijos, t.y. įstatymų leidžiamoji, įstatymų vykdomoji bei teisminė. Pagal Konstitucijos 103 straipsnį Konstitucinio Teismo teisėjus skiria Seimas iš kandidatų, kuriuos pateikia Respublikos Prezidentas, Seimo Pirmininkas ir Aukščiausiojo Teismo pirmininkas. Tuo tarpu vieno bendrosios kompetencijos teismo (o būtent, Aukščiausiojo Teismo) teisėjus ir pirmininką skiria ir atleidžia Seimas Respublikos Prezidento teikimu, Apeliacinio teismo teisėjus, o iš jų - pirmininką skiria ir atleidžia Respublikos Prezidentas gavęs Seimo pritarimą. Apylinkių, apygardų ir specializuotų teismų teisėjus ir pirmininkus skiria ir atleidžia Respublikos Prezidentas be kreipimosi į Seimą. Tačiau ir šioje vietoje Respublikos Prezidentas nėra visiškai laisvas, t.y. pagal Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalį dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų Respublikos Prezidentui pataria speciali įstatymo numatyta teisėjų institucija.

Dar viena Konstitucinio Teismo ypatybė yra jo sudėtis bei teisėjų įgaliojimų laikas. Konstitucinio Teismo teisėjai skiriami santykinai neilgai kadencijai, nes bendrosios kompetencijos bei specializuotų teismų teisėjai iš karto skiriami iki to laiko, kai jiems sukaks 65 metai (Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 57 str.). Tuo tarpu pagal Konstitucijos 103 straipsnį ir Konstitucinio Teismo įstatymo 4 straipsnį Konstitucinį Teismą sudaro devyni teisėjai, kuriuos Seimas skiria devyniems metams ir tik vienai kadencijai. Be to, Konstitucinio Teismo teisėjų sudėtis kas tris metus atnaujinama 1/3. 1993 m. Lietuvoje pirmą kartą skiriant Konstitucinio Teismo teisėjus, trys iš jų buvo skiriami trejiems metams, trys – šešeriems ir trys – devyneriems[11]. Tokiu būdu buvo įvesta periodiška (kas 3 metai) teisėjų rotacija. Taip pat buvo nustatyta, kad Konstitucinio Teismo teisėjai, kurie buvo skiriami trejiems ir šešeriems metams, po netrumpesnės kaip trejų metų pertraukos galėjo užimti šias pareigas dar vieną kadenciją. Nustatant trumpą teisėjų kadenciją ir nuolatinį

[10] K. Lapinskas. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas valstybės valdžių sistemoje // Konstitucinis Teismas ir konstitucingumo garantijos Lietuvoje (konferencijų medžiaga). – Vilnius. 1995. P. 29.
[11] Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos įsigaliojimo tvarkos“ // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33 – 1015.

Teismo sudėties atsinaujinimą, didinamas politinis pasitikėjimas Teismu[12], o tai taip pat pabrėžiamas Konstitucinio Teismo išskirtinumas valstybės valdžios institucijų sistemoje.

Apibendrinant galima pasakyti, kad greta bendrosios kompetencijos ir specializuotų teismų egzistuoja Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, kuris tiek organizaciniu, tiek administraciniu atžvilgiu yra atskiras nuo bendrosios kompetencijos ir specializuotų teismų, tačiau visi kartu jie sudaro teisminę valstybės valdžią. Bendrosios kompetencijos bei specializuoti teismai saugo ir gina žmogaus teises ir laisves, spręsdami konkrečias bylas dėl teisės pažeidimo. Konstitucinis Teismas vykdo konstitucinę teisminę kontrolę, spręsdamas įstatymo ar kito teisės akto atitikimo Konstitucijai klausimus. Neatsiejamas konstitucinės kontrolės elementas – Konstitucijos aiškinimas. Taigi, Lietuvoje pasirinktas europietiškasis konstitucinės justicijos modelis, kai konstitucinį teisingumą įgyvendina speciali konstitucijos apsaugos institucija – konstitucinis teismas, o ne bendrųjų teismų sistema (*common law*) kaip kad amerikietiškajame konstitucinės kontrolės modelyje.

Kituose skyriuose aptarsime Konstitucinio Teismo kompetenciją bei priimamus teisės aktus, kurie taip pat atskleidžia ypatingą Teismo statusą.

1.2. Konstitucinio Teismo kompetencija

Konstitucinio Teismo kompetencija reglamentuota Konstitucijos 105 straipsnyje: „Konstitucinis Teismas nagrinėja ir priima sprendimą, ar neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai Lietuvos Respublikos įstatymai ir kiti Seimo priimti aktai. Konstitucinis Teismas taip pat nagrinėja, ar neprieštarauja Konstitucijai ir įstatymams: 1) Respublikos Prezidento aktai; 2) Respublikos Vyriausybės aktai.

Konstitucinis Teismas teikia išvadas: 1) ar nebuvo pažeisti rinkimų įstatymai per Respublikos Prezidento ar Seimo narių rinkimus; 2) ar Respublikos Prezidento sveikatos būklė leidžia jam ir toliau eiti pareigas; 3) ar Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys neprieštarauja Konstitucijai; 4) ar Seimo narių ir valstybės pareigūnų, kuriems pradėta apkaltos byla, konkretūs veiksmai prieštarauja Konstitucijai.“

Konstitucinio Teismo įstatymo 64 straipsnyje įtvirtinta, kad Konstitucinis Teismas teisės akto atitikimą Konstitucijai tikrina pagal: 1) normų turinį; 2) reguliavimo apimtį; 3) formą; 4) Konstitucijoje nustatytą priėmimo, pasirašymo, paskelbimo ar įsigaliojimo tvarką. Vadinasi, Konstitucinis Teismas įgyvendina tiek formaliąją, tiek ir materialiąją teisminę kontrolę.

[12] Birmontienė T., Jarašiūnas E., Kūris E. ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė: Vadovėlis. – Vilnius: Lietuvos Teisės universiteto Leidybos centras, 2002. P. 444.

Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsnis koncentruotai įtvirtina Konstitucinio Teismo paskirtį – garantuoti Lietuvos Respublikos Konstitucijos viršenybę teisės sistemoje ir konstitucinį teisėtumą.

Kaip matome iš Konstitucijos nuostatų, įtvirtinančių Konstitucinio Teismo kompetenciją, Teismas įgyvendina vėlesniąją konstitucinę kontrolę, t.y. tiriamas jau *priimtų* įstatymų bei kitų teisės aktų konstitucingumas bei teisėtumas. Konstitucinis Teismas neatlieka išankstinės / prevencinės kontrolės[13], t.y. įstatymų ar kitų teisės aktų projektų konstitucingumo kontrolės, nes tai reikštų jo dalyvavimą teisės normų kūrime ir tuo pačiu valdžių padalijimo principo pažeidimą.

Konstitucijos 69 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad įstatymai laikomi priimtais, jeigu už juos balsavo dauguma Seimo narių, dalyvaujančių posėdyje, o 70 straipsnio 1 dalyje - Seimo priimti įstatymai įsigalioja po to, kai juos pasirašo ir oficialiai paskelbia Lietuvos Respublikos Prezidentas, jeigu pačiais įstatymais nenustatoma vėlesnė įsigaliojimo diena. Todėl neaišku, ar Konstitucinis Teismas vertina tik priimtus ir įsigaliojusius įstatymus, ar ir tuos įstatymus, kurie priimti, bet Prezidento dar nepasirašyti, o taip pat ar ir tuos įstatymus, kurie priimti ir Prezidento pasirašyti, bet dar neįsigalioję.

E. Kūris, kalbėdamas apie pastarąjį atvejį, yra pasakęs, kad: „Konstitucinis Teismas gali tirti Seimo priimtus, Prezidento pasirašytus, bet dar neįsigaliojusius aktus“[14]. Negalime nesutikti su šiuo pasakymu, kadangi kaip matome iš Konstitucijos 70 straipsnio Prezidentui promulgavus įstatymą įgyvendinama įstatymo įsigaliojimo sąlyga ir tuo pačiu užbaigiamas įstatymo leidybos procesas. Konstitucijos 7 straipsnio 2 dalyje nustatyta: „Galioja tik paskelbti įstatymai." Vadinasi, galime padaryti išvadą, kad yra svarbu teisės akto galiojimas, o ne įsigaliojimas, todėl Konstitucinis Teismas neturėtų tirti priimto, tačiau dar nepasirašyto, įstatymo konstitucingumo. Be to, bendrosios kompetencijos ir administraciniai teismai į Konstitucinį Teismą tokiu atveju kreiptis negali[15].

Pabrėžtina, kad pagal Konstituciją Konstituciniam Teismui yra patikėta tikrinti tik aukščiausios teisinės galios teisės aktų konstitucingumą, t.y. Teismas nevertina ministerijų, apskričių administracijų ar savivaldybių aktų atitikties aukštesnės galios aktams (ir pirmiausia Konstitucijai).

[13] Išimtis galima tikrinant tarptautinių sutarčių konstitucingumą (Konstitucinio Teismo įstatymo 73 str. 3 p.).
[14] Kūris E. Konstitucinis Teismas ir įstatymų leidyba: žvilgsnis „iš vidaus“ // Teisės problemos. 2004, Nr. 1 (43). P. 124.
[15] Ragauskas P. Konstitucinio Teismo vaidmuo įstatymų leidyboje // Teisės problemos. 2004, Nr. 1 (43). P. 13.

M. Romeris buvo įsitikinęs, kad įstatymų konstitucingumą turi kontroliuoti konstitucinis teismas, administracinių teisės aktų teisėtumą – administracinis teismas, o teismo aktų teisėtumą – kasacinis teismas[16].

Be to, ir pats Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad pagal Konstituciją Konstitucinis Teismas sprendžia ne dėl visų žemesnės galios teisės aktų (jų dalių) atitikties Konstitucijai (kitiems aukštesnės galios teisės aktams), o tik dėl to, ar, aukštesnės galios teisės aktams, *inter alia* (ir pirmiausia) Konstitucijai, neprieštarauja Seimo, Respublikos Prezidento ar Vyriausybės išleisti arba referendumu priimti aktai (jų dalys)[17]. Nors Konstitucija neįtvirtina *expressis verbis* Konstitucinio Teismo kompetencijos tikrinti ir referendumu priimtų aktų konstitucingumo, tačiau šią teisę suponuoja Konstitucijos 105 straipsnio nuostata, kad „Konstitucinis Teismas nagrinėja ir priima sprendimą, ar neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai Lietuvos Respublikos įstatymai <...>.“ O, kaip žinome, įstatymų nuostatos gali būti priimamos ir referendumu (Konstitucijos 69 str. 4 d.).

Tačiau kaipgi dėl tų teisės aktų, kurių kontrolė Konstitucijoje nėra priskirta Konstitucinio Teismo jurisdikcijai, konstitucingumo? Atsakymą į šį klausimą galime rasti Konstitucijos 110 straipsnyje, įtvirtinančiam konstitucinį imperatyvą, kad „teisėjas negali taikyti įstatymo, kuris prieštarauja Konstitucijai“ ir Lietuvos Respublikos Administracinių bylų teisenos įstatymo 112 straipsnyje nustatančiame, kad „bendrosios kompetencijos ar specializuotas teismas turi teisę sustabdyti bylos nagrinėjimą ir nutartimi kreiptis į administracinį teismą prašydamas patikrinti, ar konkretus norminis administracinis aktas (ar jo dalis), kuris turėtų būti taikomas nagrinėjamoje byloje, atitinka įstatymą ar Vyriausybės norminį aktą. Gavęs įsiteisėjusį administracinio teismo sprendimą dėl norminio akto, bendrosios kompetencijos ar specializuotas teismas atnaujina sustabdytos individualios bylos nagrinėjimą“. Akivaizdu, jog įstatymiškai įtvirtinta bendra nuostata, kad spręsti dėl kitų teisėkūros subjektų išleistų (taigi ne Seimo, Respublikos Prezidento ar Vyriausybės išleistų ir ne priimtų referendumu) teisės aktų (jų dalių) atitikties aukštesnės galios teisės aktams, *inter alia* (ir pirmiausia) Konstitucijai, yra priskirta administracinių teismų jurisdikcijai. Tad jeigu administracinis teismas tokį teisės aktą pripažįsta prieštaraujančiu Konstitucijai (kitam aukštesnės galios teisės aktui), toks šio teismo sprendimas pagal Konstituciją ir įstatymus turi *erga omnes* poveikį visai atitinkamų teisės aktų (jų dalių) taikymo praktikai[18].

---

[16] Žilys J. Administracinių teisės aktų teisėtumo problema prof. Mykolo Romerio mokslo darbuose // Jurisprudencija. 2005, Nr. 64 (56). P. 19.

[17] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 36-1292.

[18] Ten pat.

Kadangi Konstitucinio Teismo tyrimo objektas yra ne konkrečios gyvenimo situacijos, o aukščiausiųjų valstybės valdžios institucijų priimti teisės aktai, todėl Teismo atliekamas tokių aktų vertinimas apibūdinamas kaip abstrakti kontrolė. Net ir tais atvejais, kai Konstitucinis Teismas vertina individualaus teisės akto atitiktį Konstitucijai, galima sakyti, kad yra įgyvendinama abstrakti kontrolė. Teismas nesprendžia konkrečių kazusų ar konflikto tarp asmenų[19], o tik tai, ar teisės aktas yra konstitucingas. Kartu pažymėtina ir tai, kad Konstitucinis Teismas nesprendžia, ar aktas savalaikis, ar jame įtvirtintas sprendimas racionalus ir pan.

Kaip jau minėjome Konstitucinis Teismas turi įgaliojimus oficialiai aiškinti Konstituciją. Ir nors ši funkcija nėra tiesiogiai nurodyta nei Konstitucijoje, nei Konstitucinio Teismo įstatyme, tačiau iš pačios Konstitucijos kyla Konstitucinio Teismo išimtiniai įgaliojimai oficialiai aiškinti Konstituciją. Kiekvienoje byloje, spręsdamas dėl teisės akto konstitucingumo, Konstitucinis Teismas turi interpretuoti, išsiaiškinti turinį ne tik akto, kurio atitiktis Konstitucijai ginčijama, bet ir atskleisti Konstitucijos normų bei principų turinį, kad po to palyginęs interpretavimų rezultatus galėtų konstatuoti, jog aktas atitinka Konstituciją arba jai prieštarauja.

Kaip matome, oficialiai aiškinant Konstituciją atskleidžiamas konstitucinio reguliavimo turinys, t.y. plėtojama konstitucinė doktrina. Kaip teigė E. Kūris, konstitucinė jurisprudencija yra ne mažiau svarbus konstitucinės teisės šaltinis nei „pradinis“ konstitucinis dokumentas[20], todėl konstitucinė jurisprudencija kartu su konstitucinio dokumento tekstu sudaro plačiąją konstitucijos sampratą[21].

Tirdamas įstatymų ir kitų teisės aktų atitiktį Konstitucijai Konstitucinis Teismas plėtoja savo ankstesniuose nutarimuose, kituose aktuose pateiktą Konstitucijos nuostatų sampratą, atskleidžia naujus, atitinkamos konstitucinės justicijos bylos tyrimui būtinus Konstitucijoje nustatyto teisinio reguliavimo aspektus (Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d., 2004 m. liepos 1 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2006 m. kovo 14 d. nutarimai). Be to, oficialių konstitucinių doktrininių nuostatų reinterpretavimas, kai oficiali konstitucinė doktrina yra pakoreguojama, yra išimtinė Konstitucinio Teismo kompetencija.

Vadinasi, Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje ryškėja dar vienas Konstitucijos interpretavimo bruožas, kad dėl Konstitucinio Teismo vykdomo kūrybiško Konstitucijos interpretavimo šis aktas yra nuolat papildomas, jo nustatytas reguliavimas pratęsiamas. Tačiau tai nereiškia, kad Konstitucinis Teismas pakeičia įstatymų leidėją[22]. Toks požiūris į Konstitucinio Teismo atliekamą Konstitucijos aiškinimą, suponuoja tai, kad yra *įgyvendinama „gyvosios“*

[19] Stačiokas S., Spruogis E. Teisė ir faktas: Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo patirtis // Teisės problemos. 2006, Nr. 3 (53). P. 8.
[20] Kūris E. Konstitucija, konstitucinė doktrina ir Konstitucinio Teismo diskrecija // Konstitucijos aiškinimas ir tiesioginis taikymas. (Konferencijos medžiaga). – Vilnius, 2002. P. 14.
[21] Kūris E. Konstitucinė justicija Lietuvoje: pirmasis dešimtmetis // Justitia. 2003, Nr. 3-4. P. 5.
[22] Sinkevičius V. Konstitucijos interpretavimo principai ir ribos // Jurisprudencija. 2005, Nr. 67 (59). P.11.

Konstitucijos idėja, t.y. Konstitucija yra pritaikoma besikeičiančioms visuomeninio gyvenimo sąlygoms, tuo pačiu yra nubrėžiami tam tikri konstituciniai orientyrai, kuriais turi vadovautis ne tik teisėkūros subjektai, bet ir visi teisinių santykių subjektai.

Paminėtina ir tai, jog Konstitucinis Teismas, savo veiklos pradžioje buvęs „santūrus" teismas, nuo 2000-2002 m. neretai apibūdinamas kaip „aktyvistinis" teismas.

Ilgą laiką Konstitucinis Teismas vadovaudamasis Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 4 dalimi, nustatančia, kad ginčijamo teisės akto panaikinimas yra pagrindas priimti sprendimą pradėtai teisenai nutraukti, tyrė tik galiojančių teisės aktų atitiktį Konstitucijai. Ir tik 2000 m. balandžio 5 d. nutarime Konstitucinis Teismas konstatavo, jog teismui kreipusis su prašymu ištirti, ar teisės aktas neprieštarauja Konstitucijai ir įstatymui (nors ginčijamas teisės aktas ir yra pakeistas), o Konstituciniam Teismui neišsprendus šio klausimo iš esmės, nebūtų pašalintos teismui kilusios abejonės dėl teisės akto konstitucingumo. Teismas taip pat konstatavo, kad nepašalinus abejonių dėl byloje taikytino teisės akto konstitucingumo ir vadovavusis tokiu aktu sprendžiant bylą, galėtų būti pažeistos asmens konstitucinės teisės ir laisvės. Konstitucinis Teismas 2002 m. rugpjūčio 21 d. nutarime vienareikšmiškai pabrėžė, kad tais atvejais, kai į Konstitucinį Teismą kreipėsi bylą nagrinėjantis teismas, kuriam kyla abejonių dėl byloje taikytino teisės akto konstitucingumo, Konstitucinis Teismas turi pareigą išnagrinėti teismo prašymą neatsižvelgdamas į tai, ar ginčijamas arba kitas teisės aktas galioja, ar ne. O Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 4 dalies formuluotė „yra pagrindas priimti sprendimą pradėtai teisenai nutraukti" aiškintina kaip nustatanti Konstitucinio Teismo teisę tais atvejais, kai į Konstitucinį Teismą kreipėsi ne teismai, bet kiti Konstitucijos 106 straipsnyje nurodyti subjektai, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, nutraukti pradėtą teiseną, bet ne kaip nustatanti, kad kiekvienu atveju, kai ginčijamas teisės aktas yra panaikintas, pradėta teisena turi būti nutraukta. Reikia sutikti su V. Sinkevičiaus nuomone, kad kreipimosi į Konstitucinį Teismą požiūriu, visi subjektai pagal Konstituciją yra lygūs, todėl ir jų kreipimasis į Konstitucinį Teismą turėtų lemti vienodas Konstitucinio Teismo pareigas[23], nes priešingu atveju susidaro prielaidos palikti netirtą teisės aktą, kuris galėtų prieštarauti Konstitucijai.

Net ir tais atvejais, kai teisėkūros subjektai, stengdamiesi išvengti akivaizdžiai neigiamų padarinių, t.y. ginčijamo teisės akto panaikinimo, priima iš esmės to paties turinio tik formaliai besiskiriantį teisinį reguliavimą, tikėdamiesi, kad tuo pagrindu Konstitucinis Teismas nutrauks pradėtą teiseną, Konstitucinis Teismas vis tiek nagrinėja tokio teisės akto atitiktį Konstitucijai (Konstitucinio Teismo 2001 m. lapkričio 29 d. nutarimas).

Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102 ir 105 straipsnius, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas privalo ištirti, ar ginčijamas įstatymas bei kitas teises aktas

[23] Sinkevičius V. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisdikcijos ribos // Jurisprudencija. 2002, Nr. 30 (22). P. 136.

neprieštarauja Konstitucijai kaip visumai, t.y. ne tik konstitucinėms normoms, bet ir konstituciniams principams. Iš šios konstitucinės nuostatos kyla Konstitucinio Teismo įgaliojimai tirti ginčijamo įstatymo, kito Seimo akto, Respublikos Prezidento akto bei Vyriausybės akto atitiktį ne tik pareiškėjo nurodytiems Konstitucijos straipsniams, bet ir kitiems Konstitucijos straipsniams bei principams (Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 13 d., 2002 m. sausio 14 d. nutarimai).

Tais atvejais, kai pareiškėjas ginčija poįstatyminio teisės akto atitiktį Konstitucijai, Konstituciniam Teismui kyla pareiga patikrinti ir tai, ar ginčijamas poįstatyminis teisės aktas neprieštarauja įstatymui, kurio pagrindu jis buvo priimtas (nors pareiškėjas minėto įstatymo ir neginčija), ir taip pat patikrinti, ar įstatymas, kurio pagrindu buvo priimtas ginčijamas poįstatyminis teisės aktas, neprieštarauja Konstitucijai (Konstitucinio Teismo 2001 m. lapkričio 29 d. nutarimas).

Konstitucinis Teismas pastebėjęs, jog Konstitucijai prieštarauja ne tik pareiškėjo ginčijamas teisės aktas (jo dalis), bet ir kitas teisės aktas (jo dalis), kurio pareiškėjas neginčija, tačiau kuris yra tiesiogiai ir neatskiriamai susijęs su ginčijamu teisės aktu ir tam tikra dalimi apima ginčijamo teisės akto reguliuojamus santykius, konstatuoja ir neginčijamo teisės akto (jo dalies) prieštaravimą Konstitucijai[24].

Be to, Konstitucinis Teismas 2000 m. balandžio 5d. nutarime yra pažymėjęs, kad turi įgaliojimus ir privalo tirti bei priimti sprendimus dėl teisės akto konstitucingumo nepriklausomai nuo to, ar teisės aktas yra (ar būtų) pažymėtas visiško slaptumo, slaptumo, konfidencialumo ar kokia nors kita žyma.

Dar vienas Konstitucinio Teismo kompetencijos aspektas, išryškėjęs Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje, – galimybė spręsti ar konstitucinis įstatymas neprieštarauja Konstitucijai arba įstatymas – konstituciniam įstatymui (Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimas).

Analizuodami Konstitucinio Teismo kompetenciją, negalime pamiršti ir antrojo įgaliojimų bloko – nagrinėja paklausimus dėl išvadų teikimo.

Paklausimas dėl rinkimų įstatymų pažeidimo. Lietuvos Konstitucinio Teismo įgaliojimai teikti išvadas dėl rinkimų teisėtumo detalizuojami Konstitucinio Teismo, Respublikos Prezidento bei Seimo rinkimų įstatymuose. Su paklausimu, ar nebuvo pažeisti Seimo narių rinkimai į Teismą gali kreiptis Seimas, taip pat Respublikos Prezidentas, o paklausimą dėl Prezidento rinkimų įstatymo pažeidimo pateikti gali tik Seimas.

Paklausimas dėl Respublikos Prezidento sveikatos būklės. Paklausimą Teismui dėl Prezidento sveikatos būklės gali paduoti vienintelis subjektas – Seimas. Reikia pažymėti, kad

[24] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. lapkričio 29 d. nutarimas „Dėl į Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 22 d. posėdžio protokolą įrašyto Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimo „Dėl kompanijos „*Danisco Sugar*“ A/S prašymo įsigyti cukraus pramonės įmonių akcijų“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 3 bei 8 straipsnių nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 102–3636.

Konstitucinis Teismas dar nė karto netyrė, ar Prezidento sveikatos būklė leidžia jam ir toliau eiti pareigas.

Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių konstitucingumas. Remiantis Konstitucinio Teismo įstatymo 73 straipsnio 3 punkto nuostatomis galima teigti, kad Lietuvoje yra įtvirtinta ankstyvosios (prevencinės) ir vėlesniosios (represinės) tarptautinių sutarčių konstitucingumo kontrolės galimybės. Be to, prašyti Konstitucinio Teismo išvados dėl tarptautinių sutarčių konstitucingumo gali ir Seimas, ir Respublikos Prezidentas.

Paklausimai dėl Seimo narių ir valstybės pareigūnų, kuriems pradėta apkaltos byla, konkrečių veiksmų konstitucingumo. Reikia paminėti, jog pareigūnų parlamentinės apkaltos klausimai yra aptarti Konstitucinio Teismo 1999 m. gegužės 11 d., 2000 m. kovo 30 d., 2004 m. balandžio 15 d. nutarimuose bei 2004 m. kovo 31 d. išvadoje. Minėtuose teisės aktuose Konstitucinis Teismas atskleidė apkaltos konstitucinę sampratą, bei pagrindė Konstitucinio Teismo vaidmenį šiame procese. Teismo išvada dėl Seimo nario ar valstybės pareigūno, kuriam pradėta apkalta, veiksmų yra galutinė ir neskundžiama (Konstitucijos 107 str. 2 d.) o tai reiškia, kad Seimas, spręsdamas, ar pašalinti pareigūną iš pareigų, negali paneigti, pakeisti, kvestionuoti Konstitucinio Teismo išvados, kad konkretūs asmens veiksmai prieštarauja (arba neprieštarauja) Konstitucijai. Seimas neturi įgaliojimų spręsti, ar Konstitucinio Teismo išvada yra pagrįsta ir teisėta.

Apibendrinant galima pasakyti, kad be eksplicitinių galių (tikrinti teisinio reguliavimo atitiktį Konstitucijai bei nagrinėti paklausimus dėl išvadų teikimo) Konstitucinis Teismas turi dar ir implicitines galias: 1) oficialiai aiškinti Konstituciją, 2) plėtoti konstitucinę doktriną bei ją reinterpretuoti, 3) turi pareigą išnagrinėti teismo prašymą neatsižvelgdamas į tai, ar ginčijamas arba kitas teisės aktas galioja, ar ne, 4) tirti Seimo priimtus, Prezidento pasirašytus, bet dar neįsigaliojusius aktus, 5) nagrinėti tokio teisės akto atitiktį Konstitucijai, kai teisėkūros subjektai, stengdamiesi išvengti ginčijamo teisės akto panaikinimo, priima iš esmės to paties turinio tik formaliai besiskiriantį teisinį reguliavimą, tikėdamiesi, kad tuo pagrindu Konstitucinis Teismas nutrauks pradėtą teiseną, 6) tirti teisės akto atitiktį Konstitucijai kaip visumai, t.y. ne tik konstitucinėms normoms, bet ir konstituciniams principams, 7) patikrinti ar ginčijamas poįstatyminis teisės aktas neprieštarauja įstatymui, kurio pagrindu jis buvo priimtas, ir taip pat patikrinti, ar tas įstatymas neprieštarauja Konstitucijai, 8) konstatuoti prieštaravimą Konstitucijai neginčijamo teisės akto (jo dalies), kuris yra tiesiogiai ir neatskiriamai susijęs ar apima ir ginčijamą teisės aktą, 9) spręsti ar konstitucinis įstatymas neprieštarauja Konstitucijai, 10) spręsti dėl teisės akto konstitucingumo nepriklausomai nuo to, ar tas teisės aktas yra (ar būtų) pažymėtas visiško slaptumo, slaptumo, konfidencialumo ar kokia nors kita žyma.

1.3. Konstitucinio Teismo priimami teisės aktai

Konstitucinio Teismo įstatymo 22 straipsnyje nurodyta, kad Konstitucinis Teismas priima 3 rūšių teisės aktus: *nutarimus*, *išvadas* ir *sprendimus*. Todėl Konstitucijos 107 straipsnio 2 dalyje vartojamą sąvoką „sprendimai“ reikia suvokti kaip bendrinę. Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad Konstitucinio Teismo nutarimus, išvadas, taip pat sprendimus, kuriais baigiama konstitucinės justicijos byla, t. y. Konstitucinio Teismo baigiamuosius aktus, apima Konstitucijos 107 straipsnio 2 dalyje vartojama bendrinė sąvoka „sprendimai“[25].

Kai Konstitucinis Teismas išsprendžia bylą iš esmės (dėl įstatymo ar kito Seimo akto, Respublikos Prezidento arba Vyriausybės akto konstitucingumo), priima nutarimą (Konstitucinio Teismo įstatymo 22 str. 1 d.), o atskirais klausimais, dėl kurių byla neišsprendžiama iš esmės, priima sprendimus (Konstitucinio Teismo įstatymo 22 str. 3 d.), t.y. procesiniais veiklos klausimais. Ir kaip jau minėta 1.2. skyriuje, Konstitucinis Teismas teikia išvadas, kuriomis kaip ir nutarimais, byla išsprendžiama iš esmės: 1) ar nebuvo pažeisti rinkimų įstatymai per Respublikos Prezidento ar Seimo narių rinkimus; 2) ar Respublikos Prezidento sveikatos būklė leidžia jam ir toliau eiti pareigas; 3) ar Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys neprieštarauja Konstitucijai; 4) ar Seimo narių ir valstybės pareigūnų, kuriems pradėta apkaltos byla, konkretūs veiksmai prieštarauja Konstitucijai.

Atsižvelgiant į baigiamojo darbo temą, toliau trumpai bus apžvelgti tik nutarimų, kaip Konstitucinio Teismo aktų, sukeliami teisiniai padariniai.

Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalis nustato, kad Lietuvos Respublikos įstatymas (ar jo dalis) arba kitas Seimo aktas (ar jo dalis), Respublikos Prezidento aktas, Vyriausybės aktas (ar jo dalis) negali būti taikomi nuo tos dienos, kai oficialiai paskelbiamas Konstitucinio Teismo sprendimas, kad atitinkamas aktas (ar jo dalis) prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Ši nuostata aiškintina kaip reiškianti, kad teisės aktas (jo dalis), pripažintas prieštaraujančiu kuriam nors aukštesnės galios teisės aktui, *inter alia* (ir pirmiausia) Konstitucijai, yra visam laikui pašalinamas iš Lietuvos teisės sistemos, jis niekada nebegalės būti taikomas. Pažymėtina ir tai, kad Konstitucinio Teismo nutarimo pripažinti teisės aktą ar jo dalį nekonstituciniu galia negali būti įveikta pakartotinai priėmus tokį pat teisės aktą ar jo dalį (Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas)[26]. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime, galima sakyti, yra įtvirtinama bendra taisyklė, kad sprendimo galia dėl teisės akto atitikties Konstitucijai yra nukreipta į ateitį (*ex nunc*). Tačiau, anot K. Lapinsko bei E. Kūrio, tada kai į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti teisės akto

[25] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 36-1292.
[26] Ten pat.

konstitucingumą kreipiasi teismas, jo nagrinėjamos bylos šalims Konstitucinio Teismo nutarimas sukelia *ex tunc* (grįžtamojo poveikio) padarinius[27], todėl bendroji taisyklė nėra absoliuti.

Konstitucijos 107 straipsnio 2 dalis nustato, kad Konstitucinio Teismo sprendimai klausimais, kuriuos Konstitucija priskiria jo kompetencijai, yra galutiniai ir neskundžiami. Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs, kad formuluotė „yra galutiniai ir neskundžiami“ reiškia, kad Konstitucinio Teismo baigiamieji aktai, yra privalomi visoms valdžios institucijoms, teismams, visoms įmonėms, įstaigoms bei organizacijoms, pareigūnams ir piliečiams, neišskiriant nė paties Konstitucinio Teismo: <...> jie suvaržo Konstitucinį Teismą tuo atžvilgiu, kad jis negali jų pakeisti arba jų peržiūrėti, jeigu tam nėra konstitucinio pagrindo. Pažymėtina, kad Konstitucinio Teismo baigiamasis aktas gali būti peržiūrėtas tik paties Konstitucinio Teismo iniciatyva (Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalis).

Konstitucinio Teismo įstatymo 72 straipsnis įtvirtina, kad Konstitucinio Teismo priimti nutarimai turi įstatymo galią, be to, visos valstybės institucijos bei jų pareigūnai privalo panaikinti savo priimtus poįstatyminius aktus ar jų nuostatas, kurie pagrįsti pripažintu nekonstituciniu teisės aktu. Taip pat neturi būti vykdomi sprendimai, pagrįsti teisės aktais, kurie pripažinti prieštaraujančiais Konstitucijai ar įstatymams, jeigu tokie sprendimai nebuvo įvykdyti iki atitinkamo Konstitucinio Teismo nutarimo įsigaliojimo.

Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad įstatymų leidėjas, leisdamas naujus, keisdamas, papildydamas galiojančius įstatymus, negali neatsižvelgti į oficialiai paskelbtame ir įsigaliojusiame Konstitucinio Teismo nutarime išdėstytą Konstitucijos nuostatų sampratą, kitus teisinius argumentus. Antraip galėtų būti sudarytos prielaidos įstatymus, jeigu dėl jų konstitucingumo būtų kreiptasi į Konstitucinį Teismą, pripažinti prieštaraujančiais Konstitucijai. Tokios prielaidos būtų sudarytos ir tais atvejais, kai įstatymai priimami, galiojantys įstatymai keičiami, papildomi nepaisant tos Konstitucijos nuostatų sampratos, kitų teisinių argumentų, kurie išdėstyti jau Konstitucinio Teismo posėdyje viešai paskelbtame, bet dar oficialiai nepaskelbtame Konstitucinio Teismo nutarime, nepriklausomai nuo to, ar tuo nutarimu kuris nors įstatymas arba kitas teisės aktas (jo dalis) yra pripažintas prieštaraujančiu, ar neprieštaraujančiu Konstitucijai[28]. Minėti teiginiai gali būti taikomi ir Konstitucinio Teismo sprendimams (dėl nutarimo išaiškinimo) bei išvadoms.

Apibendrinant galima pasakyti, kad Konstitucinio Teismo sprendimai, t.y. baigiamieji Teismo aktai, apima nutarimus, išvadas, taip pat sprendimus. Kai Konstitucinis Teismas išsprendžia bylą iš esmės, priima nutarimą arba išvadą, o atskirais klausimais, dėl kurių byla neišsprendžiama iš esmės, priima sprendimus, t.y. procesiniais veiklos klausimais. Konstitucinio Teismo nutarimu

[27] Staugaitytė V. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimų teisinė galia laiko požiūriu // Jurisprudencija. 2005, Nr. 77 (69). P. 66.

[28] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. sausio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 86, 87 straipsnių papildymo bei pakeitimo ir įstatymo papildymo 881 straipsniu įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 9-289.

įstatymo nuostata, pripažinta prieštaraujančia Konstitucijai, negali būti taikoma ir tampa „plika“, niekieno neginama teise (*ius nudum*). Be to, Teismo nutarimas, kaip vientisas aktas, atskleidžia Konstitucijos normas bei principus, todėl traktuojamas kaip teisės šaltinis. Konstitucinio Teismo nutarimas veikia tiek teisėkūros subjektus, tiek ir teisės taikymo sritį.

2. ĮSTATYMO IR KONSTITUCINIO ĮSTATYMO SAMPRATA

Lietuvos konstitucinės kontrolės mechanizmas yra artimas H. Kelseno konstitucijos viršenybės ir konstitucijos funkcijų sampratai, t.y. žemesnės normos kyla iš aukštesnių, o visos teisės normos sudaro griežtą hierarchinę sistemą, kurios aukščiausias galiojimo pagrindas – pamatinė norma (*Grundnorm*).

Pozityvistinė H. Kelseno teorija dėl teisės aktų hierarchijos atsispindi Konstitucijoje (102 str. ir 105 str.) bei Konstitucinio Teismo įstatyme (1 str.), kuriuose nurodyta, kad Konstitucinis Teismas nagrinėja, ar neprieštarauja *Konstitucijai*: (a) įstatymai, (b) kiti Seimo aktai, (c) Vyriausybės aktai, (d) Prezidento aktai, taip pat nagrinėja ar *įstatymams* neprieštarauja (a) Vyriausybės aktai, (b) Prezidento aktai.

Kaip žinome, teisės teorijoje bendrųjų teisės normų aktai pagal juridinę galią yra skirstomos į *įstatymus* bei *įstatymų lydimuosius (poįstatyminius) aktus*[29], kurie taip pat dar yra grupuojami.

Anot V. Vaišvilos, „pagal juridinę galią įstatymai skirstomi į pagrindinius ir parastuosius (einamuosius)“[30] ir kad pagrindinių įstatymų grupę sudaro: Konstitucija, konstituciniai įstatymai, ratifikuotos tarptautinės sutartys bei kodifikuoti įstatymai. Tačiau E. Vaitiekienė nurodo, kad „pagal svarbą ir visuomeninių santykių reguliavimo pobūdį įstatymai skirstomi į *pagrindinius* (konstitucijos), *konstitucinius* ir *paprastuosius*[31]. Iš pateikto grupavimo matyti, kad autorė konstitucinių įstatymų nepriskiria prie pagrindinių. Konstitucinės teisės doktrinoje įstatymai pagal teisinę galią skirstomi į: Konstituciją (taip pat jos pataisos ar aktai, esantys sudėtine Konstitucijos dalimi), konstitucinius įstatymus (kurie nėra sudėtinė konstitucijos dalis) ir paprastuosius įstatymus[32].

Akivaizdu, kad iš gausybės įstatymų egzistuoja dar kelios įstatymų grandys, kurios kontinentinės teisės tradicijos šalyse paprastai remiasi hierarchija. Dėl riboto darbo apimties detaliau nenagrinėsime mokslinių doktrinų, kuriose pateikiamas įvairus įstatymų grupavimas, o bus vadovaujamasi konstituciocentrinės teisės sistemos samprata. Pagal šią sampratą konstitucija

[29] Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius, 2004. P. 313.
[30] Ten pat. P. 314.
[31] Vaitiekienė E., Vidrinskaitė S. Lietuvos Konstitucinės teisės įvadas. Vilnius: Justitia, 2001. P.46.
[32] Birmontienė T., Jarašiūnas E., Kūris E. ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė: Vadovėlis. – Vilnius: Lietuvos Teisės universiteto Leidybos centras, 2002. P. 74.

suvokiama kaip aukščiausioji teisė, kurią turi atitikti visa kita, t.y. ordinarinė teisė (konstituciniai įstatymai, paprastieji įstatymai, poįstatyminiai teisės aktai).

Paprastai teisės literatūroje Konstitucija taip pat priskiriama įstatymams, tik aukštesnės galios, didesnės teisinės reikšmės, ypatingu turiniu, ypatinga priėmimo bei keitimo tvarka ir t.t. Pasak E. Kūrio, tik formos atžvilgiu Konstitucija primena įstatymą, tačiau pagal savo esmę jį yra aukščiausioji teisė[33]. Kaip teigia E. Jarašiūnas, Konstitucija yra vienintelis teisiškumo matas, teisiškumo etalonas[34] arba, kitaip tariant, tobula teisė. Taigi, *Konstitucija priklauso aukščiausiam teisės aktų hierarchijos lygmeniui*.

Konstitucijos 150 straipsnyje nustatyta, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijos sudedamąja dalimi yra: 1991 m. vasario 11 d. konstitucinis įstatymas „Dėl Lietuvos valstybės“; 1992 m. birželio 8 d. konstitucinis aktas „Dėl Lietuvos Respublikos nesijungimo į postsovietines Rytų sąjungas“; 1992 m. spalio 25 d. įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos įsigaliojimo tvarkos”; 2004 m. liepos 13 d. konstitucinis aktas „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“.

Pastarieji terminai „konstitucinis įstatymas“, „konstitucinis aktas“, „įstatymas“ gali sukelti painiavą, mat konstitucinių įstatymų sąvoka vartojama ir kituose Konstitucijos straipsniuose (47, 69 ir 72 str.).

Konstitucijos 47 straipsnio 3 dalyje teigiama, kad žemę, vidaus vandenis ir miškus įsigyti nuosavybėn Lietuvos Respublikoje užsienio subjektai gali pagal konstitucinį įstatymą.

Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad konstituciniai įstatymai priimami, jeigu už juos balsuoja daugiau kaip pusė visų Seimo narių, o keičiami ne mažesne kaip 3/5 visų Seimo narių balsų dauguma; be to, straipsnyje numatytas konstitucinių įstatymų sąrašą, kurį turi nustatyti Seimas 3/5 Seimo narių balsų dauguma.

Galiausiai Konstitucijos 72 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad Prezidento vetuotas konstitucinis įstatymas laikomas priimtu, jei už jį balsavo daugiau kaip 3/5 visų Seimo narių.

Pasak A. Vaišvilos, *konstituciniai įstatymai* — tai siauresnės nei konstitucija kompetencijos įstatymai. Jie reguliuoja tik kurią nors vieną itin svarbią valstybės gyvenimo sritį. Nuo paprastų įstatymų jie skiriasi priėmimo ir keitimo tvarka, kuri susijusi su ypatinga konstitucinių įstatymų vieta teisės sistemoje ir specifiniais konstitucinių įstatymų normų santykiais su paprastųjų įstatymų normomis[35].

S. Vansevičius įstatymus atsižvelgiant į juose esamų normų svarbą skirsto į konstitucinius ir paprastuosius, ir kad „konstituciniams priklauso konstitucijos, įstatymai, kuriais

[33] Kūris E. Konstitucinė justicija Lietuvoje: pirmasis dešimtmetis // Justitia. 2003, Nr. 3-4. P. 2.
[34] Jarašiūnas E. Konstitucija ir įstatymas: kelios interpretavimo problemos. Baltijos ir Skandinavijos šalių konferencija "Konstitucijos aiškinimas ir tiesioginis taikymas". – Vilnius, 2002. P. 248.
[35] Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius, 2004. P. 315.

daromi konstitucijos pakeitimai ir papildymai, ir įstatymai, kurių iš leidimą numato konstitucija (galimi politinių partijų, vyriausybės įstatymai)“[36]. Tačiau toliau darbe pamatysime, kad toks autoriaus konstitucinių įstatymų apibūdinimas netinka Lietuvos teisės sistemai.

E. Vaitiekienė nurodo, kad pagal LR Konstituciją ir Seimo statutą, konstituciniai įstatymai – tai „tiesiogiai Konstitucijoje įvardyti įstatymai ir kiti konstitucines normas sukonkretinantys įstatymai, nurodyti įstatyme dėl konstitucinių įstatymų sąrašo“[37].

Ko gero daugiausiai ir plačiausiai konstitucinių įstatymų institutą analizavo V. Vaičaitis. Apie konstitucinius įstatymus taip pat rašė E. Šileikis, V. Sinkevičius, K. Jovaišas, T. Birmontienė ir kt.

Reikia pažymėti, kad V. Vaičaitis išskiria tris konstitucinių įstatymų sampratos etapus: „*pirmas* – nuo Nepriklausomybės atkūrimo 1990 metais iki 1992 m. spalio 25 d. Lietuvos Respublikos Konstitucijos; *antras* – nuo Konstitucijos įsigaliojimo iki 1996 m. birželio 20 d. konstitucinio įstatymo priėmimo; *trešias etapas* prasidėjo šio konstitucinio įstatymo priėmimu ir trunka iki dabar“[38] (išskirta – aut.).

1991 m. vasario 9 d. daugiau kaip 3/4 Lietuvos gyventojų, turinčių aktyviąją rinkimų teisę, plebiscitu pasisakė už tai, kad Lietuvos valstybė būtų nepriklausoma demokratinė respublika. Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas 1991 m. vasario 11 d. minėtai nuostatai įtvirtinti pasirinko konstitucinio įstatymo („Dėl Lietuvos valstybės“) formą ir taip įteisino tautos valią bei suteikė minėtai nuostatai Lietuvos Respublikos konstitucinės normos ir pamatinio valstybės principo galią. Kitam aktui „Dėl Lietuvos Respublikos nesijungimo į postsovietines Rytų sąjungas“ Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas 1992 m. birželio 8 d. suteikė konstitucinio akto formą. Šio konstitucinio akto 3 punkto nuostatai, kad Lietuvos Respublikos teritorijoje negali būti jokių Rusijos, Nepriklausomų Valstybių Sandraugos ar į ją įeinančių valstybių karinių bazių ir kariuomenės dalinių, 1992 m. birželio 14 d. gyventojai pritarė referendumu. Vėliau abu šie aktai, o nuo 2004 m. liepos 13 d. ir įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos įsigaliojimo tvarkos” bei konstitucinis aktas „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“, buvo įrašyti Konstitucijos 150 straipsnyje kaip sudedamoji jos dalis, todėl jie savo teisine galia prilygsta Konstitucijai ir keičiami tik Konstitucijos XIV skirsnyje nustatyta tvarka.

1992 m. spalio 25 d. priėmus Konstituciją, konstitucinių įstatymų samprata kinta. A. Vaičaitis tai sieja su konstitucinių įstatymų instituto įvedimu į Lietuvos teisinę sistemą Konstitucijos 69 straipsniu[39], pagal kurį konstituciniai įstatymai buvo traktuojami kaip legislatyvinės galios teisės aktai. T. Birmontienė, 69 straipsnio 3 dalyje nurodytus konstitucinius

[36] Vansevičius S. Valstybės ir teisės teorija. – Vilnius, 2000. P. 121.
[37] Vaitiekienė E., Vidrinskaitė S. Lietuvos Konstitucinės teisės įvadas. Vilnius: Justitia, 2001. P.47.
[38] Vaičaitis V. Ar suklupsime ant konstitucinių įstatymų slenksčio // Justitia. 2001, Nr. 4-5. P.16.
[39] Ten pat.

įstatymus taip pat priskiria prie įstatyminės galios teisės aktų, kurie savo galia neprilygsta Konstitucijai[40]. Aiškindamas Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą Konstitucinis Teismas 1993 m. lapkričio 8 d. nutarime konstatavo, kad kol tokio konstitucinių įstatymų sąrašo nėra, minėta konstitucinių įstatymų priėmimo tvarka negali būti taikoma nė vieno įstatymo priėmimui, išskyrus įstatymą, kuriuo nustatomas konstitucinių įstatymų sąrašas[41]. Vadinasi, pagal Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalį tik po to, kai Seimas ne mažesne kaip 3/5 Seimo narių balsų dauguma nustatys konstitucinių įstatymų sąrašą, į šį sąrašą įrašyti įstatymai galės būti traktuojami kaip konstituciniai įstatymai ir tik jiems bus taikomi Konstitucijoje nustatyta jų priėmimo ir keitimo kvalifikuota balsų dauguma taisyklė[42].

Galime konstatuoti, kad 1992 m. spalio 25 d. priėmus Lietuvos Respublikos Konstituciją konstituciniai įstatymai galėjo atsirasti tik iš konstitucinių įstatymų sąrašo, išskyrus konstitucinį įstatymą, kuriuo ir nustatomas konstitucinių įstatymų sąrašas. Todėl pritariant E. Šileikio, A. Vaičaičio nuomonei, reikėtų skirti konstitucinių aktų (Konstitucijos 150 str.) bei konstitucinių įstatymų (Konstitucijos 69 straipsnio prasme) terminus ir Konstitucijos 150 straipsnyje nurodytus aktus vadinti *konstituciniais aktais*.

1996 m. birželio 20 d. Seimas priėmė konstitucinį įstatymą remiantis Konstitucijos 47 straipsnio 2 dalies pataisa, kurioje nurodyta, kad:

„Savivaldybėms, kitiems nacionaliniams subjektams, taip pat tiems ūkinę veiklą Lietuvoje vykdantiems užsienio subjektams, kurie nustatyti konstitucinio įstatymo pagal Lietuvos Respublikos pasirinktos europinės ir transatlantinės integracijos kriterijus, gali būti leidžiama įsigyti nuosavybėn ne žemės ūkio paskirties žemės sklypus, reikalingus jų tiesioginei veiklai skirtiems pastatams ir įrenginiams statyti bei eksploatuoti. Tokio sklypo įsigijimo nuosavybėn tvarką, sąlygas ir apribojimus nustato konstitucinis įstatymas“ [43].

Seimas 2003 m. sausio 23 d. priėmė Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio pakeitimo įstatymą, tačiau esminė nuostata, kad tam tikrus visuomeninius santykius reguliuoja konstitucinis įstatymas, išliko. Pastarieji pakeitimai sąlygojo, kad konstituciniai įstatymai gali atsirasti ne tik iš konstitucinių įstatymų sąrašo, bet ir gali būti priimti remiantis Konstitucijos nuostatomis, kurios *expressis verbis* įtvirtina, kad atitinkamus santykius privaloma reguliuoti konstituciniu įstatymu.

---

[40] Birmontienė T., Jarašiūnas E., Kūris E. ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė: Vadovėlis. – Vilnius: Lietuvos Teisės universiteto Leidybos centras, 2002. P. 59.

[41] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 1993 m. kovo 16 d. įstatymo "Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo dalinio pakeitimo ir papildymo" atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1993, Nr. 61-1166.

[42] Sinkevičius V. Konstitucinių įstatymų samprata: teoriniai aspektai // Jurisprudencija. 2008, Nr. 2 (104). P. 32.

[43] Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 64-1501.

Tad galime teigti, kad pagal Konstituciją konstituciniai įstatymai yra:

1. įstatymai, kurie yra tiesiogiai nurodyti Konstitucijoje *(blanketiniai)* ir priimti Konstitucijos 69 straipsnio dalyje nustatyta tvarka, taip pat
2. įstatymas, kuriuo nustatomas konstitucinių įstatymų sąrašas, priimtas Konstitucijos 69 straipsnio dalyje nustatyta tvarka, bei šiame
3. konstituciniame įstatyme dėl konstitucinių įstatymų sąrašo įrašyti įstatymai, kurie priimti Konstitucijos 69 straipsnio dalyje nustatyta tvarka (*sąrašiniai*).

Pastarąjį suskirstymą taip pat yra pateikęs Konstitucinis Teismas 2001 m. balandžio 2 d. nutarime, kuriame, Teismas, atsižvelgdamas į Konstitucijos 47 straipsnio 2 dalies pakeitimą, papildė savo ankstesnę poziciją, išdėstytą 1993 m. lapkričio 8 d. bei 1994 m. gruodžio 1 d. nutarimuose, jog, išskyrus Konstitucijos 69 straipsnyje nustatytą tvarką, kitokia konstitucinių įstatymų nustatymo procedūra Konstitucijoje nenumatyta, ir akceptavo blanketinių konstitucinių įstatymų priėmimo galimybę. Pabrėžtina, kad tiek sąrašiniai (pagal Konstitucijos 69 str. 3 d.), tiek blanketiniai (pagal Konstitucijos 47 str. 2 d.) konstituciniai įstatymai yra vienodos teisinės galios bei paskirties.

V. Sinkevičius pažymi, jog Konstitucijoje nėra numatyta, kad tol, kol Seimas nenustatys konstitucinių įstatymų sąrašo, atitinkamame Konstitucijos straipsnyje negalima nustatyti, jog tam tikrus santykius reguliuoja konstitucinis įstatymas. Konstitucija nereikalauja ir to, kad atitinkamame Konstitucijos straipsnyje nurodytas konstitucinis įstatymas po to dar turėtų būti įtraukiamas į Seimo nustatytą konstitucinių įstatymų sąrašą[44]. Sutinkant su teiginiais, reikia paminėti ir tai, jog Konstitucija nenumato, kad į konstitucinių įstatymų sąrašą būtų galima įtraukti jau priimtus įstatymus, kuriems, priešingai nei konstituciniams įstatymams, priimti yra taikoma paprasta Seimo narių, dalyvaujančių posėdyje, balsų dauguma. Todėl šioje vietoje yra kritikuotina Lietuvos Respublikos Seimo statuto (toliau – Seimo statutas) 168 straipsnio 2 dalis nustatanti, kad į konstitucinių įstatymų sąrašą gali būti įrašyti ir jau priimti įstatymai, jeigu Seimas padarys išvadą, kad jie tokie yra pagal savo turinį bei svarbą. Be to, Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją tol, kol konstitucinis įstatymas, kuriuo nustatomas konstitucinių įstatymų sąrašas, nėra priimtas, Seimas neturi įgaliojimų priimti jokio konstitucinio įstatymo, nebent tas konstitucinis įstatymas būtų tiesiogiai nurodytas pačioje Konstitucijoje arba tai būtų konstitucinis įstatymas, kuriuo nustatomas konstitucinių įstatymų sąrašas[45] .

[44] Sinkevičius V. Konstitucinių įstatymų samprata: teoriniai aspektai // Jurisprudencija. 2008, Nr. 2 (104). P. 32.

[45] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 3 straipsnio 4 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 5 straipsnio 1 dalies 2 punkto (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 18 straipsnio 1 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8, 15 punktų (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 21 straipsnio 1 dalies 1, 5, 7, 9, 12, 15, 16, 17, 18 punktų (2000 m. spalio 12 d. redakcija), šios dalies 6 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. rugsėjo 25 d. redakcijos) ir šios dalies 14 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. lapkričio 8 d. redakcijos), taip pat dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo, Lietuvos

Atkreiptinas dėmesys į dar vieną painiavą, kurią sukelia Seimo statuto 168 straipsnio 1 dalis. Pastaroji nuostata įtvirtina, kad konstituciniais įstatymais laikoma 1) Konstitucijos 150 straipsnyje nurodyti įstatymai, taip pat 2) Konstitucijos pataisos, 3) tiesiogiai Konstitucijoje įvardyti įstatymai ir, 4) kiti konstitucines normas sukonkretinantys įstatymai, nurodyti įstatyme dėl konstitucinių įstatymų sąrašo.

Tačiau, autorės nuomone, toks skirtingos prigimties ir teisinės galios teisės aktų priskyrimas konstituciniams įstatymams yra ydingas ir dėl to taisytinas, nes visų pirma, kaip jau minėta, Konstitucijos 150 straipsnyje nurodyti aktai yra sudedamoji Konstitucijos dalis, o jų teisinė galia kaip Konstitucijos. Tokią pačia, t.y. Konstitucijos, galią turi ir Konstitucijos pataisos. Kaip nurodo E. Šileikis, *nėra prasmės įtraukti į konstitucinių įstatymų sąrašą tai, kas savaime yra Konstitucijos dalis*, pastarieji įstatymai iš principo *priskirtini ne tiek „prie konstitucinių", kiek prie pačios Konstitucijos!*[46] Ir nors Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 8 d. nutarime teigiama, kad Konstitucijos pataisos taip pat gali būti vadinamos konstituciniais įstatymais, tačiau, reikia sutikti su V. Sinkevičiaus mintimi, kad nurodytas Konstitucinio Teismo nutarimo teiginys aiškintinas ne vien lingvistiškai, bet remiantis Konstitucijos nuostatomis, reguliuojančiomis Konstitucijos keitimą[47], t.y. siekiama parodyti, kad įstatymas, kuriuo pakeičiama Konstitucija, turi pačios Konstitucijos galią.

Kalbant apie tiesiogiai Konstitucijoje įvardytus konstitucinius įstatymus, reikia paminėti, kad pasak V. Vaičaičio, nesant Seimo patvirtinto konstitucinių įstatymų sąrašo, blanketinis konstitucinis įstatymas turi būti priimamas taikant 3/5 Seimo narių balsų daugumą[48] (85 Seimo nariai), nes prieš priimant sąrašinius konstitucinius įstatymus ½ Seimo narių balsų dauguma privalu, kad tokiam įstatymui pritartų 3/5 Seimo narių (Konstitucijos 69 str. 3 d.).

Ir nors tokie autoriaus samprotavimai iš pradžių atrodo gana logiški, tačiau visgi yra prieštaringi. Visų pirma, Konstitucija eksplicitiškai įtvirtina, kad „<...> konstituciniai įstatymai priimami, jeigu už juos balsuoja daugiau kaip pusė visų Seimo narių" (Konstitucijos 69 str. 3 d.). Konstitucija nenurodo jokių išimčių, kurios turėtų būti taikomos, blanketinams įstatymams. Ir net jei V. Vaičaičio argumentus mėgintume pagrįsti, kaip pastebi V. Sinkevičius, „aritmetiniu" argumentu[49], vis tiek V. Vaičaičio išvada nepasitvirtina. Mat įstatymas dėl Konstitucijos 47 straipsnio keitimo, kuris šiuo metu ir numato blanketinį konstitucinį įstatymą, Seime buvo priimtas, kai už jį balsavo ne mažiau kaip ⅔ visų Seimo narių (pagal Konstitucijos 148 str. 3 d.). Vadinasi, ⅔

Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo įrašymo į konstitucinių įstatymų sąrašą įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai" // Valstybės žinios. 2003, Nr. 19-828.

[46] Šileikis E. Alternatyvi Konstitucinė teisė. – Vilnius, 2005. P. 367.

[47] Sinkevičius V. Konstitucinių įstatymų samprata: teoriniai aspektai // Jurisprudencija. 2008, Nr. 2 (104). P.31.

[48] Vaičaitis V. Konstitucinių įstatymų fenomenas. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 117.

[49] Sinkevičius V. Konstitucinių įstatymų samprata: teoriniai aspektai // Jurisprudencija. 2008, Nr. 2 (104). P.34.

balsų dauguma „įveikia“ 3/5 balsų daugumą, kuria turi būti nustatomas konstitucinių įstatymų sąrašas.

Nemažai diskusijų kylą ir dėl konstitucinių įstatymų teisinės galios.

Prieštaringų vertinimų yra susilaukusi Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarime pateikta konstitucinio bei paprastojo įstatymo teisinės galios doktrininė nuostata, pagal kurią konstituciniai įstatymai turi neprieštarauti Konstitucijai, o įstatymai turi neprieštarauti Konstitucijai ir konstituciniams įstatymams.

E. Šileikis, nurodo, kad neaišku kuo remiantis iš esmės išaiškinta, kad Konstitucijos 69 str. 1-3 dalių nuostatos neva rodo konstitucinių įstatymų ir ne konstitucinių (paprastųjų) įstatymų galios skirtumą[50]. Todėl autorius sutinka su V.Vaičaičio argumentais, kad nesant Seimo patvirtinto konstitucinių įstatymų sąrašo, Konstitucinis Teismas iš principo „tiesiogiai negali tikrinti paprastojo įstatymo nuostatų sutikimo su konstituciniu įstatymu“, išskyrus atvejus, jei paprastasis įstatymas „įsiterpė“ į Konstitucijoje (pvz. 47 str. 2 d.) tiesiogiai nurodytą konstitucinio reguliavimo dalyką (šiuo atveju Konstitucinis Teismas galėtų pripažinti, kad paprastasis įstatymas prieštarauja Konstitucijai, bet ne joje numatytam konstituciniam įstatymui!)[51]. Ir visgi, nepaisant kritinių pastabų, E. Šileikis pateisina minėtą Konstitucinio Teismo išaiškinimą pačios Konstitucijos trūkumu, t.y. neaiškiu ir nepakankamu reglamentavimu.

Tačiau reikia pažymėti, kad negalima Konstitucijos tekstą aiškinti vien lingvistikai ir ieškoti jame eksplicitiškai, *expressis verbis*, įtvirtinto reguliavimo dėl Konstitucinio Teismo kompetencijos tirti konstitucinių įstatymų atitiktį Konstitucijai, o įstatymų – Konstitucijai ir konstituciniams įstatymams. Dėl tų pačių priežasčių, negalima sutikti ir su kita E. Šileikio nuostata, kad nėra tiesiogiai apčiuopiamo konstitucinio pagrindo kategoriškai teigti, kad konstitucinis įstatymas Lietuvos teisinėje sistemoje turi hierarchiškai aukštesnę padėtį nei paprastasis įstatymas[52]. V. Vaičaitis taip pat laikosi nuomonės, kad įstatymo bei konstitucinio įstatymo santykiai turėtų būti traktuojami ne tiek hierarchine prasme (kaip kad yra įstatymų ir poįstatyminių teisės aktų atveju), kiek skirtingo reguliavimo *domeno* atžvilgiu[53].

Kaip jau minėjome, konstituciniai įstatymai, nurodyti Konstitucijos 150 straipsnyje, yra Konstitucijos sudedamoji dalis ir dėl to turi pačios Konstitucijos galią. Tai suponuoja, kad konstituciniai įstatymai, kurie nėra Konstitucijos sudedamoji dalis, ne tik kad yra žemesnės teisinės galios nei Konstitucija, bet ir neturi jai bei jos sudėtinėms dalims prieštarauti. Šiame kontekste pagrįstas E. Šileikio, teiginys, kad „įstatymas, tapęs konstituciniu dėl specialios priėmimo tvarkos

[50] Šileikis E. Alternatyvi Konstitucinė teisė. – Vilnius, 2005. P. 365.
[51] Ten pat. P. 366.
[52] Ten pat. P. 365.
[53] Vaičaitis V. Konstitucinių įstatymų fenomenas. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 135.

nenustoja būti įstatymu, t.y. netampa Konstitucija“[54]. Taigi konstituciniai įstatymai teisės aktų hierarchijoje turi žemesnę galią nei pati Konstitucija, tačiau kokia yra konstitucinių įstatymų teisinė galia paprastųjų įstatymų atžvilgiu?

E. Vaitiekienė mano panašiai kaip ir E. Šileikis, kad įstatymas, tapęs konstituciniu nenustoja būti įstatymu. Anot autorės, paprastąjį įstatymą pripažinus konstituciniu pasikeičia tik šių įstatymų keitimo tvarka, bet ne jų teisinė galia[55]. Tad nors ir sutinkama, kad konstituciniai įstatymai nuo kitų įstatymų skiriasi priėmimo bei keitimo tvarka, tačiau tai neleidžia vienareikšmiškai teigti, kad konstitucinių įstatymų galia yra didesnė nei paprastųjų įstatymų, ir kad jie yra hierarchiškai aukščiau nei paprastieji įstatymai. Visgi, reikia pripažinti, kad Konstitucija išskiria dvi teisės akto formas, o būtent įstatymą ir konstitucinį įstatymą. Tai suponuoja, kad šie teisės aktais savo turiniu skiriasi. Be to, kaip jau minėta, Konstitucija numato, kad konstitucinių įstatymų priėmimo bei keitimo tvarka yra sudėtingesnė nei paprastųjų įstatymų. Vadinasi, yra siekiama, kad konstituciniu įstatymu reguliuojami visuomeniniai santykiai būtų stabilesni ir kad ne taip paprasta būtų juos keisti. Be to ir Konstitucinis Teismas 2001 m. balandžio 2 d. nutarime konstatavo, kad ypatingą konstitucinių įstatymų vietą teisės aktų sistemoje lemia pati Konstitucija. Konstituciniai įstatymai negali būti keičiami ar panaikinami įstatymais[56], ir tai visiškai suprantama, nes priešingu atveju netektų prasmės konstitucinė nuostata, kad konstituciniai įstatymai keičiami ne mažesne kaip 3/5 visų Seimo narių balsų dauguma. Kai tuo tarpu paprastieji įstatymai priimami, jeigu už juos balsavo dauguma Seimo narių, dalyvaujančių posėdyje. Galiausiai reikia sutikti su V. Sinkevičiaus argumentais, jog neapgrįsta V.Vaičaičio išvada, kad konstitucinių įstatymų ir paprastųjų įstatymų santykiai „turėtų būti traktuojami ne tiek hierarchine prasme <...>, kiek skirtingo reguliavimo *domeno* atžvilgiu“, nes sutikus su minėtu teiginiu tektų konstatuoti, jog esą yra ir tokių įstatymų, kurių atitikties Konstitucijai pagal formą negali būti tiriama[57].

Vadinasi, tiek E. Šileikio, tiek ir V. Vaičaičio bei E. Vaitiekienės nuomonė, kad nėra tiesioginio konstitucinio pagrindo dėl paprastųjų įstatymų subordinacijos konstituciniams įstatymams, yra nepagrįsti, nes, kaip jau įsitikinome, paprastieji įstatymai ne tik kad yra hierarchiškai žemiau nei konstituciniai įstatymai, bet ir neturi prieštarauti Konstitucijai bei konstituciniams įstatymams, ir kad paprastieji įstatymai gali būti pripažinti prieštaraujančiais ne tik Konstitucijai, bet ir konstituciniams įstatymas.

---

[54] Šileikis E. Alternatyvi Konstitucinė teisė. – Vilnius, 2005. P. 365.

[55] Vaitiekienė E., Vidrinskaitė S. Lietuvos Konstitucinės teisės įvadas. Vilnius: Justitia, 2001. P. 48.

[56] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 5 straipsnio 2, 3, 4 ir 5 dalių, 12 straipsnio 3 punkto, 16 straipsnio 3 dalies ir šio straipsnio 9 dalies 5 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl šio įstatymo 5 straipsnio 2, 3, 4 bei 5 dalių ir 12 straipsnio 3 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio antrojoje dalyje numatyto žemės sklypų įsigijimo nuosavybėn subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinio įstatymo 8 straipsniui“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 29-938.

[57] Sinkevičius V. Konstitucinių įstatymų samprata. Parlamentas ir valstybinės valdžios institucijų sąranga. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008. P. 350 P.

Apibendrinant galima pasakyti, kad visi Konstitucijos 150 straipsnyje nurodyti aktai savo teisine galia prilygsta Konstitucijai. Be to, visiems šiems aktams buvo pritarta tautos referendumu, todėl jie kaip ir pati Konstitucija yra steigiamojo pobūdžio. Tuo tarpu, konstituciniai įstatymai įtvirtinti Konstitucijos 69, 47 bei 72 straipsniuose yra legislatyvinio pobūdžio ir savo teisine galia neprilygstantys Konstitucijai, todėl Konstitucinis Teismas turi teisę tikrinti jų konstitucingumą tiesiog plečiamai interpretuodamas Konstitucijos 105 straipsnio 1 dalies terminą „įstatymai“. Tiesiogiai Konstitucijoje nurodytų konstitucinių įstatymų, taip pat konstitucinių įstatymų, kurie bus įrašyti į konstitucinių įstatymų sąrašą, bei konstitucinio įstatymo, kuriuo nustatomas konstitucinių įstatymų sąrašas, teisinė galia yra didesnė nei paprastųjų įstatymų, todėl pastarieji negali prieštarauti ne tik Konstitucijai, bet ir konstituciniams įstatymams.

3. ĮSTATYMAS KONSTITUCINIO TEISMO JURISPRUDENCIJOJE

Kaip jau prieš tai minėjome, vadovaujantis konstituciocentrinės teisės sistemos samprata, konstitucija suvokiama kaip aukščiausioji teisė, kurią turi atitikti visa kita, t.y. ordinarinė teisė (įstatymai, tiek konstituciniai, tiek paprastieji, bei poįstatyminiai teisės aktai). Pažymėtina, kad įstatymai pagal jų priėmimo tvarką gali būti skirstomi į įstatymus, priimtus Seime, ir įstatymus, priimtus referendumu. Tačiau tiek Seimo, tiek referendumu priimti įstatymai turi tą pačią teisinę galią, skiriasi tik jų inicijavimo bei priėmimo ir promulgavimo tvarka.

Anot V. Vaišvilos, įstatymai – tai specialia tvarka išleisti pirminiai teisės aktai, kurie turi aukščiausią juridinę galią, formuluoja bendrąsias teisės normas, skirtas svarbiausiems žmonių santykiams reguliuoti[58].

Labai panašiai įstatymus apibrėžia ir V. Vaitiekienė, anot jos, įstatymai – tai tokie norminiai teisės aktai, kurie priimami ypatinga tvarka, turi aukščiausią teisinę galią ir įtvirtina (išreiškia) teisės normas, reguliuojančius svarbiausius visuomeninius santykius[59].

Iš pateiktų apibrėžimų matyti, kad autoriai įstatymams priskiria šiuos požymius: 1) aukščiausia teisinė galia, 2) teisės normų bendrumas, 3) reguliuoja svarbiausius visuomeninius santykius, 4) priimami pagal specialias procedūras.

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad įstatymas yra Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir Seimo statuto nustatyta tvarka išleistas pirminis teisinis aktas, išreiškiantis įstatymo leidėjo valią ir turintis aukščiausiąją teisinę galią. Visi kiti teisės aktai turi būti priimami remiantis

[58] Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius, 2004. P. 313.
[59] Vaitiekienė E., Vidrinskaitė S. Lietuvos Konstitucinės teisės įvadas. Vilnius: Justitia, 2001. P. 46.

įstatymais ir negali jiems prieštarauti, t.y. turi būti poįstatyminiai[60]. Kartu reikia pažymėti, jog Konstitucinis Teismas 2000 m. balandžio 5 d., 2001 m. spalio 30 d. ir kt. nutarimuose nebemini įstatymo kaip pirminio teisės akto bei pabrėžia Konstitucijos viršenybę teisės sistemoje, taip įtvirtindamas konstituciocentrinės sistemos sampratą. Tačiau, kaip pastebi E. Jarašiūnas, įstatymo pirmumas pabrėžiamas lyginant poįstatyminius aktus su įstatymais, nepamirštant pažymėti, kad ir įstatymas negali prieštarauti Konstitucijai[61].

Minėta, kad Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas, kurio vienas iš reikalavimų, kad tiek įstatymai, tiek ir kiti teisės aktai turi atitikti Konstituciją, be kitų reikalavimų, suponuoja ir tai, kad visos valstybės valdžios institucijos turi veikti remdamosi teise ir paklusdamos teisei. Teisinės valstybės principas įvardijamas ir kaip teisės viešpatavimo principas. Vienas pagrindinių teisės tikslų – teisingumas. Todėl Seimas bei kiti įstatymų leidybos proceso dalyviai teisės aktus turi derinti su Konstitucija, laikytis teisės aktų hierarchijos, o kalbant apie „gyvąją Konstituciją“, tai teisėkūros subjektams kyla pareiga pakoreguoti normas ir pagal Konstitucinio Teismo jurisprudenciją, joje suformuluotą oficialią konstitucinę doktriną. Pasak J. Žilio, teisėkūroje neišvengiamai susiduriama su Konstitucijos apsaugos problema, kuri yra viena svarbiausių konstitucionalizmo aktualijų[62].

Tačiau, kaip teigia E. Jarašiūnas, Konstitucinis Teismas yra suformulavęs įstatyminio reguliavimo apsaugos doktriną[63]. Konstitucinis Teismas, spręsdamas teisės aktų konstitucingumo klausimą, suformuluoja ir tam tikrus „parametrus“, į kuriuos teisėkūros subjektai (Seimas, Respublikos Prezidentas, Vyriausybė) privalo atsižvelgti priimdami teisės aktus. Konstitucinio Teismo nutarimuose bendrieji reikalavimai teisiniam reguliavimui yra suformuluoti atsižvelgiant į nagrinėjamos bylos kontekstą.

Ir visgi, atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo jurisprudenciją, galime susidaryti tam tikrą, nors ir ne baigtinį, sąrašą kriterijų bei reikalavimų, keliamų įstatymams, kad jie atitiktų Konstituciją. Kaip teigia V. Vaišvila, teisėtumo principas teisinėje valstybėje reiškia ne tik formos, bet ir turinio teisėtumą: vadinasi, konkretus teisės aktas turi neprieštarauti ne tik aukštesnę juridinę galią turinčiam teisės aktui, bet ir pagrindinėms žmogaus teisėms; jis neturi įtvirtinti įstatymų leidėjo savivalės tų teisių atžvilgiu[64].

---

[60] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. sausio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 1993 m. birželio 17 d. Seimo nutarimo "Dėl žemės reformos pagrindinių krypčių" atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1994. Nr. 7-116.

[61] Jarašiūnas E. Konstitucija ir įstatymas: kelios interpretavimo problemos. Baltijos ir Skandinavijos šalių konferencija "Konstitucijos aiškinimas ir tiesioginis taikymas". – Vilnius, 2002. P. 244.

[62] Žilys J. Teisėkūra ir konstitucinė justicija // Teisės problemos. 2000, Nr. 2. P. 85.

[63] Birmontienė T., Jankauskas K., Jarašiūnas E. ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė: raida, institucijos, teisių apsauga, savivalda: kolektyvinė monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2007. P. 149.

[64] Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius, 2004. P. 231.

3.1. Įstatymų konstitucingumo tyrimas pagal normų turinį

Visų pirma, sprendžiant ar ginčijamas teisės aktas (visas aktas ar jo dalis: straipsnis, punktas, papunktis, sakinys ar kita nuostata), atitinka tam tikras Konstitucijos nuostatas pagal normų turinį, reikia išsiaiškinti, kaip teigia E. Šileikis, ginčijamame akte pateiktos ir Konstitucijoje logiškai ir sistemiškai matomos tam tikros vertybės sampratos atitiktį[65]. Vadinasi, įstatyminis reguliavimas negali ir neturi prieštarauti konstituciniam. Kaip nurodo J. Žilys, teisės normų teisėtumas vertinamas konstitucinių vertybių kontekste[66].

Seimas įstatymu negali susiaurinti teisės apimties, palyginti su ta, kuri nustatyta Konstitucijoje. Toks įstatymas neatitiktų Konstitucijos. M. Romeris teigė, kad joks paprastas įstatymas, išleistas bendrąja tvarka, negalėdamas jokio Konstitucijos nuostato pakeisti, tuo pačiu negali jokiam Konstitucijos nuostatui prieštarauti, o jeigu vis dėlto prieštarauja, tai tuo pačiu yra nekonstitucingas[67].

Konstitucinis Teismas 2006 m. balandžio 14 d. nutarime, priimtame konstitucinės justicijos byloje, kurioje pareiškėjas – Seimo narių grupė prašė ištirti, ar Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymo 3 straipsnio 4 dalies (2002 m. gruodžio 10 d. redakcija) nuostata: „Vyriausybės atstovas negali dalyvauti politinių partijų ir politinių organizacijų veikloje.“, neprieštarauja Konstitucijos 35 straipsniui, 29 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės ir teisėtų lūkesčių apsaugos principams, konstatavo, kad nei Konstitucijoje *expressis verbis* yra nustatytas, nei iš jos nuostatų gali būti kildinamas draudimas politinių partijų ar politinių organizacijų nariais būti ir (arba) jų veikloje dalyvauti Vyriausybės atstovams. Tokio draudimo negalima nustatyti įstatymu arba kitu teisės aktu. Todėl Konstitucinis Teismas ginčijamą Įstatymo nuostatą pripažino prieštaraujančia Konstitucijos 35 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principu.

Kaip matome, įstatymų leidėjas pagal Konstituciją privalo įstatymuose nustatyti tokius reikalavimus (sąlygas), kurie yra konstituciškai pagrįsti bei neprieštara Konstitucijai. Anot V.Sinkevičius, Konstitucija neleidžia paneigti žmogaus teisių ir laisvių <...>[68].

Kitoje byloje Konstitucinis Teismas 2004 m. gegužės 25 d. nutarime, priimtame konstitucinės justicijos byloje, kurioje pareiškėjas – Seimo narių grupė prašė ištirti, ar Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo 2 straipsnio 2 dalis (2004 m. gegužės 18 d redakcija), nustačiusi, kad Respublikos Prezidentu negali būti renkamas asmuo, kurį Seimas apkaltos proceso tvarka pašalino iš užimamų pareigų ar panaikino jo Seimo nario mandatą, jeigu nuo jo pašalinimo iš

[65] Šileikis E. Alternatyvi Konstitucinė teisė. – Vilnius, 2005. P. 511.
[66] J.Žilys. Konstitucinis Teismas – teisinės ir istorinės prielaidos. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2001. P. 148.
[67] Romeris M. Konstitucinės ir teismo teisės pasieniuose. – Vilnius: Pozicija, 1994. P. 29.
[68] Birmontienė T., Jankauskas K., Jarašiūnas E. ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė: raida, institucijos, teisių apsauga, savivalda: kolektyvinė monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2007. P. 180.

užimamų pareigų ar jo Seimo nario mandato panaikinimo praėjo mažiau kaip 5 metai, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, pabrėžė, kad *Seimas įstatyme negali nustatyti tokių reikalavimų (sąlygų), kuriais būtų iškreipti ar paneigti Konstitucijoje įtvirtinti reikalavimai.* <..> jeigu įstatymais būtų nustatytas kitoks, su konstituciniu konkuruojantis, teisinis reguliavimas, *konstitucinės normos ir principai*, nustatantys minėtus reikalavimus (sąlygas) ir turintys aukščiausią teisinę galią, *būtų paneigti* (išskirta – aut.). Tai būtų nesuderinama su Konstitucijos viršenybės principu, su Konstitucijos 6 straipsnio 1 dalies nuostata, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, su Konstitucijos 7 straipsnio 1 dalimi, pagal kurią negalioja joks įstatymas ar kitas aktas, priešingas Konstitucijai. Todėl ginčijamą Įstatymo nuostatą Teismas pripažino prieštaraujančia Konstitucijai.

Dar viena teisėkūros problema, į kurią yra atkreipęs dėmesį Konstitucinis Teismas (2004 m. gruodžio 13 d., 2004 m. gruodžio 29 d., 2005 m. rugsėjo 29 d. ir kt. nutarimuose) – *teisės normų aiškumas ir neprieštaringumas*. Teisinis reguliavimas turi būti suprantamas, o teisė aktų formuluotės turi būti tikslios, turi būti užtikrinami teisės sistemos nuoseklumas ir vidinė darna, teisės aktuose neturi būti nuostatų, vienu metu skirtingai reguliuojančių tuos pačius visuomeninius santykius. Teisė normų formuluočių netikslus įtvirtinimas, kelia tikimybę, kad gali būti pažeistos žmogaus teisės bei laisvės ar kitos Konstitucijos saugomos vertybės. Be to, negalima vienu metu ir reikalauti tam tikro elgesio, ir jį drausti. Teisinis reguliavimas visais atvejais turi būti aiškus, jis negali kelti dviprasmybių, todėl sąvokos įstatyme turi būti vartojamos tiksliai, pagal jų tikrąją prasmę[69]. Anot V. Sinkevičiaus, įstatymų tarpusavio nesuderinamumas, įstatymuose vartojamų sąvokų neapibrėžtumas, leidžiantis įvairiai aiškinti įstatymų normų turinį ir dviprasmiškai suvokti teisinio reguliavimo ribas, normų konkurencija sunkina teisės normų taikymą, mažina jų efektyvumą, skatina teisinį nihilizmą[70]. Pažymėtina, kad įstatymų leidėjas gali apibrėžti įstatymuose vartojamų sąvokų turinį, tačiau <...> įstatymuose vartojamų sąvokų turinys gali būti apibrėžiamas (*inter alia* aiškinamas) tik įstatymu, o ne žemesnės galios teisės aktu[71].

Konstitucinis Teismas 1996 m. vasario 28 d. nutarime, kuriame buvo vertinamas Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 30 d. nutarimo Nr. 1146 „Dėl dalies Žemės ūkio ministerijos

[69] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. vasario 10 d. nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 11 straipsnio 4 dalies, Lietuvos Respublikos asmenų, nukentėjusių nuo 1939-1990 metų okupacijų, teisinio statuso įstatymo 8 straipsnio 3 dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 3 d. nutarimu Nr. 829 „Dėl 1939-1990 metų okupacijų represinių struktūrų, tarnybų ir pareigų, kurias ėjusiems asmenims neskiriamos nukentėjusiųjų asmenų valstybinės pensijos, sąrašo patvirtinimo“ patvirtinto sąrašo „1939-1990 metų okupacijų represinės struktūros, tarnybos ir pareigos, kurias ėjusiems asmenims neskiriamos nukentėjusiųjų asmenų valstybinės pensijos“ 9 bei 12 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 11 straipsnio 4 daliai“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 14–370.

[70] Sinkevičius V. Konstitucijos įgyvendinimas įstatymų leidyboje // Justitia. 1996, Nr. 5. P. 3

[71] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl teisės aktų, reguliuojančių Lietuvos Respublikos pilietybės santykius, nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 123-4650 .

įmonių paskolų kapitalizavimo“ normų teisėtumas, pažymėjo, kad įstatymų leidėjas, Žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymu nustatydamas valstybinio reguliavimo priemones (5 straipsnis), taip pat tikslinį finansavimą (9 straipsnis), detaliai neapibrėžė, kokiomis konkrečiomis teisinėmis formomis Vyriausybė gali panaudoti valstybės lėšas, taigi ir Paramos žemės ūkiui fondo lėšas. Minėto įstatymo 5 straipsnio pirmojoje dalyje yra išvardijamos valstybinio reguliavimo priemonės, o antrojoje dalyje pasakyta: "Lietuvos Respublikos Vyriausybė gali taikyti ir kitas žemės ūkio reguliavimo priemones". Šio įstatymo 9 straipsnyje yra išvardyti tikslinio finansavimo prioritetai, bet kartu nurodyta, kad Vyriausybė gali nustatyti ir kitą tikslinį finansavimą. Taigi dėl įstatyme vartojamų sąvokų neapibrėžtumo atsirado prielaidų įvairiai aiškinti įstatymo normų turinį, dviprasmiškai suvokti teisinio reguliavimo ribas. Todėl atsižvelgiant į minėtus motyvus Konstitucinis Teismas ginčytą Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 30 d. nutarimą pripažino prieštaraujančiu Žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymui.

Kartu pažymėtina, kad Konstitucinis Teismas neretai yra linkęs paaiškinti neaiškias teisės aktų formuluotes taip, kad jose išdėstytų nuostatų realizavimas nepažeistų Konstitucijos normų ir konstitucinių principų, t.y. atitiktų Konstituciją. Arba, pasak V.Sinkevičiaus, yra naudojamas *„įstatymo teisingo aiškinimo“ metodas*: kai įstatyme nustatytas teisinis reguliavimas yra gana dviprasmiškas ir gali būti ne vienodai aiškinamas, Konstitucinis Teismas pateikia tokį įstatymo interpretavimą, kuriam esant įstatymo nuostata neprieštarauja Konstitucijai[72]. Taigi Konstituciją atitinkantis aiškinimas leidžia išsaugoti ginčijamą nuostatą teisės sistemoje ir išvengti konfrontacijos su įstatymų leidėju.

Tirdamas, ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. birželio 15 d. nutarimu Nr. 852 “Dėl Lietuvos Respublikos daugiabučių namų savininkų bendrijų įstatymo įgyvendinimo tvarkos” patvirtintos Namo perdavimo bendrijai tvarkos 2.1.2 papunktis ir 3 punktas atitinka Lietuvos Respublikos daugiabučių namų savininkų bendrijų įstatymo 20 straipsnio 3 dalį, pagal kurią nustatyta, kad įregistravus daugiabučių namų savininkų bendrijos įstatus savivaldybė per 1 mėnesį privalo nustatyta tvarka perduoti bendrijai valdyti ir naudoti gyvenamąjį namą, Konstitucinis Teismas 1999 m. birželio 23 d. nutarime pažymėjo, kad nuostata “gyvenamojo namo perdavimas” aiškintina ne kaip visų name esančių patalpų perdavimas bendrijai, bet kaip namo (t. y. pastato) perdavimas bendrijai, kad ši jį eksploatuotų, remontuotų, prižiūrėtų bendrojo naudojimo patalpas, bendrojo naudojimo inžinerinę įrangą ir bendrojo naudojimo namo konstrukcijas (Įstatymo 4 straipsnis, 9 straipsnio 3 dalis). Name esančios gyvenamosios ir negyvenamosios patalpos (t. y. ne bendrojo naudojimo patalpos), kurios nuosavybės teise priklauso savininkams, neperduodamos bendrijai. Kitoks minėtos nuostatos aiškinimas pažeistų gyvenamųjų ir negyvenamųjų patalpų savininkų subjektines nuosavybės teises.

[72] Sinkevičius V. Įstatymas Konstitucinio Teismo nutarimuose // Teisė. 2004, Nr. 50. P. 132.

Kaip matome, Konstitucinis Teismas, naudodamasis „įstatymo teisingo aiškinimo“ metodu pavartojo formuluotę – „kitoks minėtos nuostatos aiškinimas pažeistų <...>“. Tačiau Teismo jurisprudencijoje galima aptikti ir tokių formuluočių: „tik taip suprantant įstatymo nuostatą ji neprieštarauja Konstitucijai“ (1997 m. kovo 12 d. nutarimas), „reikalavimo negalima interpretuoti kaip esą reiškiančio, kad...“ (2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas), ir pan.

Tačiau kai kada Konstitucinis Teismas nurodo, kad tam tikras *neaiškumas savaime nėra pakankamas pagrindas pripažinti teisės aktą (jo dalį) prieštaraujančiu Konstitucijai*. Tai spręsdamas Teismas atsižvelgia į teisinio reguliavimo visumą, nagrinėjamos bylos aplinkybes, ar dėl neaiškaus teisinio reguliavimo nėra pažeidžiamos žmogaus teisės ir laisvės, kt. Vadinasi, yra siekiama, kad šiomis normomis nebūtų pažeista Konstitucija.

Pastarasias aplinkybes Konstitucinis Teismas aiškinosi, tikrindamas Seimo 1998 m. liepos 16 d. priimto įstatymo “Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos” 2 straipsnio, pagal kurį nustatyti tam tikri VSK darbuotojų dabartinės veiklos apribojimai, atitiktį Konstitucijai. Konstitucinis Teismas 1999 m. kovo 4 d. nutarime konstatavo, kad nustatytame teisiniame reguliavime esama tam tikro neapibrėžtumo, nesuderinamumo su kitais įstatymais. Pavyzdžiui, vienu atveju Įstatymu draudžiama buvusiems VSK kadriniams darbuotojams dirbti bet kokį darbą tam tikrose srityse, <...>. Tuo tarpu kitu atveju Įstatyme vardijant įstaigas, organizacijas nurodomos konkrečios, paprastai svarbios, atsakingos pareigos <...>. Dėl tokio įstatyminio reguliavimo nenuoseklumo, nesuderinamumo gali iškilti problemų įgyvendinant ginčijamo Įstatymo normas. Tačiau nepaisant minėto teisinio reguliavimo ydingumo, Konstitucinis Teismas Įstatymo nuostatų nepripažino prieštaraujančių Konstitucijai.

Apibendrinant galime padaryti išvadas, kad: 1) įstatymu negalima susiaurinti teisės apimties, palyginti su ta, kuri nustatyta Konstitucijoje; 2) įstatyme negalima nustatyti tokių reikalavimų (sąlygų), kuriais būtų iškreipti Konstitucijoje įtvirtinti reikalavimai; 3) teisinis reguliavimas turi būti aiškus ir neprieštaringas, be to, turi būti užtikrinama teisės sistemos nuoseklumas ir vidinė darna. Tačiau kai kada Konstitucinis Teismas nurodo, kad tam tikras neaiškumas savaime nėra pakankamas pagrindas pripažinti teisės aktą (jo dalį) prieštaraujančiu Konstitucijai.

3.2. Įstatymų konstitucingumo tyrimas pagal reguliavimo apimtį

Iš įvairių įstatymo apibrėžimų, pateiktų 3. skyriaus pradžioje, pamatėme, kad tiek V.Vaišvila, tiek V.Vaitiekienė, o ir daugelis kitų darbe neminėtų autorių akcentuoja, kad įstatymais reguliuojami svarbiausi visuomeniniai santykiai. Išimtinė teisė leisti įstatymus pagal Konstitucijos

67 straipsnį yra įtvirtinta Seimui, o poįstatyminius aktus, kuriais vykdomi įstatymai ir kiti Seimo nutarimai dėl įstatymų įgyvendinimo, pagal Konstitucijos 94 straipsnio 2 puntą – Vyriausybei.

Konstitucinis Teismas ne kartą vertino įstatymo ir poįstatyminio akto tarpusavio santykių problemas. Teismas yra pažymėjęs, įstatymo ir poįstatyminio akto reguliavimo ribos priklauso nuo daugelio veiksnių – teisės tradicijų, visuomenės politinės ir teisinės kultūros lygio, tačiau tiek teisės teorijoje, tiek įstatymų leidybos praktikos požiūriu tam tikri visuomenės prioritetiniai dalykai turi būti reguliuojami tik įstatymais. Demokratinėje visuomenėje prioritetas teikiamas žmogui, todėl *viskas, kas susjiję su pagrindinėmis žmogaus teisėmis ir laisvėmis, reguliuojami įstatymais* (išskirta – aut.). Tai ir žmogaus teisių ir laisvių patvirtinimas, ir jų turinio apibrėžimas, ir apsaugos bei gynimo teisnės garantijos, ir leistinas jų apribojimas, ir kt.[73].

Kaip jau minėta, Konstitucijos 5 straipsnyje ir kt. įtvirtintas valdžių padalijimo principas, o Konstitucijos 7 straipsnyje – konstitucijos viršenybės principas. Šie principai įpareigoja teisėkūros subjektus, ir visų pirma įstatymų leidėją, ne tik laikytis nustatytų teisės aktų priėmimo procedūrų, bet ir reglamentuoti tam tikrus santykius tik tam tikros rūšies teisės aktais. Be to, valdžių padalijimo principas reikalauja, kad jokia valstybės valdžios institucija nesisavintų kitai valstybės valdžios institucijai priskirtos kompetencijos, ir kad jokia valstybės valdžios institucija negali jai priskirtos kompetencijos perleisti ar atsisakyti (Konstitucinio Teismo 1995 m. spalio 26 d., 1996 m. gruodžio 19 d., 1999 m. birželio 3 d., 2004 m. kovo 5 d. nutarimai). Tai atitinkamai suponuoja nuostatą, kad *Lietuvos Konstitucija nenumato deleguotosios įstatymų leidybos.* Pasak E. Šileikio, įstatymų leidybos įgaliojimas negali būti subdeleguotas <...> prieš tai nepakeitus Konstitucijos[74].

Konstitucinis Teismas, tirdamas ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. vasario 2 d. nutarimas Nr. 179 „Dėl alkoholio reklamos kontrolės“, kuriuo nustatyti informacijos pripažinimo alkoholio reklama kriterijai, atitinka Konstituciją, 1997 m. vasario 13 d. nutarime konstatavo, kad pavedimas Vyriausybei nustatyti informacijos priskyrimo reklamai kriterijus iš esmės reiškia teisę spręsti, kokia informacija bus pripažinta reklama, todėl ir draustina. Tai yra ne kas kita, kaip teisės riboti alkoholio ir tabako gaminių reklamą delegavimas Vyriausybei. Tuo tarpu Konstitucijos 25 straipsnio trečiojoje dalyje yra įtvirtinta kategoriška norma, kad „laisvė reikšti įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu“.

Tiek teisės literatūroje, tiek ir Konstitucinis Teismas ne viename savo nutarimų (1995 m. spalio 26 d., 1995 m. gruodžio 22 d., 2004 m. kovo 5 d.) yra nurodęs *teisės normų bendrumo,*

[73] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. spalio 26 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo "Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų" 10 straipsnio septintosios dalies nuostatos, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. sausio 26 d. nutarimo Nr. 55 "Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 15 d. nutarimu Nr. 470 patvirtintos Lietuvos Respublikos įstatymo "Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų" įgyvendinimo tvarkos dalinio pakeitimo" 1.2 punkto nuostatos, 2.1 punkto ir jo 1, 2 bei 3 papunkčių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1995, Nr. 89-2007.

[74] Šileikis E. Alternatyvi Konstitucinė teisė. – Vilnius, 2005. P. 327.

leidžiančio jas taikyti visiems numatytiems teisės subjektams, *lygiateisiškumo* bei *prigimtinio teisingumo principus*. Šie konstituciniai siekiai gali būti įgyvendinti užtikrinant tam tikrą interesų pusiausvyrą, išvengiant atsitiktinumų ir savivalės, socialinio gyvenimo nestabilumo, interesų priešpriešos.

Tirdamas, ar įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 8 straipsnis (1995 m. liepos 3 d. redakcija), nustatantis, kad neteisėtai atimtos nuosavybės grąžinimas priklauso nuo to, ar nuomininkams jau yra suteiktos kitos patalpos, neprieštarauja Konstitucijai, Konstitucinis Teismas 1995 m. gruodžio 22 d. nutarime konstatavo, kad neįmanoma išspręsti interesų konfliktų suabsoliutinant asmens, siekiančio atstatyti nuosavybės teises į gyvenamąjį namą susigrąžinant jį natūra, teisių gynimo, kartu paneigiant jame gyvenančių nuomininkų teisę turėti gyvenamąją patalpą. Atstatant nuosavybės teises į gyvenamuosius namus, jų dalis ar butus, galimi įvairūs buvusio savininko ir nuomininko teisių apsaugos derinimo būdai. Nuosavybės teisių gynimą grąžinant namą natūra įstatymų leidėjas pasirinko kartu užtikrindamas nuomininko teisę į gyvenamąją patalpą. Konstitucinis Teismas Įstatymo 8 straipsnį pripažino neprieštaraujančiu Konstitucijai.

Kaip matome, teisingumo negalima pasiekti pripažįstant tik vienos grupės arba vieno asmens interesus ir kartu neigiant kitų interesus. Kita vertus, būtent prigimtinio teisingumo principu grindžiamas pozityviosios diskriminacijos galimumas. Konstitucinis Teismas yra nurodęs, jog Konstitucijoje įtvirtintą lygiateisiškumo principą reikia analizuoti „kompleksiškai, o ne formaliai pažodžiui“[75]. Konstitucinis Teismas 1997 m. gegužės 6 d. nutarime yra konstatavęs, kad *esant pakankamai motyvuotam ir pagrįstam reikalui, atskiroms subjektų grupėms įstatymu galima nustatyti specialų teisinį statusą ar įtvirtinti tam tikrus teisinės padėties ypatumus* (išskirta – aut.). Tai reiškia, kad konstitucinis asmenų lygybės principas nepaneigia galimybės tam tikrus žmones dėl objektyviai egzistuojančių aplinkybių ir esant būtinybei traktuoti skirtingai.

Kitoje byloje buvo tiriama, ar Akcinių bendrovių “Būtingės nafta”, “Mažeikių nafta” ir “Naftotiekis” reorganizavimo įstatymo 2 straipsnis, kuriame minėtų bendrovių reorganizavimui netaikomi Akcinių bendrovių įstatymo tam tikri nustatyti reikalavimai, neprieštarauja Konstitucijoje įtvirtintam teisinės valstybės principui. Konstitucinis Teismas 2000 m. spalio 18 d. nutarime pažymėjo, kad valstybė, atsižvelgdama į ūkinės veiklos turinį, jos ypatumus, gali diferencijuotai reguliuoti visuomeninius santykius šioje srityje arba kokiai nors veiklos rūšiai nustatyti tam tikras sąlygas. Svarbu, kad tokiu reguliavimu nebūtų pažeisti Konstitucijos principai ir normos. Todėl atitinkamų ūkio subjektų išskyrimas ir jų veiklos reguliavimo ypatumai savaime nepažeidžia teisinės valstybės principo. Aplinkybė, kad akcinių bendrovių “Būtingės nafta”, “Mažeikių nafta” ir

[75] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. sausio 24 d. išvada „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9, 14 straipsnių ir jos Ketvirtojo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1995, Nr. 9–199.

"Naftotiekis" reorganizavimo įstatymo normose nustatyta, jog šių bendrovių reorganizavimui netaikomos kai kurios Akcinių bendrovių įstatymo normos, savaime nereiškia, kad taip yra paneigiamas teisės aktų sistemos suderinamumas bei Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas.

Konstitucinis Teismas 1995 m. sausio 24 d. išvadoje yra konstatavęs, kad galioja bendras teisės principas: l*ex non cogit ad impossibilia - įstatymas nereikalauja to, kas neįmanoma*. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje šis principas kol kas dar nėra išplėtotas. O E. Kūris šį principą dar apibūdina, taip: „normų „adresatų" pajėgumas elgtis pagal normų reikalavimus"[76].

Kitas svarbus reikalavimas keliamas įstatymams – tai *teisės normų prieinamumas, galėjimas jas žinoti ir normų išankstinis pobūdis*. Šioje vietoje mes kalbame apie principą *lex retro non agit*, pagal kurį teisės aktų galia yra nukreipta į ateitį, o teisės aktų galiojimas atgaline tvarka yra galimas tik jeigu būtų palengvinama teisės subjektų padėtis, kartu nepakenkiama kitiems teisės subjektams *(lex benignor retro agit)*. Paprastai teisės aktai, panaikinantys veikos baudžiamumą ar administracinę atsakomybę arba švelninantys sankciją, galioja atgal. Visgi Konstitucinis Teismas 1998 m. kovo 25 d. nutarime, pateikė tam tikrą išimtį, kad ir kitose teisės šakose atgalinio veikimo galią turinčio teisės akto priėmimas būtų galimas, jei tai nurodyta pačiame įstatyme ir jei toks teisės aktas teisės subjektams nepablogintų teisinės padėties.

Minėtame nutarime taip pat konstatuota, kad *lex retro non agit* svarbus ir būtinas veiksnys užtikrinant *teisės, įstatymų, teisinės tvarkos stabilumą ir tvirtumą*, teisinių santykių subjektų teises, pasitikėjimą valstybėje priimtais teisės aktais. Teisės subjektas turi būti įsitikinęs, kad jo elgesys, atitinkantis tuo metu galiojančius teisės aktus, ir vėliau bus laikomas teisėtu ir nesukeliančiu jam neigiamų teisinių padarinių. Kaip teigia V. Sinkevičius, teisinis reguliavimas turi būti pakankamai stabilus, įstatymai gali būti keičiami tik laikantis Konstitucijoje, įstatymuose ir Seimo statute nustatytos tvarkos[77]. Pasak M. Romerio, įstatymo nepastovumas, teisės normos normatyvinės galios atsitiktinumas nėra sveikas ir teisinei tvarkai kenkti gali[78].

2007 m. lapkričio 29 d. nutarime Konstitucinis Teismas taip pat yra konstatavęs, kad nei įstatymu, nei poįstatyminiais aktais negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris įsiterptų į jau pasibaigusius teisinius santykius. Toks reguliavimas, kuris galėtų pakeisti teisės normas, kai reguliuojami santykiai jau yra užbaigti, sudarytų prielaidas paneigti asmenų teisėtus lūkesčius, teisinį tikrumą ir teisinį saugumą, konstitucinį teisingumo principą.

Kaip matome su *lex retro non agit* principu neatsiejamai susiję ir *teisėtų lūkesčių* apsaugos ir *teisinio tikrumo* principais, įtvirtinantys bendrą taisyklę, kad draudžiama nustatyti ankstesnę teisės akto galiojimo pradžią nei tas teisės aktas buvo paskelbtas, tačiau šio principo

[76] Kūris E. Koordinaciniai ir determinaciniai principai // Jurisprudencija. 2002, Nr. 26 (18). P. 43.
[77] Sinkevičius V. Įstatymas Konstitucinio Teismo nutarimuose // Teisė. 2004, Nr. 50. P. 131.
[78] Romeris M. Konstitucinės ir teismo teisės pasieniuose. – Vilnius: Pozicija, 1994. P. 120.

išimtį galima taikyti tuomet, kai to reikalauja bendrasis interesas ir yra tinkamai atsižvelgiama į suinteresuotų asmenų teisėtus lūkesčius[79].

Su teisės normų išankstiniu pobūdžiu bei teisinės tvarkos stabilumu siejasi kitas principas - *negalimumas bausti už tai, kas nebuvo uždrausta.* E. Kūris teigia, jog „negalima iš asmens reikalauti laikytis taisyklių, kurių jo veiklos metu nebuvo ir todėl jis negalėjo žinoti būsimų reikalavimų“, jog „teisės subjektas turi būti tikras, kad jo veiksmai, padaryti vadovaujantis teisės aktais, galiojusiais jų padarymo metu, bus laikomi teisėtais“[80].

Tirdamas 1996 m. liepos 2 d. ir 1997 m. sausio 9 d. Seimo priimtų įstatymų, kuriais keistas Baudžiamojo kodekso 310 straipsnis, išplėtęs baudžiamąją atsakomybę tuo aspektu, kad ji atsiranda, jeigu pagaminama, laikoma, gabenama, parduodama ar kitaip realizuojama penki ar daugiau litrų nedenatūruoto etilo alkoholio, denatūruoto etilo alkoholio ar techninio etilo alkoholio (pagal anksčiau galiojusią BK 310 straipsnio redakciją minimali riba, nuo kurios numatyta galimybė patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn, buvo 10 litrų), Konstitucinis Teismas 1998 m. liepos 9 d. nutarime konstatavo, kad baudžiamųjų įstatymų draudimai visuomet yra orientuoti į ateitį.

Reguliuodamas Konstitucijoje įtvirtintų žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimą *įstatymų leidėjas negali nepagrįstai pabloginti asmens teisinės padėties, paneigti įgytų teisių, ignoruoti asmens teisėtus interesus*[81](išskirta – aut.). Be to, turi būti laikomasi *proporcingumo principo.*

Tirdamas dėl Administracinių teisės pažeidimų kodekso 40 straipsnio, pagal kurį organas (pareigūnas), įgaliotas spręsti bylą, galėjo atleisti pažeidėją nuo administracinės atsakomybės, jeigu pažeidimas yra mažareikšmis, pripažinto netekusiu galios ir 251 straipsnio pakeitimo įstatymo, panaikinusią teisės normą, pagal kurią administracinio teisės pažeidimo bylos teisena galėjo būti nutraukta, kai pažeidimas yra nereikšmingas, konstitucingumo klausimą, Konstitucinis Teismas 2000 m. gruodžio 6 d. nutarime pažymėjo, kad ATPK 40 straipsnio panaikinimas ir 251 straipsnio pakeitimas savaime nereiškia, jog yra pažeidžiami teisingumo ir teisinės valstybės konstituciniai principai. Esminę reikšmę turi tai, ar Administracinių teisės

[79] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. lapkričio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 14, 20, 21 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 12 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 126-5132.
[80] Kūris E. Koordinaciniai ir determinaciniai principai // Jurisprudencija. 2002, Nr. 26 (18). P. 42.
[81] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 4 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo "Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų" 14 straipsnio (1993 m. sausio 12 d. redakcija), Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalies bei šios dalies 5 punkto, 15, 20 ir 21 straipsnių (2002 m. sausio 15 d. redakcija), Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 2, 4, 5 ir 6 punktų, šio straipsnio 2 ir 4 dalių, 16 straipsnio 10 dalies, 20 straipsnio (2002 m. spalio 29 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. sausio 17 d. nutarimo Nr. 27 "Dėl gyvenamųjų namų, būtinų valstybės reikmėms, išpirkimo" atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai bei Lietuvos Respublikos įstatymo "Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų" 14 straipsniui (1993 m. sausio 12 d. redakcija)“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 24-1004.

pažeidimų kodekse nustatytas administracinės atsakomybės visuminis teisinis reguliavimas yra toks, kuris sudaro teisines prielaidas ne tik nubausti asmenį, bet nubausti jį teisingai: ar ATPK numatytos administracinės nuobaudos yra proporcingos (adekvačios) teisės pažeidimų pobūdžiui ir siekiamiems tikslams, ar nuobaudos yra diferencijuotos taip, kad jas taikant būtų galima atsižvelgti į teisės pažeidimo pobūdį, ar teismams yra nustatyta teisė, atsižvelgiant į atsakomybę lengvinančias ir kitas aplinkybes, skirti mažesnę nuobaudą nei sankcijoje numatytoji minimali ir kt. Konstitucinis Teismas ginčytas Įstatymo nuostatas pripažino neprieštaraujančias Konstitucijoje įtvirtintiems teisingumo ir teisinės valstybės principams.

Kitoje byloje tirdamas, ar Alkoholio kontrolės ir Tabako kontrolės įstatymų normos, kuriomis Lietuvoje draudžiama alkoholinių gėrimų ir tabako gaminių reklama, Konstitucinis Teismas 1997 m. vasario 13 d. nutarime konstatavo, kad informacijos laisvės ribojimo masto Konstitucija neapibrėžia. Tai reiškia, kad pasirinkti ir nustatyti ribojimo apimtį yra neabejotina įstatymų leidėjo prerogatyva. Suprantama, kad tokie apribojimai atitiktų teisingumo sampratą bei reikalavimus, turėtų būti atsižvelgiama į *teisėtumo* ir *būtinumo demokratinėje visuomenėj*e kriterijus (išskirta – aut.). Taip pat ir pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją asmens teisių ir laisvių ribojimai yra galimi, t. y. laikomi pagrįstais, jeigu atitinka minėtas dvi sąlygas: 1) yra teisėti ir 2) būtinai reikalingi demokratinėje visuomenėje. Teisėtumo reikalavimas reiškia, kad apribojimai turi būti nustatomi tik įstatymu, kuris viešai paskelbiamas, o jo normos suformuluojamos pakankamai aiškiai. Įstatymais apibrėžiant teisių įgyvendinimo ribas, būtina atsižvelgti į atitinkamos teisės (ar laisvės) paskirtį bei prasmę ir Konstitucijoje nustatytas jos ribojimo galimybes bei sąlygas. Ieškant atsakymo į klausimą, ar konkretus ribojimas yra būtinai reikalingas demokratinėje visuomenėje, pirmiausia reikia išsiaiškinti ribojimo tikslus bei paskirtį, o antra, nustatyti, ar ribojimo priemonės yra proporcingos siekiamam teisėtam tikslui.

Be to, Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad ribojant pagrindines žmogaus teises turi būti laikomasi esminės nuostatos, kad *negalima apribojimais pažeisti kokios nors pagrindinės žmogaus teisės turinio esmės* (išskirta – aut.). Jeigu teisė taip apribojama, kad jos įgyvendinti pasidaro neįmanoma, jeigu teisė suvaržoma peržengiant protingai suvokiamas ribas arba neužtikrinamas jos teisinis gynimas, tai tokiu atveju būtų pagrindo teigti, jog pažeidžiama pati teisės esmė, o tai tolygu šios teisės neigimui[82].

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad kai kurių teisių ribojimo galimybės ir kai kurios sąlygos yra nurodytos tiesiogiai Konstitucijoje, kaip pavyzdžiui, pagal Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalį laisvė reikšti įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik

[82] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. balandžio 18 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Komercinių bankų įstatymo 37 straipsnio pirmosios dalies 7 punkto, 39 straipsnio, 40 straipsnio pirmosios bei antrosios dalių, 45 straipsnio ir 46 straipsnio antrosios bei trečiosios dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1996, Nr. 36-915.

įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai.

Kaip matome, vienas svarbių žmogaus teisių bruožų – jų ribojimo galimybės pripažinimas. Pagal tai T. Birmontienė teises suskirsto į absoliučiai neribojamas (teisė į gyvybę, draudimas kankinti žmogų ir taikyti žiaurias bausmes, vergijos draudimas ir kt.) ir teises, kurios tam tikromis sąlygomis gali būti ribojamos (nuosavybė, teisė į informaciją ir t.t.)[83]. Taigi galime išskirti šias žmogaus teisių ir laisvių ribojimo sąlygas: 1) ribojama tik įstatymu, 2) ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje, siekiant apsaugoti konstitucines vertybes bei konstituciškai svarbius tikslus, 3) laikomasi proporcingumo principo ir 4) ribojimais nėra paneigiama žmogaus teisių ir laisvių esmė bei prigimtis.

Kalbant apie įstatyminę teisių ir laisvių apsaugą, paminėtinas kitas Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje formuluojamas reikalavimas teisėkūros subjektams: *negalimumas nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuriuo būtų apribota ar paneigta asmens konstitucinė teisė kreiptis į teismą*. Šį reikalavimą suponuoja ir Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalis, nustatanti, kad asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą.

Konstitucinis Teismas 2002 m. liepos 2 d. nutarime pažymėjo, jog pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad visus ginčus dėl asmens teisių ar laisvių pažeidimo būtų galima spręsti teisme. Gali būti nustatyta ir ikiteisminė ginčų sprendimo tvarka. Tačiau negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų paneigta asmens, manančio, kad jo teisės ar laisvės pažeidžiamos, teisė ginti savo teises ar laisves teisme.

Šioje byloje Konstitucinis Teismas tyrė Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 48 straipsnio 2 dalies atitiktį Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai. Įstatymo 48 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad atleidimo iš profesinės karo tarnybos ar kario savanorio tarnybos <...> atvejais teismui gali būti paduotas skundas tik dėl teisės aktų nustatytos atleidimo tvarkos pažeidimo. Toks teisinis reguliavimas reiškia, kad kai turi būti arba gali būti nutraukiamos profesinės karo tarnybos ar kario savanorio tarnybos sutartys ir (arba) karys atleidžiamas iš tarnybos krašto apsaugos sistemoje, atleistas karys gali kreiptis į teismą tik dėl teisės aktų nustatytos atleidimo tvarkos pažeidimo. Taigi pagal ginčijamą Įstatymo 48 straipsnio 2 dalies nuostatą kariui neleidžiama kreiptis į teismą dėl jo atleidimo iš karo tarnybos pagrįstumo. Taip pažeidžiama asmens konstitucinė teisė kreiptis į teismą. Konstitucinis Teismas ginčijamo Įstatymo teisės normą pripažino prieštaraujančia Konstitucijai.

Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje ne kartą yra konstatuotas, kad asmens konstitucinė teisė kreiptis į teismą negali būti dirbtinai suvaržyta, taip pat negali būti nepagrįstai

[83] Birmontienė T., Jankauskas K., Jarašiūnas E. ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė: raida, institucijos, teisių apsauga, savivalda: kolektyvinė monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2007. P. 180. P. 341.

pasunkintas šios teisės įgyvendinimas; <...> kad teisę ginti savo teises ir laisves teisme turi kiekvienas asmuo, manantis, kad jo teisės ar laisvės pažeistos; kad asmeniui jo pažeistų teisių gynyba teisme garantuojama nepriklausomai nuo jo teisinio statuso; kad asmens pažeistos teisės, *inter alia* įgytosios teisės, ir teisėti interesai turi būti ginami nepriklausomai nuo to, ar jie yra tiesiogiai įtvirtinti Konstitucijoje; kad asmens teisės turi būti ne formaliai, o realiai ir veiksmingai ginamos tiek nuo privačių asmenų, tiek nuo valdžios institucijų ar pareigūnų neteisėtų veiksmų (<...>). Jeigu būtų neužtikrinta asmens konstitucinė teisė kreiptis į teismą, būtų nepaisoma ir visuotinai pripažinto bendrojo teisės principo *ubi ius, ibi remedium* – jeigu yra kokia nors teisė (laisvė), turi būti ir jos gynimo priemonė. Tokia teisinė situacija, kai kuri nors asmens teisė ar laisvė negali būti ginama, taip pat ir teismine tvarka, nors pats tas asmuo mano, kad ši teisė ar laisvė yra pažeista, pagal Konstituciją yra neįmanoma, Konstitucija jos netoleruoja[84].

Konstitucinis Teismas 2000 m. birželio 30 d. nutarime, tirdamas Žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies 1 punkto atitikties Konstitucijai, pažymėjo, kad *negali būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, pagal kurį asmuo, įgyvendindamas vieną konstitucinę teisę, netektų galimybės įgyvendinti kitą konstitucinę teisę* (išskirta – aut.). Įstatyme nustatytas teisinis reguliavimas ydingas dėl to, kad jis suponuoja ir tokią teisinę situaciją, kai asmuo, įgyvendindamas savo konstitucinę teisę kreiptis į teismą (teisę, kad jo byla būtų išnagrinėta apeliacine tvarka), negali įgyvendinti kitos savo konstitucinės teisės (teisės, kad jam būtų atlyginta padaryta materialinė ir moralinė žala). Teismas konstatavo, jog Įstatymo 3 straipsnio 1 dalis ir 4 straipsnio 1 dalies 1 punktas prieštarauja Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai.

Kitoje byloje, tirdamas Vyriausybės 1993 m. rugsėjo 30 d. nutarimą "Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemos operatyvinės veiklos nuostatų patvirtinimo", kuris buvo pažymėtas žyma „visiškai slaptai", Konstitucinis Teismas 2000 m. balandžio 5 d. nutarime pabrėžė, kad *norminiai teisės aktai* (taigi ir įstatymai), *reguliuojantys santykius, susijusius su konstitucinėmis žmogaus teisėmis ir laisvėmis bei jų įgyvendinimu , neturi būti žymimi jokiomis slaptumo žymomis* (išskirta – aut.). Taigi pagal Konstituciją negali būti jokių slaptų įstatymų ar kitų teisės aktų, reguliuojančių žmogaus teises ir laisves bei jų gyvendinimą. Kartu Teismas pažymėjo, kad pagal

[84] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas „Dėl teisenos byloje pagal pareiškėjo - Vilniaus miesto 3 apylinkės teismo prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalis (2002 m. sausio 24 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, ar Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymas (2000 m. rugpjūčio 29 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsniui, 30 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, taip pat ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 28 d. nutarimo Nr. 1494 "Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birželio 30 d. nutarimo Nr. 689 "Dėl teisėtvarkos, teisėsaugos ir kontrolės institucijų vadovaujančiųjų pareigūnų ir valdininkų darbo apmokėjimo" dalinio pakeitimo" 1 punktas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 1 straipsniui, 5 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, nutraukimo" // Valstybės žinios. 2006, Nr. 88-3475.

Konstitucijos 105 straipsnį Konstitucinis Teismas, <...>, turi įgaliojimus ir privalo tirti bei priimti sprendimus, ar Konstitucijai neprieštarauja bet kuris įstatymas ar kitas Seimo priimtas aktas, taip pat ar Konstitucijai ir įstatymams neprieštarauja bet kuris Respublikos Prezidento aktas ar Vyriausybės aktas, nepriklausomai nuo to, ar teisės aktas yra (ar būtų) pažymėtas visiško slaptumo, slaptumo, konfidencialumo ar kokia nors kita žyma.

Pasak V. Sinkevičiaus, Konstitucijai prieštaraujančiu gali būti pripažintas ne tik įstatymas, kuris nustato nepagrįstus draudimus, ribojančius žmogaus teises ir laisves, bet ir įstatymas, kuriame nėra įtvirtintos tokios teisės, kurios jame turi būti įtvirtintos[85]. Vadinasi, Konstitucinis Teismas pripažįsta *teisinį reguliavimą prieštaraujančiu Konstitucijai, nes jame nebūna nustatytas tam tikras būtinas nustatyti teisinis reguliavimas, t.y. konstatuoja legislatyvinę omisiją* – teisės spragą, kurią draudžia Konstitucija (arba kuris nors kitas aukštesnės galios teisės aktas). Konstitucinis Teismas 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendime pažymėjo, kad jeigu įstatymuose ar kituose žemesnės galios teisės aktuose (jų dalyse) nėra nustatytas tam tikras teisinis reguliavimas, Konstitucinis Teismas turi konstitucinius įgaliojimus pripažinti tuos įstatymus ar kitus teisės aktus (jų dalis) prieštaraujančiais Konstitucijai ar kitiems aukštesnės galios teisės aktams tais atvejais, kai dėl to, kad tas teisinis reguliavimas nėra nustatytas būtent tiriamuosiuose įstatymuose ar kituose teisės aktuose (būtent tiriamosiose jų dalyse), gali būti pažeidžiami Konstitucijos principai ir (arba) normos, kitų aukštesnės galios teisės aktų nuostatos. Kaip matome, tai suponuoja nuostatą, kad *legislatyvinė omisija* nuo kitų teisės spragų skiriasi tuo, kad ji visuomet yra atitinkamą teisės aktą išleidusio subjekto teisėkūros veiksmo, o ne jo neveikimo padarinys.

Tirdamas Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 34 straipsnio (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 1 dalies nuostatos, pagal kurią „kandidatus į savivaldybės tarybos narius gali kelti partija“ ir taip išimtinę teisę kelti kandidatus į savivaldybių tarybų narius suteikus politinėms partijoms, atitiktį Konstitucijai, Konstitucinis Teismas 2007 m. vasario 9 d. nutarime pripažino, kad minėta dalis ta apimtimi, kuria, įstatymų leidėjui pasirinkus vien proporcinę savivaldybių tarybų rinkimų sistemą, nėra nustatyta, kad Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų nuolatiniai gyventojai gali būti renkami į atitinkamų savivaldybių tarybas ir būdami įrašyti į ne politinių partijų sudaromus kandidatų į savivaldybių tarybų narius sąrašus, prieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 2 daliai. Konstitucinis Teismas minėtame įstatyme įžvelgė būtino nustatyti teisinio reguliavimo trūkumą, nes buvo pažeistos Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų nuolatinių gyventojų teisės būti renkamiems į atitinkamų savivaldybių tarybas būnant įrašytiems į ne politinių partijų sudaromus kandidatų į savivaldybių tarybų narius sąrašus.

Galiausiai, dar vienas įstatyminiam reguliavimui keliamas reikalavimas,

[85] Sinkevičius V. Įstatymas Konstitucinio Teismo nutarimuose // Teisė. 2004, Nr. 50. P. 127.

suformuluotas Konstitucinio Teismo nutarimuose, - *įstatymų leidėjo pareiga valstybės biudžete numatyti lėšas, būtinas įgyvendinti priimtą įstatymą*. Tai siejasi su reikalavimu, kad įstatymas galiotų ne tik formaliai, bet ir realiai.

Konstitucinis Teismas 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime, priimtame konstitucinės justicijos byloje, tyrė, ar Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 26 straipsnio nuostatos, reglamentuojančios valstybės tarnautojų darbo užmokesčio sudedamąją dalį – priemokas ir nesukonkretinančios tų priemokų dydžių, neprieštarauja Konstitucijai, konstatavo, kad įstatymų leidėjas, išleisdamas įstatymą ar kitą teisės aktą, kuriam įgyvendinti reikalingos lėšos, turi numatyti tokio įstatymo ar kito teisės akto įgyvendinimui būtinas lėšas. Pagal Konstituciją įstatymų leidėjas negali sukurti tokios teisinės situacijos, kai išleidžiamas įstatymas arba kitas teisės aktas, kuriam įgyvendinti reikia lėšų, bet tokių lėšų yra neskiriama arba jų skiriama nepakankamai.

Be to, pagal Konstituciją *valstybė, taip pat valstybės valdžią įgyvendinančios ir kitos institucijos turi laikytis valstybės prisiimtų įsipareigojimų*[86], tačiau prisiimti įsipareigojimai turi būti pagrįsti materialiniais ir finansiniais ištekliais. Antraip teisės norma tampa neveiksminga, ja negalima pasinaudoti (*ius nudum*)[87], kitaip tariant, lieka tik deklaratyvi. Be to, tai siejasi su konstituciniu teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo principais suponuojančiais valstybės pareigą užtikrinti teisinio reguliavimo tikrumą ir stabilumą, apsaugoti asmenų teises, gerbti teisėtus interesus ir teisėtus lūkesčius.

Konstitucinio Teismo 2002 m. lapkričio 25 d. nutarime konstatuota, kad Konstitucijos 52 straipsnio nuostatos, laiduojančios piliečiams teisę į socialinę apsaugą, įpareigoja valstybę nustatyti pakankamas tos teisės įgyvendinimo ir teisinio gynimo priemones, <...> nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų lėšų, būtinų pensijoms bei socialinei paramai, sukaupimą ir šių pensijų mokėjimą bei socialinės paramos teikimą. Šiame nutarime Teismas visgi nepaneigė galimybės išimtiniais atvejais (ekonominė krizė, gaivalinė nelaimė ir kt.), kai objektyviai trūksta lėšų, koreguoti pensijų santykių teisinį reguliavimą, taip pat mažinti paskirtų bei mokamų pensijų tokiu mastu, kokiu būtina užtikrinti gyvybiškai svarbius visuomenės interesus, apsaugoti kitas konstitucines vertybes. Tačiau sumažintos pensijos gali būti mokamos tik laikinai, t. y. tik tol, kol

[86] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 4 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo "Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų" 14 straipsnio (1993 m. sausio 12 d. redakcija), Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalies bei šios dalies 5 punkto, 15, 20 ir 21 straipsnių (2002 m. sausio 15 d. redakcija), Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 2, 4, 5 ir 6 punktų, šio straipsnio 2 ir 4 dalių, 16 straipsnio 10 dalies, 20 straipsnio (2002 m. spalio 29 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. sausio 17 d. nutarimo Nr. 27 "Dėl gyvenamųjų namų, būtinų valstybės reikmėms, išpirkimo" atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai bei Lietuvos Respublikos įstatymo "Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų" 14 straipsniui (1993 m. sausio 12 d. redakcija)“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 24-1004.

[87] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 12 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo "Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų" 8 straipsnio penktosios dalies ir 19 straipsnio pirmosios dalies normų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1996, Nr. 112-2558 .

valstybėje yra susidariusi ypatinga situacija.

Galiausiai, galime padaryti išvadas, kad: 1) teisėkūros subjektai teisės aktus turi leisti tik neviršydami savo įgaliojimų, be to, nėra deleguotosios įstatymų leidybos; viskas, kas susjiję su pagrindinėmis žmogaus teisėmis ir laisvėmis, reguliuojami įstatymais; 2) teisės aktuose nustatyti reikalavimai turi būti grindžiami bendro pobūdžio nuostatomis (teisės normomis ir principais); 3) diferencijuotas teisinis reguliavimas turi būti grindžiamas tik atitinkamais teisės aktais reguliuojamų visuomeninių santykių subjektų padėties objektyviais skirtumais; 4) normos turi būti nustatomos iš anksto, o teisės aktų galia turi būti nukreipta į ateitį, įstatymų ir kitų teisės aktų galiojimas atgal neleidžiamas *(lex retro non agit)*, nebent teisės aktu būtų sušvelninama teisinių santykių subjekto padėtis ir kartu nebūtų pakenkiama kitiems teisinių santykių subjektams *(lex benignior retro agit)*; 5) teisinis reguliavimas turi būti santykinai stabilus; 6) teisės aktais negalima reikalauti neįmanomų dalykų *(lex non cogit ad impossibilia);* 8) nustatant teisinius apribojimus bei atsakomybę už teisės pažeidimus, privalu paisyti protingumo reikalavimo, taip pat proporcingumo principo; 9) privalu paisyti prigimtinio teisingumo reikalavimų, <...>[88]; 10) teisinis reguliavimas negali apriboti ar paneigti asmens konstitucinės teisės kreiptis į teismą; 11) negali būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, pagal kurį asmuo, įgyvendindamas vieną konstitucinę teisę, netektų galimybės įgyvendinti kitą konstitucinę teisę; 12) norminiai teisės aktai (taigi ir įstatymai), reguliuojantys santykius, susijusius su konstitucinėmis žmogaus teisėmis ir laisvėmis bei jų įgyvendinimu, neturi būti žymimi jokiomis slaptumo žymomis; 13) privalu nustatyti tam tikrą būtiną nustatyti teisinį reguliavimą, kad nebūtų legislatyvinės omisijos (teisės spragos, kurią draudžia Konstitucija); 14) valstybės biudžete privalu numatyti lėšas, būtinas įgyvendinti priimtą įstatymą; 15) privalu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad teisės norma būtų veiksminga ir ja būtų galima pasinaudoti.

3.3. Įstatymų konstitucingumo tyrimas pagal formą

Konstitucija įvardija Seimo, Respublikos Prezidento ir Vyriausybės aktus (atitinkamai – įstatymai, nutarimai ar dekretai), iš esmės nustatydama, kad šių institucijų įgaliojimai gali būti įgyvendinami priimant tik tam tikros formos aktus. Todėl akivaizdu, kad tiek norminai, tiek formaliai individualūs ir vienkartinio taikymo Seimo, Respublikos Prezidento ir Vyriausybės aktai gali pažeisti Konstituciją pagal formą[89].

Reikia pastebėti, kad Konstitucijoje taip pat yra nemažai nuostatų, kuriose vartojama formuluotė – *„nustato įstatymas“*, kaip pavyzdžiui: referendumo skelbimo ir vykdymo tvarką

[88] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6708.

[89] Šileikis E. Alternatyvi Konstitucinė teisė. – Vilnius, 2005. P. 501.

nustato įstatymas (9 str. 4 d.); pilietybės įgijimo ir netekimo tvarką nustato įstatymas (12 str. 3 d.); asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas (30 str. 2 d.); piliečiams laiduojama peticijos teisė, kurios įgyvendinimo tvarką nustato įstatymas (33 str. 3 d.); ir kt.

Konstitucijoje vartojamą formuluotę „nustato įstatymas“ Konstitucinis Teismas interpretuoja kaip reiškiančią, jog *jeigu pagal Konstituciją tam tikrus visuomeninius santykius turi reguliuoti įstatymas, tai tokius santykius ir turi reguliuoti tik įstatymas*, o ne kuris nors kitas aktas (išskirta – aut.). Taip pat šiame kontekste pabrėžtina, jog iš minėtos konstitucinės formuluotės įstatymų leidėjui kyla pareiga išleisti Konstitucijoje nurodytą įstatymą[90]. Jeigu tam tikri santykiai pagal Konstituciją turi būti reguliuojami įstatymu, tačiau įstatymų leidėjas nėra išleidęs tokio įstatymo, Konstitucijoje nurodyti santykiai negali būti sureguliuoti poįstatyminiu teisės aktu[91].

Konstitucinis Teismas 2004 m. rugsėjo 2 d. nutarime konstatavo, kad Konstitucijos 127 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kokios formos (rūšies) teisės aktu nustatomi mokesčiai: mokesčius galima nustatyti tik įstatymu. Tačiau poįstatyminiuose aktuose, nustatančiuose mokesčių įstatymų įgyvendinimo tvarką, negali būti teisės normų, nustatančių kitokį negu įstatymo nustatytasis teisinį reguliavimą ir konkuruojančių su įstatymo normomis. Taip pat aiškintina ir Konstitucijos 128 straipsnio 2 dalis, įtvirtinanti, kad valstybinio turto valdymo, naudojimo ir disponavimo tvarką nustato įstatymas. Konstitucinis Teismas 1994 m. sausio 19 d. nutarime, konstatavo, kad nuosavybės teises saugo įstatymai, nuosavybė gali buti paimama tik įstatymo nustatyta tvarka visuomenės poreikiams ir teisingai atlyginama. Tai reiškia, kad įstatymų leidėjas gali reguliuoti savininkų ir kitų nuosavybės teisinių santykių dalyvių subjektines teises tik įstatymu nustatydamas šių teisių turinį. Todėl Teismas pripažino, kad Seimas, spręsdamas klausimus, kurie yra įstatyminio reguliavimo dalykas, negali pasirinkti nutarimo formos, nes nutarimas yra žemesnio lygmens teisės aktas[92].

Taigi, apibendrinant galime pasakyti, kad kaip jau ir anksčiau išsiaiškinome, reguliuojant visa, kas susiję su pagrindinėmis žmogaus teisėmis ir laisvėmis, turi būti pasirenkama teisės akto rūšis (forma) - įstatymas. O konstitucinė formuluotė „nustato įstatymas“ suponuoja ne tik konstitucinę pareiga įstatymų leidėjui, bet ir tai, jog jeigu pagal Konstituciją tam tikrus

---

[90] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. lapkričio 25 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymo 69 straipsnio 2 dalies, Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2000 m. kovo 16 d. redakcija) 1 dalies 9 punkto ir Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio (1999 m. gruodžio 16 d. redakcija) 1 dalies 5 punkto bei 23 straipsnio (1994 m. gruodžio 21 d., 2000 m. gruodžio 21 d., 2001 m. gegužės 8 d. redakcijos) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 113-5057.

[91] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gegužės 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. gruodžio 5 d. nutarimu Nr. 530 patvirtintų asmenų draudimo valstybės lėšomis ir kompensacijų mokėjimo juos sužeidus ar jiems žuvus ryšium su tarnyba sąlygų 4 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos įstatymo 25 straipsniui“ // Valstybės žinios. 1998, Nr. 39-1044.

[92] Plačiau žr. p. 54.

visuomeninius santykius turi reguliuoti įstatymas, tai tokius santykius ir turi reguliuoti tik įstatymas, tačiau jeigu įstatymų leidėjas nėra išleidęs tokio įstatymo, Konstitucijoje nurodyti santykiai negali būti sureguliuoti poįstatyminiu teisės aktu.

3.4. Įstatymų konstitucingumo tyrimas pagal priėmimo, pasirašymo, paskelbimo ir įsigaliojimo tvarką

Galiausiai, konstitucingumo kontrolė pagrįsta analize, ar ginčijamas teisės aktas (o būtent įstatymas) atitinka Konstitucijos nuostatas pagal priėmimo, pasirašymo, paskelbimo ir įsigaliojimo tvarką, t.y. įstatymo atitiktį Konstitucijos nustatytiems įstatymų inicijavimo, svarstymo, priėmimo, keitimo, pasirašymo, skelbimo ir įsigaliojimo pagrindams. Reikia, pažymėti, kad Konstitucinis Teismas tirdamas, ar įstatymas atitinka Konstitucijos nuostatas pagal priėmimo, pasirašymo, paskelbimo ir įsigaliojimo tvarką, sprendžia ne tik teisės, bet ir fakto klausimus, t.y. ar teisės aktą išleidusio subjekto faktiniai veiksmai teisės akto leidybos procese nepažeidė teisės aktų leidybą reguliuojančių nuostatų.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje numatyti pagrindiniai įstatymų leidybos principai ir reikalavimai įstatymams. Įstatymų leidybos iniciatyvos teisę įtvirtina Konstitucijos 68 straipsnio nuostatos, įstatymo priėmimą - Konstitucijos 69 straipsnis, įstatymo promulgavimą - Konstitucijos 70, 71 bei 72 straipsniai. Pagal Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalį įstatymai Seime priimami laikantis įstatymo nustatytos procedūros, o pagal Konstitucijos 76 straipsnį Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas, kuris turi įstatymo galią. Atsižvelgiant į tai, jog įstatymų leidyba kaip Seimo veikla, todėl galime teigti, kad pagal Konstituciją įstatymų priėmimo tvarka gali būti reguliuojama tiek Seimo statutu, tiek ir kitais įstatymais bei kaip teigė Konstitucinis Teismas, Seimo pareiga laikytis Seimo statute apibrėžtų įstatymų priėmimo taisyklių turi būti vertinama kaip *konstitucinė pareiga. Seimą, kai jis leidžia įstatymus ir kitus teisės aktus, saisto ne tik tiesiogiai Konstitucija, bet ir Seimo statutas*[93](išskirta – aut.).

Tam, kad teisės subjektai galėtų organizuoti savo veiklą pagal teisės normų reikalavimus, yra nustatyta įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarka. Pasak, J.Žilio, teisės subjektams yra svarbus ne tik teisės normų turinys, bet ir jų galiojimas laike, ypač jeigu dėl naujai priimto ar pakeisto teisės akto reikia pasiruošti koreguoti savo veiklą[94].

Konstitucijos 7 straipsnio 2 dalis įtvirtina, kad galioja tik paskelbti įstatymai. Vadinasi, jeigu įstatymai nėra oficialiai paskelbti, tai jie negalioja ir negali būti taikomi.

---

[93] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. sausio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 86, 87 straipsnių papildymo bei pakeitimo ir įstatymo papildymo 881 straipsniu įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 9-289.
[94] Žilys J. Teisėkūra ir konstitucinė justicija // Teisės problemos. 2000, Nr. 2. P. 91.

Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 7 straipsnio 2 dalį, savo aktuose yra konstatavęs, kad: įstatymų paskelbimas – būtina sąlyga jiems įsigalioti (<...>); įstatymu turi būti nustatyta įstatymų paskelbimo tvarka ir informacijos šaltinis, kuriame įstatymai turi būti paskelbti (<...>); įstatymų paskelbimas turi būti toks, kad teisės subjektai būtų tikri, jog paskelbtas įstatymas ir yra būtent tas, kurį priėmė Seimas arba kuris buvo priimtas referendumu; toks įstatymų paskelbimas yra oficialus (<...>); oficialus įstatymų paskelbimas laikantis Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytos tvarkos yra būtina sąlyga ne tik įstatymams įsigalioti, bet ir tam, kad teisės subjektai žinotų, kokie įstatymai galioja, koks yra jų turinys, ir juos vykdytų (<...>); demokratinėje teisinėje valstybėje negali būti nepaskelbtų įstatymų (<...>); įstatymai turi būti paskelbti viešai (<...>); teisė negali būti nevieša (<...>)[95].

Be to, kaip jau prieš tai išsiaiškinome, teisinio reguliavimo srityje galioja bendra taisyklė: įstatymas neturi grįžtamosios galios. Šios taisyklės esmė yra ta, kad įstatymai, išskyrus kai kurias išimtis, paprastai "negrįžta į praeitį", t.y. jie netaikomi įvykusiems teisiniams faktams ir teisinėms pasekmėms, kurios atsirado iki naujai priimto norminio akto įsigaliojimo.

V. Sinkevičius nurodo, kad, jeigu Konstitucijoje ar įstatymuose yra nustatyti atitinkami reikalavimai, kurių turi būti laikomasi leidžiant įstatymus, Vyriausybės aktus, Respublikos Prezidento aktus, Konstitucinis Teismas <...> tiria ir tai, ar tokių reikalavimų buvo laikomasi, faktines aplinkybes, nes, jų nenustačius, būtų neįmanoma ištirti ir įstatymų, kitų teisės aktų atitikties Konstitucijai[96]. Vadinasi, Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje, tirdamas įstatymų (*inter alia* kitų teisės aktų) konstitucingumą, *tiria ir tai, ar buvo atlikti konkretūs veiksmai, kurie pagal įstatymus turėjo būti atlikti prieš priimant įstatymą*, kuris yra ginčijamas.

Konstitucinis Teismas 2005 m. sausio 19 d. priėmė nutarimą byloje pagal pareiškėjo – Seimo narių grupės prašymą ištirti, ar Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 86, 87 straipsnių papildymo bei pakeitimo ir įstatymo papildymo 88-1 straipsniu įstatymas pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai. Šioje byloje, ištyręs visas faktines aplinkybes, Konstitucinis Teismas nutarė, kad ginčijamas įstatymas prieštarauja Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai. Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad Seimo statuto 138 straipsnio 2 dalyje (2000 m. spalio 10 d. redakcija) nustatyta: „Jeigu Teisės departamentas pateikia išvada, kad projektas prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Teisės ir teisėtvarkos komitetas privalo preliminariai apsvarstyti šį projektą.“ Konstitucinis Teismas, išanalizavęs bylos medžiagą, nustatė, kad Seimo kanceliarijos Teisės departamentui 2003 m. sausio 28 d. pateikus išvada, kurioje *inter alia* buvo

[95] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 27 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ (1993 m. balandžio 6 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. gruodžio 19 d. nutarimo nr. 1269 „Dėl Kuršių nerijos nacionalinio parko planavimo schemos (generalinio plano)“ (1994 m. gruodžio 19 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 72-2865.

[96] Sinkevičius V. Konstitucijos interpretavimo principai ir ribos // Jurisprudencija. 2005, Nr. 67 (59). P. 12.

konstatuota, kad, šio departamento nuomone, tam tikra Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 86 straipsnio papildymo, 87 straipsnio pakeitimo ir Įstatymo papildymo 88 1 straipsniu įstatymo projekto (Nr. IXP-2222(2SP)), kuriam buvo pritarta Seimo Valstybės valdymo ir savivaldybių komiteto 2003 m. sausio 27 d. posėdyje, nuostata prieštarauja Konstitucijai, minėtas įstatymo projektas Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitete svarstomas nebuvo, ir ta pačią dieną atitinkamas įstatymas Seimo buvo priimtas ypatingos skubos tvarka. Konstitucinis Teismas konstatavo, kad buvo pažeista Seimo statuto 138 straipsnio 2 dalis (2000 m. spalio 10 d. redakcija), ir pripažino, jog ginčijamas įstatymas prieštarauja Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai.

Kitoje konstitucinės justicijos byloje, Konstitucinis Teismas tyręs Valstybinių pensijų įstatymo 7, 11, 15 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo konstitucingumą, 2002 m. birželio 19 d. nutarime konstatavo, jog Seimas 2000 m. birželio 13 d. priėmė Valstybinių pensijų įstatymo 7, 11, 15 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą, kuris 2000 m. birželio 16 d. buvo įteiktas Respublikos Prezidentui. Respublikos Prezidentas nepasirašė Įstatymo ir oficialiai jo nepaskelbė, motyvuotai negrąžino Seimui jo pakartotinai svarstyti. Ginčijamą Įstatymą 2000 m. birželio 26 d. pasirašė Seimo Pirmininko pirmasis pavaduotojas. Įstatymas 2000 m. birželio 28 d. buvo paskelbtas „Valstybės žiniose“ ir nuo 2000 m. liepos 1 d. įsigaliojo. Teismas taip pat konstatavo, kad tuo laiku, kai buvo pasirašytas ginčijamas įstatymas, Seimo Pirmininkas buvo išvykęs į užsienį, Seimo Pirmininką pavadavo jo pirmasis pavaduotojas. Tačiau pagal Konstituciją tokiais atvejais, kai Seimo Pirmininkas yra laikinai išvykęs, nei Seimo Pirmininko pirmasis pavaduotojas, nei kuris nors kitas pavaduotojas negali perimti Seimo Pirmininko konstitucinių įgaliojimų promulguoti įstatymą, kurio Respublikos Prezidentas nepasirašė ir negrąžino Seimui pakartotinai svarstyti. Seimo Pirmininko pavaduotojas gali įgyvendinti Seimo Pirmininko konstitucinius įgaliojimus pasirašyti ir paskelbti įstatymus, tačiau tik tada, kai Seimo Pirmininkas laikinai eina Respublikos Prezidento pareigas ir dėl to yra netekęs savo įgaliojimų Seime.

Pagal Konstitucijos 89 straipsnį Seimo Pirmininkas laikinai eina Respublikos Prezidento pareigas, kai Respublikos Prezidentas miršta, atsistatydina, kai jis pašalinamas iš pareigų apkaltos proceso tvarka ir tada, kai Seimas nutaria, kad Respublikos Prezidento sveikatos būklė neleidžia jam eiti pareigų. Tačiau šioje byloje Teismas tokių aplinkybių nenustatė, todėl ginčijamą Įstatymą pripažino prieštaraujančiu Konstitucijai pagal pasirašymo ir paskelbimo tvarką.

Vadinasi, leidžianst teisės aktus (o būtent įstatymus) turi būti laikomasi teisėkūros procedūrinių reikalavimų, taip pat ir tų, kuriuos yra nusistatęs pats teisėkūros subjektas. Apibendrinant galime pasakyti dar ir tai, kad Konstitucinio Teismo aktuose išskirtinis dėmesys skiriamas išsiaiškinti, ar teisėkūroje laikomasi teisinio legitimumo principo, t.y. ar teisėkūroje neignoruojami pagrindiniai teisės reikalavimai, teisinės formos ir procedūros, Konstitucijoje ir įstatymuose nustatyti teisėkūros subjektų įgaliojimai. Be to, kaip jau minėta, anot K. Lapinsko,

konstitucinė priežiūra ne tik nepaneigia ir nemenkina įstatymo, o priešingai – ji padeda tobulinti teisinę sistemą, stirpina konstitucinį teisėtumą[97].

4. POĮSTATYMINIS TEISĖS AKTAS KONSTITUCINIO TEISMO JURISPRUDENCIJOJE

Poįstatyminiai teisės aktai – dar viena teisės aktų rūšis, kurių atitiktį Konstitucijai bei įstatymams gali tikrinti Konstitucinis Teismas.

Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad poįstatyminis teisės aktas yra įstatymo nustatytais pagrindais ir tvarka kompetentingo organo priimtas teisės aktas. Poįstatyminis aktas paprastai yra valdymo aktas. Juo realizuojamos įstatymo normos, tačiau toks teisės aktas negali pakeisti paties įstatymo ir sukurti naujų bendro pobūdžio teisės normų, kurios savo galia konkuruotų su įstatymo normomis. Jis yra įstatymo normų taikymo aktas nepriklausomai nuo to, ar tas aktas yra vienkartinio (*ad hoc*), ar nuolatinio galiojimo[98].

A. Vaišvila nurodo, kad įstatymų lydimieji aktai – *tai teisės aktai, priimami remiantis įstatymais, jiems neprieštaraujantys, juos konkretinantys ir užtikrinantys jų įgyvendinimą*[99]. Kaip matome, nors autorius ir vartoja įstatymų lydimojo akto sąvoką, tačiau net neabejotina, kad apibrėžiamas poįstatyminis aktas. Anot E. Vaitiekienės, poįstatyminiai teisės aktai – tai kompetentingų institucijų priimami norminiai teisės aktai, atitinkantys įstatymus, detalizuojantys ir konkretinantys įstatymuose nustatytas teisės normas[100].

Ankstesnėse baigiamojo darbo dalyse minėjome, kad Konstitucinis Teismas sprendžia ne dėl visų poįstatyminių teisės aktų konstitucingumo, o tik dėl aukščiausiųjų valstybės valdžios institucijų aktų, t.y. kitų Seimo aktų (ar jo dalių), Respublikos Prezidento aktų, Vyriausybės aktų (ar jo dalių) (Konstitucijos 107 str. 1 d.). Tačiau suprantama, kad sąvoka „aktas“ čia vartojama bendrąją prasme, todėl ji apima net keletą aktų rūšių, priklausomai nuo to apie kokią valstybės valdžios instituciją yra kalbama.

Kaip vieną iš „kitų Seimo aktų“ Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktas įvardija Seimo nutarimus. Pagal Seimo statuto 182 straipsnio 2 dalį Seimas taip pat gali priimti rezoliucijas, kreipimusis, deklaracijas, nenorminius nutarimus ir kitus nenorminius aktus. Taigi Konstitucijos

[97] K. Lapinskas. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas valstybės valdžių sistemoje // Konstitucinis Teismas ir konstitucingumo garantijos Lietuvoje (konferencijų medžiaga). – Vilnius. 1995.
[98] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. sausio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 1993 m. birželio 17 d. Seimo nutarimo "Dėl žemės reformos pagrindinių krypčių" atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1994, Nr. 7-116.
[99] Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius, 2004.
[100] Vaitiekienė E., Vidrinskaitė S. Lietuvos Konstitucinės teisės įvadas. Vilnius: Justitia, 2001. P. 54.

formuluotė „kiti Seimo priimti aktai“ reiškia visus Seimo priimtus aktus, nepriklausomai nuo to kaip jie pavadinti.

Kalbant apie Vyriausybės aktus, tai paminėtini Konstitucijos 95 straipsnyje įtvirtinti Vyriausybės nutarimai. Tačiau Konstitucinis Teismas turi konstitucinius įgaliojimus tirti ne tik Vyriausybės nutarimų, bet ir kitų Vyriausybės išleistų teisės aktų atitiktį Konstitucijai, nesvarbu, kaip šie aktai pavadinti.

Konstitucijos 85 straipsnyje nustatyta, kad „Respublikos Prezidentas, įgyvendindamas jam suteiktus įgaliojimus, leidžia aktus – dekretus. Ir nors minėtame Konstitucijos 107 straipsnyje, o taip pat ir 105 straipsnyje, kalbama apie Prezidento aktus, tačiau ši formuluotė yra platesnė negu – „Respublikos Prezidento dekretas“, todėl Konstitucinis Teismas pagal Konstituciją turi įgaliojimus tirti visų Respublikos Prezidento aktų atitiktį Konstitucijai ir įstatymams, kurie yra leidžiami Respublikos Prezidentui įgyvendinant jam, kaip valstybės vadovui, Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytus įgaliojimus, nepriklausomai nuo to, kaip šie aktai vadinami įstatymuose, nustatančiuose Respublikos Prezidento įgaliojimus[101].

Kadangi visus visuomeninius santykius sureguliuoti įstatymais yra sunkiai įgyvendinama, todėl paprastai daugelio demokratinių valstybių teisės kūrimo praktika patvirtina neabejotinai reikšmingą vykdomosios valdžios organų vaidmenį kuriant nacionalinę teisę, t.y. jie leidžia poįstatyminius teisės aktus. Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 94 straipsnį Vyriausybei patikėta spręsti valstybės valdymo reikalus, todėl paprastai daugiausiai poįstatyminių teisės aktų ir priima Vyriausybė. Be to, ir pagal Konstitucijos 95 straipsnį Lietuvos Respublikos valstybės valdymo reikalus sprendžia Vyriausybė. Todėl atitinkamai ir Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje daugiausia yra tyręs Vyriausybės teisės aktų konstitucingumą, kiek mažiau Seimo aktų ir mažai Respublikos Prezidento aktų.

Be to, kaip ir įstatyminiam reguliavimui, taip ir poįstatyminiam, atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo jurisprudenciją, galime susidaryti tam tikrą, nors ir ne baigtinį, sąrašą kriterijų bei reikalavimų, keliamų poįstatyminiams aktams, kad jie atitiktų Konstituciją, o taip pat ir įstatymus.

[101] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto Nr. 40 "Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka" ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka suteikiama Jurij Borisov, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 124-5643 .

4.1. Poįstatyminių teisės aktų konstitucingumo tyrimas pagal normų turinį

Kaip jau ne kartą minėta, iš konstitucinio teisinės valstybės principo, kitų konstitucinių imperatyvų kyla reikalavimas įstatymų leidėjui, kitiems teisėkūros subjektams paisyti teisės aktų hierarchijos. Be to, šis reikalavimas reiškia, kad draudžiama žemesnės galios teisės aktais reguliuoti tuos visuomeninius santykius, kurie gali būti reguliuojami tik aukštesnės galios teisės aktais, taip pat kad *žemesnės galios teisės aktuose draudžiama nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris konkuruotų su nustatytuoju aukštesnės galios teisės aktuose*[102](išskirta – aut.). Konstitucinis Teismas, tirdamas ar Vyriausybės priimtas poįstatyminis aktas atitinka Konstituciją bei įstatymus, vertina Vyriausybės priimto poįstatyminio akto bei įstatymų, kuriems vykdyti šis poįstatyminis aktas buvo priimtas, normų turinio santykį.

V. Sinkevičius yra pažymėjęs, kad Vyriausybės nutarimai pripažįstami prieštaraujančiais Konstitucijai dažniausiai būtent dėl to, kad juose nustatomos kitokios teisės normos, negu yra nustatyta įstatymuose, kad Vyriausybės nutarime įtvirtintos teisės normos savo turiniu konkuruoja su įstatyme nustatytomis normomis[103].

Vadinasi, kaip Konstitucinis Teismas 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime yra pažymėjęs, poįstatyminiu teisės aktu yra realizuojamos įstatymo normos, todėl *poįstatyminiu teisės aktu negalima pakeisti įstatymo ir sukurti naujų bendro pobūdžio teisės normų,* kurios konkuruotų su įstatymo normomis*,* nes taip būtų pažeista Konstitucijoje įtvirtinta įstatymų viršenybė poįstatyminių teisės aktų atžvilgiu (išskirta – aut.).

Konstitucinis Teismas 2002 m. rugpjūčio 21 d. nutarime, priimtame konstitucinės justicijos byloje, kurioje pareiškėjas Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas prašė ištirti, ar Vyriausybės 1999 m. vasario 4 d. nutarimu Nr. 120 „Dėl Valstybei ar savivaldybėms nuosavybės teise priklausančių pastatų arba patalpų perdavimo už akcijas tvarkos“ patvirtintos Valstybei ar savivaldybėms nuosavybės teise priklausančių pastatų arba patalpų perdavimo už akcijas tvarkos 3 punkto nuostatos neprieštarauja Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 20 straipsnio 5 dalies nuostatoms, konstatavo, kad palyginus ginčijamas Tvarkos 3 punkto nuostatas su Įstatymo 20 straipsnio 5 dalies nuostatomis matyti, jog Tvarkos 3 punkte nustatytos sąlygos <...> nebuvo įtvirtintos Įstatymo 20 straipsnio 5 dalyje (1998 m. gegužės 12 d. redakcija). Taigi Tvarkos 3 punkte (1999 m. vasario 4 d. ir 2000 m. balandžio 14 d. redakcijos) įtvirtintos papildomos, Įstatyme nenumatytos sąlygos, nustatomos įmonėms, kurioms Vyriausybės nustatyta tvarka negali būti už akcijas perduotos patalpos. Todėl Teismas padarė išvadą, jog

[102] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6708.

[103] Sinkevičius V. Poįstatyminis teisės aktas Konstitucinio Teismo nutarimuose // Jurisprudencija. 2003, Nr. 46 (38). P. 58.

Tvarkos 3 punkto <...> nuostatos, įtvirtindamos papildomų, Įstatyme nenumatytų sąlygų, prieštaravo Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 20 straipsnio 5 daliai (1998 m. gegužės 12 d. redakcija).

Kaip jau minėta, įstatyme negalima nustatyti tokių reikalavimų (sąlygų), kuriais būtų iškreipti ar paneigti Konstitucijoje įtvirtinti reikalavimai, todėl atitinkamai galime teigti, kad ir *poįstatyminis reguliavimas neturi iškreipti ar paneigti ne tik Konstitucijos, bet ir įstatymų*.

Šio darbo 3.1. skyriuje rašėme, kad Konstitucinis Teismas yra atkreipęs dėmesį į *teisės normų aiškumą, neprieštaringumą*, t.y. siekį, kad teisinis reguliavimas būtų suprantamas, o teisė aktų formuluotės būtų tikslios, kad būtų užtikrintas teisės sistemos nuoseklumas ir vidinė darna, bei kad teisės aktuose nebūtų nuostatų, vienu metu skirtingai reguliuojančių tuos pačius visuomeninius santykius[104]. Suprantama, kad šie reikalavimai keliami ne tik įstatymams, bet ir poįstatyminiams aktams bei siejasi su teisinio tikrumo bei aiškumo imperatyvais.

Konstitucinis Teismas, tirdamas ar Vyriausybės 1996 m. gegužės 9 d. nutarimo Nr. 546 "Dėl pridėtinės vertės mokesčio" 1.14 papunktis neprieštarauja Konstitucijos 94 straipsnio 2 bei 7 punktams, 127 straipsnio 3 daliai ir Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 15 bei 16 straipsniams (įstatymo 1997 m. spalio 14 d. redakcija), 2000 m. kovo 15 d. nutarime pažymėjo, kad Nutarime, kaip Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo įgyvendinimo tvarką reglamentuojančiame teisės akte, turi būti vartojamos aiškios formuluotės, kurių nebūtų galima interpretuoti dviprasmiškai. Nagrinėjamos bylos kontekste tokio dviprasmiško interpretavimo galimybė atsiranda todėl, kad Nutarimo 1.14 papunktyje vartojamos kitokios negu įtvirtintosios Pridėtinės vertės mokesčio įstatyme formuluotės. Įstatyme vartojamos formuluotės "apskaičiuota PVM suma", "atskaitoma PVM suma" ir "mokėtina PVM suma", tuo tarpu Nutarimo 1.14 papunktyje pavartotos formuluotės "didintina pardavimo suma" bei "tikslinamoji PVM suma" gali būti nevienodai aiškinamos. Tačiau Teismas pripažino, kad minėti Nutarimo 1.14 papunkčio teisinio reguliavimo netikslumai negali būti pripažinti pakankamu pagrindu vertinti jį kaip prieštaraujantį Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 15 bei 16 straipsniams, Konstitucijos 94 straipsnio 2 bei 7 punktams ir 127 straipsnio 3 daliai.

Kitoje byloje Konstitucinis Teismas, tirdamas dėl Vyriausybės 1993 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr. 731-19 "Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemos operatyvinės veiklos nuostatų patvirtinimo" patvirtintų "Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemos operatyvinės veiklos nuostatų" 4.7 papunkčio atitikimo Operatyvinės veiklos įstatymo 7 straipsnio 3 dalies 7 punktui, 2000 m. balandžio 5 d. nutarime pažymėjo, kas Įstatymo 7 straipsnio 3 dalies 7 punkte įtvirtinta, kad operatyvinės įskaitos sudarymo ir naudojimosi ja tvarką nustato Vyriausybė, tuo tarpu Vyriausybės nutarimu patvirtintų Nuostatų 4.7 papunktyje buvo nurodyta, kad operatyvinės įskaitos

[104] Plačiau žr. p. 29.

naudojimo tvarką nustato vidaus reikalų ministras. Todėl atsižvelgdamas į tai, kad Nuostatų 4.7 papunktyje buvo nurodytas kitas subjektas, turintis teisę nustatyti operatyvinės įskaitos naudojimo tvarką, o ne tas, kuris nurodytas Įstatymo 7 straipsnio 3 dalies 7 punkte, Konstitucinis Teismas padarė išvadą, jog Nuostatų 4.7 papunktis ta apimtimi, kuria numatė, kad operatyvinės įskaitos naudojimo tvarką nustato vidaus reikalų ministras, prieštaravo Operatyvinės veiklos įstatymo 7 straipsnio 3 dalies 7 punktui. Be to, Teismas nurodė, kad Įsigaliojus Operatyvinės veiklos įstatymui, kuris buvo priimtas 1997 m. gegužės 22 d., Vyriausybės 1993 m. rugsėjo 30 d. nutarimu patvirtintų Nuostatų 4.7 papunktis, kuriame nustatyta, jog operatyvinės įskaitos naudojimo tvarką nustato vidaus reikalų ministras, turėjo būti pakeistas taip, kad atitiktų Operatyvinės veiklos įstatymo 7 straipsnio 3 dalies 7 punkto reikalavimus.

Vadinasi, galime padaryti išvadą, kad Konstitucijos 94 straipsnio 2 ir 7 punktų normos, nustatančios, jog Vyriausybė vykdo įstatymus, taip pat vykdo kitas pareigas, kurias jai paveda Konstitucija ir kiti įstatymai, interpretuotinos ir kaip nustatančios Vyriausybės *pareigą pakeisti bei papildyti savo anksčiau priimtus aktus, kad jie atitiktų vėliau priimtą įstatymą, arba panaikinti savo anksčiau priimtus aktus, jeigu juose nustatytos teisės normos prieštarauja įstatymo normoms*[105] (išskirta – aut.).

Konstitucijos 7 straipsnio 1 dalis, kad negalioja joks įstatymas ar kitas aktas priešingas Konstitucijai, suponuoja tai, kad poįstatyminiai teisės aktai turi atitikti ne tik Konstituciją, bet ir įstatymus, o taip pat ir tai, kad *poįstatyminis aktas negali būti priimtas remiantis įstatymu, kuris prieštarauja Konstitucijai.* Priešingu atveju būtų klaidinga prezumpcija, esą poįstatyminis teisės aktas turi atitikti antikonstitucinį įstatymą, tokia prezumpcija paneigtų Konstitucijoje įtvirtintą teisės aktų hierarchijos, kurios viršūnėje yra Konstitucija, sampratą.

Konstitucinis Teismas tirdamas, ar Respublikos Prezidento dekretas „Dėl siūlymo pradėti apkaltos procesą Lietuvos Respublikos Seimo nariui Artūrui Paulauskui“ neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, 2004 m. balandžio 15 d. nutarime konstatavo, kad Respublikos Prezidento dekretas yra poįstatyminis teisės aktas, todėl, tiriant ginčijamo poįstatyminio teisės akto atitiktį Konstitucijai, būtina įvertinti įstatymo galią turinčio akto – Seimo statuto 230 straipsnio 1 dalies, kuria remiantis buvo išleistas ginčijamas Respublikos Prezidento dekretas, santykį su Konstitucija. Konstitucinis Teismas nutarė, kad Seimo statuto 230 straipsnio 1 dalis ta apimtimi, kuria nustatyta, kad siūlyti Seimui pradėti apkaltos procesą konkrečiam asmeniui turi teisę Respublikos Prezidentas, o dėl Aukščiausiojo Teismo teisėjų bei Apeliacinio teismo pirmininko ir teisėjų – taip pat ir teisėjų garbės teismas, ir kadangi šioms institucijoms tokiu būdu yra nustatomi

[105] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. balandžio 5 d nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr. 731-19 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemos operatyvinės veiklos nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų „Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemos operatyvinės veiklos nuostatų“ 4.7 papunkčio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 7 straipsnio 3 dalies 7 punktui“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 30-840.

tokie įgaliojimai, kuriuos įgyvendinant Seimui kyla pareiga pradėti apkaltos procesą, yra įsiterpiama į Seimo konstitucinę prerogatyvą vykdyti apkaltą, prieštarauja Konstitucijos 74 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui, taip pat nutarė, kad Respublikos Prezidento 2004 m. kovo 12 d. dekretas Nr. 397 „Dėl siūlymo pradėti apkaltos procesą Lietuvos Respublikos Seimo nariui Artūrui Paulauskui“ prieštarauja Konstitucijos 74 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Apibendrinant galime padaryti išvadas, kad: 1) poįstatyminiu aktu negalima pakeisti įstatymo ir sukurti naujų bendro pobūdžio teisės normų, kurios konkuruotų su įstatymo normomis, nes taip būtų pažeista Konstitucijoje įtvirtinta įstatymų viršenybė poįstatyminių teisės aktų atžvilgiu; 2) poįstatyminis reguliavimas neturi iškreipti ar paneigti ne tik Konstitucijos, bet ir įstatyminio reguliavimo; 3) poįstatyminiuose aktuose teisės normos turi būti aiškios, neprieštaringos; 4) reikia pakeisti bei papildyti savo anksčiau priimtus poįstatyminius aktus, kad jie atitiktų vėliau priimtą įstatymą, arba panaikinti savo anksčiau priimtus aktus, jeigu juose nustatytos teisės normos prieštarauja įstatymo normoms; 5) poįstatyminis aktas negali būti priimtas remiantis įstatymu, kuris prieštarauja Konstitucijai.

4.2. Poįstatyminių teisės aktų konstitucingumo tyrimas pagal reguliavimo apimtį

Kaip rašėme 3.2. skyriuje, pagal konstitucinį valdžių padalijimo principą Lietuvoje nėra deleguotosios įstatymų leidybos, todėl poįstatyminiais teisės aktais negalima reguliuoti tų visuomeninių santykių, kurie turi būti reguliuojami tik įstatymais. Be to, draudžiama žemesnės galios teisės aktais reguliuoti tuos visuomeninius santykius, kurie gali būti reguliuojami tik aukštesnės galios teisės aktais[106]. Vadinasi teisėkūros subjektai, leisdami teisės aktus, turi neviršyti savo kompetencijos, negali jos perduoti, atsisakyti ar perimti.

Minėta ir tai, kad *poįstatyminiu aktu negalima nustatyti asmens teisių atsiradimo sąlygų, taip pat riboti ar išplėsti teisės apimties, palyginti su ta, kuri nustatyta įstatyme* (Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 22 d. nutarimas). Šią nuostatą galime suprasti kaip reiškiančią, kad poįstatyminiais aktais gali būti reglamentuojami tik žmogaus teisių įgyvendinimo procesiniai (procedūriniai) santykiai, atskirų žmogaus teisių įgyvendinimo tvarka ir pan., tačiau žmogaus teisių ir laisvių turinį apibrėžti ar jų įgyvendinimo garantijas įtvirtinti galima tik įstatymu.

Konstitucinis Teismas, tirdamas ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. sausio 26 d. nutarimo Nr. 55 1.2 punkto nuostata, kad tam tikros grupės asmenims nuosavybės teises į žemę ar mišką atstatomos „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytomis sąlygomis“, atitinka Konstituciją, 1995 m. spalio 26 d. nutarime konstatavo, Vyriausybės nutarime yra numatytos

[106] Plačiau žr. p. 32.

papildomos nuosavybės teisių atstatymo sąlygos, kurių nėra Įstatyme. Todėl Vyriausybės nutarimo normos, kuriose atitinkamos sąlygos yra nustatytos, prieštarauja Konstitucijos 23 straipsnyje įtvirtintam nuosavybės gynimo principui. Šiame nutarime Teismas taip pat pažymėjo, kad į minėtą *poįstatyminį teisės aktą buvo perkelta daugelis Įstatymo normų nenurodant teisės šaltinio. Tokia teisės kūrimo praktika laikytina ydinga.* Ji gali sukelti neaiškumų, kas yra tikrasis atitinkamo teisinio reguliavimo šaltinis – įstatymas ar poįstatyminis teisės aktas, ir kitaip apsunkinti teisės normų taikymą.

Kaip pažymi V. Sinkevičius, *Vyriausybė savo nutarimais negali išplėsti jai įstatymais bei Seimo nutarimais nustatytos kompetencijos*. *Jeigu Vyriausybė savo nutarimais nustatytų sau daugiau įgaliojimų negu tai numatyta įstatyme ar Seimo nutarime, toks Vyriausybės nutarimas būtų pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai*[107].

Konstitucinis Teismas 1997 m. birželio 17 d. nutarime, priimtoje konstitucinės justicijos byloje, kurioje pareiškėjas Seimo narių grupės prašė ištirti, ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 31 d. nutarimas Nr. 1169-22 "Dėl specialaus Vyriausybės vertybinių popierių aukciono" neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 128 straipsniui, konstatavo, kad Vyriausybė, <...>, galėjo imti valstybinę paskolą tiktai įstatyme numatytam tikslui - valstybės biudžeto deficitui finansuoti. Tačiau ginčijamo Vyriausybės nutarimo preambulėje nurodyta, kad Vyriausybė nutaria surengti 50 mln. litų vertės Vyriausybės paskolos obligacijų aukcioną "siekdama suteikti paramą Vakarų bankui ir "Aurabankui" sprendžiant laikinas likvidumo problemas". Atsižvelgiant į tai Konstitucinis Teismas konstatavo, kad Vyriausybė, priimdama slaptą nutarimą surengti uždarą Vyriausybės paskolos obligacijų aukcioną, kad paremtų komercinius bankus, peržengė Konstitucijos suteiktas galias valstybinės paskolos ėmimo srityje ir nepaisė įstatyme "Dėl Lietuvos Respublikos 1995 metų valstybės biudžeto ir atskaitymų į savivaldybių biudžetus normatyvų bei dotacijų patvirtinimo" nustatyto valstybinės paskolos ėmimo tikslo. Todėl Teismas padarė išvadą, kad ginčijamas Vyriausybės nutarimas prieštarauja Konstitucijos 128 straipsnio pirmajai daliai ir įstatymo "Dėl Lietuvos Respublikos 1995 metų valstybės biudžeto ir atskaitymų į savivaldybių biudžetus normatyvų bei dotacijų patvirtinimo" 4 straipsniui.

Atskleisdamas įstatymuose bei Seimo nutarimuose nurodomos formuluotės „Vyriausybės nustatyta tvarka" turinį, Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad *jeigu pagal įstatymą atitinkamą tvarką turi nustatyti Vyriausybė, tai būtent pati Vyriausybė, o ne kuris nors*

[107] Sinkevičius V. Poįstatyminis teisės aktas Konstitucinio Teismo nutarimuose // Jurisprudencija. 2003, Nr. 46 (38). P. 59.

kitas subjektas ir turi nustatyti šią tvarką. Vyriausybė savo nutarimu negali perleisti jai įstatymo nustatytų įgaliojimų kuriai nors kitai valstybės institucijai[108] (išskirta – aut.).

Konstitucinis Teismas 2002 m. vasario 19 d. nutarime, priimtame konstitucinės justicijos byloje, kurioje tyrė, ar Vyriausybės 1993 m. rugpjūčio 6 d. nutarimo Nr. 608 „Dėl Klaipėdos valstybinio jūrų uosto valdymo“ 4.2 punktas, kuriuo pavesta Susisiekimo ministerijai iki 1993 m. rugsėjo 1 d. parengti ir patvirtinti Klaipėdos valstybinio jūrų uosto teritorijų nuomos, mokėjimo už naudojimąsi uosto teritorija, akvatorija bei inžineriniais įrenginiais taisykles, neprieštaravo 1993 m. gruodžio 23 d. Žemės nuomos įstatymo 11 straipsnio 1 daliai (1993 m. gruodžio 23 d. redakcija), pagal kurią išnuomota valstybinė žemė apmokestinama Lietuvos Respublikos įstatymų ir Vyriausybės nustatyta tvarka“ ir šio Įstatymo 8 straipsnio 2 daliai (1998 m. kovo 24 d. redakcija), konstatavo, jog norma, kad valstybinė žemė apmokestinama įstatymų ir Vyriausybės nustatyta tvarka, reiškia, jog valstybinės žemės nuomos teisinius santykius galėjo reguliuoti Seimas, išleisdamas įstatymus, taip pat Vyriausybė, priimdama nutarimus. Pagal Įstatymo 11 straipsnio 1 dalį (1993 m. gruodžio 23 d. redakcija) nurodyti valstybinės žemės nuomos santykiai galėjo būti reguliuojami tik įstatymais ir Vyriausybės nutarimais. Taigi šis teisinis reguliavimas reiškė, kad Vyriausybė turėjo pati nustatyti valstybinės žemės, taigi ir Klaipėdos valstybinio jūrų uosto žemės, nuomos mokesčio dydžio nustatymo tvarką ir negalėjo perduoti jai priklausančių įgaliojimų nustatyti valstybinės žemės nuomos apmokestinimo tvarką jokiai kitai institucijai. Atsižvelgiant į tai Konstitucinis Teismas padarė išvada, kad Nutarimo 4.2 punkto ginčijama nuostata prieštaravo Įstatymo 11 straipsnio 1 daliai (1993 m. gruodžio 23 d. redakcija).

Pagal Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą Vyriausybė gali priimti poįstatyminius aktus nepriklausomai nuo to, ar jai įstatymu buvo nustatytas pavedimas, ar ne. Pagal Konstitucijos 94 straipsnio 7 punktą ji privalo priimti poįstatyminį aktą, kad realizuotų pareigą, kurią jai paveda Konstitucija ir kiti įstatymai. Konstitucinis Teismas 2001 m. spalio 30 d. nutarime yra konstatavęs Vyriausybės pareiga priimti poįstatyminius aktus, būtinus įstatymams įgyvendinti, kyla iš Konstitucijos, o esant įstatymų leidėjo pavedimui – ir iš įstatymų bei Seimo nutarimų dėl įstatymų įgyvendinimo.

Be to, *Vyriausybė*, vykdydama įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, *neprivalo poįstatyminiuose aktuose nurodyti konkrečių įstatymų, Seimo nutarimų ar Respublikos Prezidento dekretų, kuriuos ji vykdo priimdama poįstatyminį teisės aktą* (išskirta – aut.); svarbu, kad poįstatyminius teisės aktus Vyriausybė priimtų neviršydama savo įgaliojimų ir

[108] Konstitucinio Teismo 2000 m. balandžio 5 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr. 731-19 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemos operatyvinės veiklos nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų „Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemos operatyvinės veiklos nuostatų“ 4.7 papunkčio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 7 straipsnio 3 dalies 7 punktui“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 30–840.

kad šie poįstatyminiai aktai neprieštarautų Konstitucijai ir įstatymams (Konstitucinio Teismo 2001 m. gruodžio 18 d. nutarimas).

Apibendrinant galime padaryti išvadas, kad: 1) draudžiama žemesnės galios teisės aktais reguliuoti tuos visuomeninius santykius, kurie gali būti reguliuojami tik aukštesnės galios teisės aktais; 2) poįstatyminiu aktu negalima nustatyti asmens teisių atsiradimo sąlygų, taip pat riboti ar išplėsti teisės apimties, palyginti su ta, kuri nustatyta įstatyme; 3) Vyriausybė poįstatyminiu aktu negali išplėsti jai įstatymais bei Seimo nutarimais nustatytos kompetencijos, o taip pat negali jos ir perleisti kuriai nors kitai valstybės institucijai.

4.3. Poįstatyminių teisės aktų konstitucingumo tyrimas pagal formą

Konstitucinio Teismo jurisprudencijos analizė leidžia teigti, kad teisės akto formos nesilaikymas, kai Konstitucija reikalauja, kad tam tikri santykiai būtų reguliuojami įstatymu, tačiau jie yra reguliuojami poįstatyminiu aktu gali būti pakankamu pagrindu tokį poįstatyminį teisės aktą pripažinti prieštaraujančiu Konstitucijai[109]. Vadinasi, *poįstatyminiais teisės aktais negalima reguliuoti tų visuomeninių santykių, kurie yra įstatyminio reguliavimo dalykas.*

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 1994 m. sausio 19 d. nutarime, priimtame konstitucinės justicijos byloje, kurioje pareiškėjas buvo Seimo narių grupė prašė ištirti, ar Seimo 1993 m. birželio 17 d. nutarimas „Dėl žemės reformos pagrindinių krypčių“, nustatęs savininkams pareigą neterminuotai išnuomoti jiems gražintą žemę žemės ūkio įmonėms ir bendrovėms, apribojęs įpėdinių teises, taip pat nustatęs žemės savininkams pareigą grąžinti valstybei buvusių ūkių skolas, atitinka Konstituciją, konstatavo, kad nuosavybės teises saugo įstatymai, nuosavybė gali buti paimama tik įstatymo nustatyta tvarka visuomenės poreikiams ir teisingai atlyginama. Tai reiškia, kad įstatymų leidėjas gali reguliuoti savininkų ir kitų nuosavybės teisinių santykių dalyvių subjektines teises tik įstatymu nustatydamas šių teisių turinį. Tuo tarpu minėtame nutarime yra suformuluoti teiginiai, kurie pagal savo prasmę yra naujos teisės normos, iš esmės keičiančios esamą teisinę situaciją. Konstitucinis Teismas nutarė, kad Seimo nutarimas „Dėl žemės reformos pagrindinių krypčių“ pagal formą prieštarauja Konstitucijai. Teismas taip pat konstatavo, kad Seimas, nutarimu sukūręs naujas teisės normas, reguliuojančias nuosavybės į žemę santykius, ir pakeitęs esamas įstatymo normas, pažeidė konstitucinį įstatymų viršenybės poįstatyminių teisės aktų atžvilgiu principą, taip pat Konstitucijos nuostatas, kad nuosavybės santykius, kartu ir šių santykių dalyvių subjektinių teisių turinį reguliuoja įstatymai, o ne

[109] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6708.

poįstatyminiai aktai. Vadinasi, Seimas, spręsdamas klausimus, kurie yra įstatyminio reguliavimo dalykas, negali pasirinkti nutarimo formos, nes nutarimas yra žemesnio lygmens teisės aktas.

Kitoje konstitucinės justicijos byloje, kurioje Seimo narių grupė prašė ištirti, ar į Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 22 d. posėdžio protokolą įrašytas Vyriausybės sprendimas „Dėl kompanijos „Danisco Sugar“ A/S prašymo įsigyti cukraus pramonės įmonių akcijų“ neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos, Konstitucinis Teismas 2001 m. lapkričio 29 d. nutarime konstatvo, kad ginčijamu sprendimu Vyriausybė leido koncentruoti cukraus rinką, kad toks sprendimas susijęs su visu kompleksu valstybės valdymo reikalų, kad Konstitucijos požiūriu minėtu sprendimu buvo sprendžiami valstybės valdymo reikalai. Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad Vyriausybės sprendimas „Dėl kompanijos „Danisco Sugar“ A/S prašymo įsigyti cukraus pramonės įmonių akcijų“ neturi Vyriausybės nutarimo formos, jis įrašytas į Vyriausybės posėdžio protokolą, šį protokolą pasirašė Ministras Pirmininkas; tai neatitinka Konstitucijos 95 straipsnio, pagal kurį Vyriausybė, spręsdama valstybės valdymo reikalus, turi priimti tik nutarimus ir juos pasirašyti turi Ministras Pirmininkas ir tos srities ministras. Todėl minėtą sprendimą Konstitucinis Teismas pripažino prieštaraujančiu Konstitucijai.

Tačiau po 2004 m. liepos 13 d., kai įsigaliojo konstitucinis aktas „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“, Vyriausybė dėl pasiūlymų priimti Europos Sąjungos teisės aktus gali priimti sprendimus ar rezoliucijas, kurių priėmimui netaikomos Konstitucijos 95 straipsnio nuostatos. Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo (2008 m. lapkričio 15 d. redakcija) 41^1 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Vyriausybės sprendimai ir Vyriausybės rezoliucijos priimami Vyriausybės pasitarime dalyvaujančių Vyriausybės narių balsų dauguma. Be to, 41^1 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad *Vyriausybė, svarstydama Lietuvos Respublikos pozicijas dėl pasiūlymų priimti Europos Sąjungos teisės aktus*, gali priimti sprendimus, o dėl kitų Europos Sąjungos dokumentų – rezoliucijas. Autorės nuomone, papildžius Konstituciją konstituciniu aktu „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“, Vyriausybė valstybės valdymo reikalus gali spręsti ne tik nutarimais, bet ir sprendimais bei rezoliucijomis, tačiau tik tuomet, kai nagrinėja pasiūlymus priimti Europos Sąjungos teisės aktus. Reikia pažymėti, Konstitucinis Teismas dar nėra tyręs Vyriausybės sprendimų ar rezoliucijų atitikties Konstitucijai, todėl kol kas nėra suformulavęs ir konstitucinės doktrinos šiuo klausimu.

Apibendrinant galime padaryti išvadas, kad: 1) poįstatyminiais teisės aktais negalima reguliuoti tų visuomeninių santykių, kurie yra įstatyminio reguliavimo dalykas; 2) iki 2004 m. liepos 13 d., kai įsigaliojo konstitucinis aktas „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“, Vyriausybė valstybės valdymo reikalus galėjo spręsti priimdama tik nutarimus; po 2004 m. liepos 13 d. konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“

įsigaliojimo, Vyriausybė dėl pasiūlymų priimti Europos Sąjungos teisės aktus gali priimti sprendimus ar rezoliucijas, kurių priėmimui netaikomos Konstitucijos 95 straipsnio nuostatos.

4.4. Poįstatyminių teisės aktų konstitucingumo tyrimas pagal priėmimo, pasirašymo, paskelbimo ir įsigaliojimo tvarką

Šio darbo 3.4. skyriuje minėta, kad teisės aktai leidžiami laikantis nustatytų tam tikrų reikalavimų. Kaip įstatymų, taip ir poįstatyminių teisės aktų priėmimo, pasirašymo, paskelbimo ir įsigaliojimo tvarka reglamentuojama ne tik Konstitucijoje, bet ir įstatymuose.

Minėta ir tai, kad jeigu *Konstitucijoje ar įstatymuose yra nustatyti atitinkami reikalavimai, kurių turi būti laikomasi leidžiant teisės aktus, Konstitucinis Teismas tiria ir tai, ar buvo laikomasi tokių reikalavimų, faktines aplinkybes, nes, jų nenustačius, būtų neįmanoma ištirti ir ginčijamo teisės akto atitikties Konstitucijai*.

Šiuo atveju yra reikšminga konstitucinės justicijos byla, kurioje buvo tiriama, ar Respublikos Prezidento dekretas, kuriuo išimties tvarka Respublikos pilietybė buvo suteikta J.Borisov'ui, neprieštarauja Konstitucijai. Tirdamas Respublikos Prezidento dekreto atitiktį Konstitucijai, Konstitucinis Teismas vertino ne tik Respublikos Prezidento dekreto turini bet ir jo išleidimo faktines aplinkybes, taip pat Respublikos Prezidento veiksmus. Konstitucinis Teismas 2003 m. gruodžio 30 d. nutarime konstatavo, kad Respublikos Prezidento R. Pakso sprendimą suteikti J. Borisov'ui išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybę lėmė ne kokie nors J. Borisov'o nuopelnai Lietuvos valstybei, bet būtent itin svari finansinė ir kitokia parama, jo suteikta R. Paksui 2002 m. Respublikos Prezidento rinkimuose. Taigi Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimas išimties tvarka J. Borisov'ui buvo ne kas kita, kaip Respublikos Prezidento R. Pakso atsilyginimas J. Borisov'ui už minėtą paramą. Atsižvelgiant į tai Konstitucinis Teismas Respublikos Prezidentą Rolandą Paksą traktavo kaip išskirtinai ir sąmoningai nepaisiusį Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto reikalavimo, kad valstybės institucijoms ir jų pareigūnams visi asmenys lygus, taip pat Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto reikalavimo, kad Respublikos Prezidentas turi buti visiems lygiai teisingas. Atsižvelgiant į tai Konstitucinis Teismas Respublikos pripažino Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretą Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka" ta apimtimi, kuria nustatyta, kad išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybė suteikiama Jurij`ui Borisov`ui, prieštaraujančiu Konstitucijai.

Be to, teisėkūros subjektams Konstitucinis Teismas yra suformulavęs nuostatą, kad *teisės aktų galia nukreipiama į ateitį, kad galioja tik paskelbti teisės aktai*. Konstitucinis Teismas taip pat yra konstatavęs, kad Konstitucijos 7 straipsnio 2 dalyje vartojama sąvoka „įstatymai", atsižvelgiant į konstitucinį reikalavimą, kad *teisė negali būti nevieša*, negali būti aiškinama vien

pažodžiui – ji aiškintina plečiamai, kaip apimanti ne tik įstatymo galią turinčius, bet ir kitus teisės aktus (Konstitucinio Teismo 2003 m. spalio 29 d. nutarimas), *inter alia* poįstatyminius aktus.

Konstitucinis Teismas, analizuodamas teisės aktų atgalinio veikimo problemas, Vyriausybės nutarimų atžvilgiu yra konstatavęs, kad "*Vyriausybės nutarimas, priimtas taikant įstatymo normas ir nustatantis grįžtamąją jų galią, visais atvejais neatitinka įstatymo, nes juo įsiterpiama į to įstatymo galiojimo ribas ir pažeidžiama jo viršenybė poįstatyminių aktų atžvilgiu*" (išskirta – aut.) (Konstitucinio Teismo 1994 m. kovo 16 d. nutarimas).

Konstitucinis Teismas 1998 m. kovo 25 d. nutarime, priimtame konstitucinės justicijos byloje, kurioje Seimo narių grupė prašė ištirti, ar Vyriausybės 1997 m. liepos 18 d. nutarimas Nr. 777 <...> atitinka Lietuvos Respublikos įstatymą "Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos", konstatavo, kad 1997 m. liepos 24 d. įsigaliojusio ginčijamo nutarimo 2.3 punkte Vyriausybė nurodė, kad įsigaliojus naujai energijos išteklių kainų nustatymo tvarkai elektros energijos, centralizuotos šilumos, karšto vandens bei gamtinių dujų tiekėjai naujas energijos išteklių kainas turi nustatyti nuo 1997 m. liepos 1 d. Be to, ginčijamo nutarimo 3 punkte buvo pripažinti netekusiais galios Vyriausybės nutarimai, kuriais buvo nustatyti elektros energijos, centralizuotos šilumos, karšto vandens bei gamtinių dujų kainos ir tarifai, nustatyti pagal ankstesnę energijos išteklių kainų nustatymo tvarką. Tačiau įstatymo "Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos" 8 straipsnyje įtvirtinta, kad "Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimai, kuriuose nustatomos, keičiamos ar pripažįstamos netekusiomis galios teisės normos, įsigalioja kitą dieną po to, kai jie pasirašyti Ministro Pirmininko ir atitinkamo ministro paskelbiami "Valstybės žiniose". Konstitucinis Teismas ginčijamą nutarimą pripažino prieštaraujančiu įstatymo "Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos" 8 straipsniui.

Taigi pagal Konstituciją *visi Vyriausybės nutarimai įsigalioja juos paskelbus*. Be to, Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, *poįstatyminis teisės aktas, skirtas įstatymui realizuoti, negali įsigalioti anksčiau, negu įsigalioja pats įstatymas, kad tokiu poįstatyminiu teisės aktu negalima įgyvendinti dar neįsigaliojusio įstatymo normų* (išskirta – aut.) (Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 29 d. nutarimas).

Konstitucinis Teismas 1997 m. gegužės 29 d. nutarime, priimtame konstitucinės justicijos byloje, kurioje tyrė, ar neprieštarauja Konstitucijai Seimo 1996 m. gruodžio 5 d. nutarimas „Dėl Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos tarybos narių paskyrimo" pripažinimo netekusiu galios ir Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos tarybos sudarymo", konstatavo, kad Visuomenės informavimo įstatymo 29 straipsnio pakeitimo įstatymas buvo priimtas 1996 m. gruodžio 5 d., tačiau dar neįsigaliojęs. Tą pačią dieną buvo priimtas ir Seimo nutarimas, kuris buvo skirtas minėtam Įstatymui įgyvendinti, ir jis įsigaliojo nuo jo priėmimo, t. y. nuo

1996 m. gruodžio 5 dienos. Vadinais, tuo metu dar galiojo Visuomenės informavimo įstatymo 29 straipsnio 3 dalis (1996 m. liepos 2 d. redakcija), kurioje buvo nustatyti kiti Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos tarybos sudarymo principai ir tvarka. Atsižvelgiant į tai Konstitucinis Teismas pripažino ginčijamą Seimo nutarimą, kuriuo buvo įgyvendinamos dar neįsigaliojusio Įstatymo nuostatos, prieštaraujančiu Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

Galiausiai, pažymėtina, *Vyriausybė, priimdama nutarimus, yra saistoma ne tik įstatymų, Seimo nutarimų ir Respublikos Prezidento dekretų, bet ir savo pačios priimtu nutarimu* (Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 28 d., 2001 m. spalio 30 d., 2005 m. liepos 8 d. nutarimai).

Konstitucinis Teismas 2001 m. birželio 28 d. nutarime priimtame, konstitucinės justicijos byloje, kurioje tyrė, ar Vyriausybės 1999 m. lapkričio 29 d. priimtas nutarimas Nr. 1307 "Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo 4 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo 4 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo projektų" (toliau - ginčijamas nutarimas) neprieštarauja Konstitucijai, Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymui (1999 m. gegužės 4 d. redakcija) ir Vietos savivaldos įstatymui (1998 m. lapkričio 17 d. redakcija), konstatavo, kad prieš priimant ginčijamą Vyriausybės nutarimą gyventojų apklausa Vyriausybės 1999 m. rugsėjo 20 d. nutarimo nustatyta tvarka nebuvo atlikta. Taigi nebuvo įvykdytas Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo (1999 m. gegužės 4 d. redakcija) 7 straipsnyje ir 13 straipsnio 3 dalyje nustatytas reikalavimas, kad Vyriausybės įgaliota institucija, rengdama išvadą dėl teritorijos administracinių vienetų steigimo, jų ribų nustatymo ar keitimo, turi pateikti Vyriausybei vietos gyventojų apklausos rezultatus. Atsižvelgiant į tai, Konstitucinis Teismas pripažino, kad ginčijamas nutarimas pagal jo priėmimo tvarką prieštarauja Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymui (1999 m. gegužės 4 d. redakcija). Kaip matome, šiuo atveju Teismas taip pat turėjo nustatyti ir faktines aplinkybes, nes jų nenustačius, neįmanoma ištirti ir ginčijamo teisės akto atitikties Konstitucijai.

Apibendrinant galime padaryti išvadas, kad: 1) leidžiant poįstatyminius aktus turi būti laikomasi, Konstitucijoje bei įstatymuose nustatytų atitinkamų reikalavimų; 2) poįstatyminis aktas negali nustatyti grįžtamosios įstatymo normų galios, nes juo įsiterpiama į to įstatymo galiojimo ribas ir pažeidžiama jo viršenybė poįstatyminių aktų atžvilgiu; 3) poįstatyminis teisės aktas, skirtas įstatymui realizuoti, negali įsigalioti anksčiau, negu įsigalioja pats įstatymas; 4) poįstatyminius teisės aktus leidžiančios institucijos turi paisyti Konstitucijos, įstatymų ir savo priimtų teisės aktų.

I Š V A D O S

1. Lietuvoje pasirinktas europietiškasis konstitucinės justicijos modelis, kai konstitucinį teisingumą įgyvendina speciali konstitucijos apsaugos institucija – konstitucinis teismas. Konstitucinis Teismas yra nepriklausoma teisminė valstybės valdžios institucija.
2. Konstitucinio Teismo baigiamieji aktai (nutarimai, išvados, sprendimai) yra galutiniai ir neskundžiami, jie turi *erga omnes* galią. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje (baigiamųjų aktų motyvuojamosiose dalyse) suformuota oficiali konstitucinė doktrina saisto visus teisėkūros subjektus priimant naujus, keičiant ir (arba) papildant jau priimtus įstatymus, kitus teisės aktus.
3. Konstitucijos 150 straipsnyje nurodyti konstituciniai įstatymai (aktai) savo teisine galia prilygsta Konstitucijai bei yra steigiamojo pobūdžio, o konstituciniai įstatymai įtvirtinti Konstitucijos 69, 47 bei 72 straipsniuose yra legislatyvinio pobūdžio ir savo teisine galia neprilygsta Konstitucijai, todėl šie konstituciniai įstatymai negali būti tapatinami.
4. Tiesiogiai Konstitucijoje nurodytų (blanketinių) konstitucinių įstatymų (Konstitucijos 47 str. 3 d.), taip pat (sąrašinių) konstitucinių įstatymų, kurie bus įrašyti į konstitucinių įstatymų sąrašą, bei konstitucinio įstatymo, kuriuo nustatomas konstitucinių įstatymų sąrašas (Konstitucijos 69 str.), teisinė galia yra didesnė nei paprastųjų įstatymų, todėl pastarieji įstatymai negali prieštarauti konstituciniams įstatymams.
5. Konstitucinis Teismas vykdo konstitucinę teisminę kontrolę, spręsdamas ar bet kuris konstitucinis įstatymas (jo dalis) neprieštarauja Konstitucijai, ar bet kuris įstatymas (jo dalis), taip pat Seimo statutas (jo dalis) neprieštarauja Konstitucijai ir konstituciniams įstatymams, ar bet kuris Seimo poįstatyminis teisės aktas (jo dalis) neprieštarauja Konstitucijai, konstituciniams įstatymams ir įstatymams, Seimo statutui, ar bet kuris Respublikos Prezidento ar Vyriausybės aktas (jo dalis) neprieštarauja Konstitucijai, konstituciniams įstatymams ir įstatymams.
6. Konstitucinis Teismas vertindamas teisės aktų atitiktį Konstitucijai šalina neteisėtas nuostatas iš teisės sistemos, tuo pačiu jurisprudencijoje formuluoja bendruosius reikalavimus teisiniam reguliavimui:

- teisinis reguliavimas turi būti aiškus ir neprieštaringas, be to, turi būti užtikrinama teisės sistemos nuoseklumas ir vidinė darna; žemesnės galio teisės aktuose negalima susiaurinti teisės apimties, palyginti su ta, kuri nustatyta aukštesnės galios teisės aktuose (*inter alia* Konstitucijoje); įstatyme negalima nustatyti tokių reikalavimų (sąlygų), kuriais būtų iškreipti Konstitucijoje įtvirtinti reikalavimai; poįstatyminiu aktu negalima pakeisti įstatymo ir sukurti naujų bendro pobūdžio teisės normų, kurios konkuruotų su įstatymo normomis; reikia pakeisti bei papildyti savo anksčiau priimtus poįstatyminius aktus, kad jie atitiktų vėliau priimtą įstatymą, arba panaikinti savo anksčiau priimtus aktus, jeigu juose nustatytos teisės normos prieštarauja įstatymo normoms;

- teisėkūros subjektai teisės aktus turi leisti tik neviršydami savo įgaliojimų, be to, nėra deleguotosios įstatymų leidybos; Vyriausybė poįstatyminiu aktu negali išplėsti jai įstatymais bei Seimo nutarimais nustatytos kompetencijos, o taip pat negali jos ir perleisti kuriai nors kitai valstybės institucijai; poįstatyminiu aktu negalima nustatyti asmens teisių atsiradimo sąlygų, poįstatyminiais aktais gali būti reglamentuojami tik žmogaus teisių įgyvendinimo procesiniai (procedūriniai) santykiai, atskirų žmogaus teisių įgyvendinimo tvarka ir pan.; teisės aktuose nustatyti reikalavimai turi būti grindžiami bendro pobūdžio nuostatomis (teisės normomis ir principais); diferencijuotas teisinis reguliavimas turi būti grindžiamas tik atitinkamais teisės aktais reguliuojamų visuomeninių santykių subjektų padėties objektyviais skirtumais; normos turi būti nustatomos iš anksto, o teisės aktų galia turi būti nukreipta į ateitį, įstatymų ir kitų teisės aktų galiojimas atgal neleidžiamas *(lex retro non agit)*, nebent teisės aktu būtų sušvelninama teisinių santykių subjekto padėtis ir kartu nebūtų pakenkiama kitiems teisinių santykių subjektams *(lex benignior retro agit)*; teisinis reguliavimas turi būti santykinai stabilus; teisės aktais negalima reikalauti neįmanomų dalykų *(lex non cogit ad impossibilia);* nustatant teisinius apribojimus bei atsakomybę už teisės pažeidimus, privalu paisyti protingumo reikalavimo, taip pat proporcingumo principo; privalu paisyti prigimtinio teisingumo reikalavimų; teisinis reguliavimas negali apriboti ar paneigti asmens konstitucinės teisės kreiptis į teismą; negali būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, pagal kurį asmuo, įgyvendindamas vieną konstitucinę teisę, netektų galimybės įgyvendinti kitą konstitucinę teisę; norminiai teisės aktai, reguliuojantys santykius, susijusius su konstitucinėmis žmogaus teisėmis ir laisvėmis bei jų įgyvendinimu, neturi būti žymimi jokiomis slaptumo žymomis; privalu nustatyti tam tikrą būtiną nustatyti teisinį reguliavimą, kad nebūtų legislatyvinės omisijos (teisės spragos, kurią draudžia Konstitucija); valstybės biudžete privalu numatyti lėšas, būtinas įgyvendinti priimtą įstatymą; privalu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad teisės norma būtų veiksminga ir ja būtų galima pasinaudoti.
- reguliuojant visa, kas susiję su pagrindinėmis žmogaus teisėmis ir laisvėmis, turi būti pasirenkama teisės akto rūšis (forma) – įstatymas;
- poįstatyminis teisės aktas, skirtas įstatymui realizuoti, negali įsigalioti anksčiau, negu įsigalioja pats įstatymas; teisėkūros subjektai leidžianst teisės aktus turi laikytis teisėkūros procedūrinių reikalavimų, taip pat ir tų, kuriuos yra nusistatęs pats teisėkūros subjektas.

7. Iki 2004 m. liepos 13 d., kai įsigaliojo konstitucinis aktas „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“, Vyriausybė valstybės valdymo reikalus galėjo spręsti priimdama tik nutarimus; po 2004 m. liepos 13 d. konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ įsigaliojimo, Vyriausybė dėl pasiūlymų priimti Europos Sąjungos teisės aktus gali priimti sprendimus ar rezoliucijas, kurių priėmimui netaikomos Konstitucijos 95 straipsnio nuostatos.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos norminiai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos įsigaliojimo tvarkos“ // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1015.
3. Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos įstatymas // Valstybės žinios. 1993, Nr. 12-296.
4. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas // Valstybės žinios. 1993, Nr. 6-120.
5. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 46-851.
6. Lietuvos Respublikos Seimo statutas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 15-249.
7. Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 43-772.
8. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 64-1501.
9. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, 85-2566.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 1993 m. kovo 16 d. įstatymo "Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo dalinio pakeitimo ir papildymo" atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1993, Nr. 61-1166.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. sausio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 1993 m. birželio 17 d. Seimo nutarimo "Dėl žemės reformos pagrindinių krypčių" atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1994. Nr. 7-116.
3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. vasario 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 53 straipsnio ir Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 21 straipsnio trečiosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1994, Nr. 13-221.
4. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. kovo 16 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. lapkričio 23 d. nutarimo Nr. 872 "Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. spalio 16 d. nutarimo Nr. 773 dalinio pakeitimo" atitikimo Įmonių įstatymo 14 straipsnio antrajai daliai ir įstatymui "Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos" // Valstybės žinios. 1994, Nr. 22-366.
5. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. gruodžio 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 1994 m. liepos 4 d. įstatymo "Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo "Dėl Lietuvos Respublikos referendumo įstatymo pakeitimo ir papildymo" įgyvendinimo tvarkos" ir Seimo 1994 m. liepos 12 d. nutarimo "Dėl referendumo dėl Lietuvos Respublikos įstatymo "Dėl neteisėto privatizavimo, nuvertintų indėlių ir akcijų bei pažeistos teisėsaugos" nuostatų paskelbimo" atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1994, Nr. 94-1852.
6. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. sausio 24 d. išvada „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9, 14 straipsnių ir jos Ketvirtojo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1995, Nr. 9–199.
7. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. spalio 26 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo "Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų" 10 straipsnio septintosios dalies nuostatos, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. sausio 26 d. nutarimo Nr. 55 "Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 15 d. nutarimu Nr. 470 patvirtintos Lietuvos Respublikos įstatymo "Dėl

piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų" įgyvendinimo tvarkos dalinio pakeitimo" 1.2 punkto nuostatos, 2.1 punkto ir jo 1, 2 bei 3 papunkčių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios.1995, Nr. 89-2007.
8. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 8 straipsnio antrosios dalies 4 punkto ir ketvirtosios dalies normos atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios.1995, Nr. 106–2381.
9. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. vasario 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 30 d. nutarimo Nr. 1164 „Dėl dalies žemės ūkio ministerijos įmonių paskolų kapitalizavimo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos biudžetinės sandaros įstatymo 13 straipsniui, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 9 straipsniui ir Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 43 straipsnio 1 daliai“ // Valstybės žinios. 1996, Nr. 20–537.
10. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. balandžio 18 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Komercinių bankų įstatymo 37 straipsnio pirmosios dalies 7 punkto, 39 straipsnio, 40 straipsnio pirmosios bei antrosios dalių, 45 straipsnio ir 46 straipsnio antrosios bei trečiosios dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1996, Nr. 36-915.
11. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 12 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo "Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų" 8 straipsnio penktosios dalies ir 19 straipsnio pirmosios dalies normų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1996, Nr. 112-2558 .
12. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. gruodžio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės paslapčių ir jų apsaugos įstatymo 5 ir 10 straipsnių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. kovo 6 d. nutarimų Nr. 309 ir 310 atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso normoms” // Valstybės žinios. 1996, Nr. 126–2962.
13. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. vasario 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 ir 30 straipsnių, Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo 1, 3 ir 11 straipsnių, taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. vasario 2 d. nutarimo Nr. 179 „Dėl alkoholio reklamos kontrolės“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1997, Nr. 15–314.
14. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. kovo 12 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 5 straipsnio, Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 8 straipsnio 2 dalies 1 punkto ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. sausio 26 d. nutarimo Nr. 142 „Dėl Lietuvos Respublikos 1995 m. vasario 20 d. nutarimo Nr. 266 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo” dalinio pakeitimo” 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai” // Valstybės žinios. 1997, Nr. 23–546.
15. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1997, Nr. 40–977.
16. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 5 d. nutarimo „Dėl Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos tarybos narių paskyrimo“ pripažinimo netekusiu galios ir Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos tarybos sudarymo“ atitikimo Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1997, Nr. 49–1173.
17. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. birželio 17 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 31 d. nutarimo Nr. 1169–22 „Dėl specialaus Vyriausybės vertybinių popierių aukciono“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos valstybės iždo įstatymo 1 straipsnio antrajai daliai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 21 straipsnio 5 punktui ir Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos

Respublikos 1995 metų valstybės biudžeto ir atskaitymų į savivaldybių biudžetus normatyvų bei dotacijų patvirtinimo“ 4 straipsniui“ // Valstybės žinios. 1997, Nr. 58–1351.
18. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. kovo 25 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. liepos 18 d. nutarimo Nr. 777 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. vasario 3 d. nutarimo Nr. 77 „Dėl kainodaros reguliavimo“ dalinio pakeitimo ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimų, susijusių su šiluminės energijos, elektros energijos bei gamtinių dujų kainų nustatymu, dalinio pakeitimo bei pripažinimo netekusiais galios“ atitikimo Lietuvos Respublikos įstatymui „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ // Valstybės žinios. 1998, Nr. 29–784.
19. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gegužės 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. gruodžio 5 d. nutarimu Nr. 530 patvirtintų asmenų draudimo valstybės lėšomis ir kompensacijų mokėjimo juos sužeidus ar jiems žuvus ryšium su tarnyba sąlygų 4 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos įstatymo 25 straipsniui“ // Valstybės žinios. 1998, Nr. 39-1044.
20. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. kovo 4 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos” 1 ir 2 straipsnių, 3 straipsnio 2 dalies, taip pat Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos” įgyvendinimo įstatymo 1 straipsnio 1 ir 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai” // Valstybės žinios. 1999, Nr. 23–666.
21. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gegužės 11 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto 259 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1999, Nr. 42-1345.
22. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. birželio 23 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. birželio 15 d. nutarimu Nr. 852 „Dėl Lietuvos Respublikos daugiabučių namų savininkų bendrijų įstatymo įgyvendinimo tvarkos“ patvirtintos Namo perdavimo bendrijai tvarkos 2.1.2 papunkčio ir 3 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos daugiabučių namų savininkų bendrijų įstatymo 20 straipsnio 3 daliai“ “ // Valstybės žinios. 1999, Nr. 56–1813.
23. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 14, 25(1), 26, 30, 33, 34, 36, 40, 51, 56, 58, 59, 66, 69, 69(1) ir 73 straipsnių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės Žinios. 1999, Nr. 109-3192.
24. Konstitucinio Teismo 2000 m. vasario 10 d. nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 11 straipsnio 4 dalies, Lietuvos Respublikos asmenų, nukentėjusių nuo 1939-1990 metų okupacijų, teisinio statuso įstatymo 8 straipsnio 3 dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 3 d. nutarimu Nr. 829 „Dėl 1939-1990 metų okupacijų represinių struktūrų, tarnybų ir pareigų, kurias ėjusiems asmenims neskiriamos nukentėjusiųjų asmenų valstybinės pensijos, sąrašo patvirtinimo“ patvirtinto sąrašo „1939-1990 metų okupacijų represinės struktūros, tarnybos ir pareigos, kurias ėjusiems asmenims neskiriamos nukentėjusiųjų asmenų valstybinės pensijos“ 9 bei 12 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 11 straipsnio 4 daliai“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 14–370.
25. Konstitucinio Teismo Konstitucinio Teismo 2000 m. kovo 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. gegužės 9 d. nutarimo Nr. 546 „Dėl pridėtinės vertės mokesčio“ 1.14 papunkčio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 15 bei 16 straipsniams ir Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos pagrindų įstatymo 4 straipsnio 4 daliai bei 9 straipsniui“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 23–585.

26. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. kovo 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1998 m. spalio 6 d. sprendimo atmesti Seimo nutarimo "Dėl specialiosios tyrimo komisijos sudarymo" projektą ir Lietuvos Respublikos Seimo 1998 m. spalio 6 d. nutarimo "Dėl Seimo narių grupės 1998 m. rugsėjo 28 d. teikimo "Dėl apkaltos proceso Seimo nariui Audriui Butkevičiui inicijavimo" atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Seimo statuto 24 straipsnio 1 daliai, 238 straipsniui, 239 straipsnio 1 bei 3 dalims, 241 ir 243 straipsniams“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 28-784.
27. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. balandžio 5 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr. 731-19 "Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemos operatyvinės veiklos nuostatų patvirtinimo" patvirtintų "Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemos operatyvinės veiklos nuostatų" 4.7 papunkčio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 7 straipsnio 3 dalies 7 punktui“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 30-840.
28. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 54-1587 .
29. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. spalio 18 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių „Būtingės nafta“, „Mažeikių nafta“ ir „Naftotiekis“ reorganizavimo įstatymo, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 5 straipsnio 3 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl strateginio investuotojo pripažinimo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymui“ // Valstybės žinios. 2000, 88–2724.
30. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 40 straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir 251 straipsnio pakeitimo įstatymo 1 ir 2 straipsnių, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 27 straipsnio 5 dalies, 50 straipsnio 3 ir 9 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 105–3318.
31. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 5 straipsnio 2, 3, 4 ir 5 dalių, 12 straipsnio 3 punkto, 16 straipsnio 3 dalies ir šio straipsnio 9 dalies 5 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl šio įstatymo 5 straipsnio 2, 3, 4 bei 5 dalių ir 12 straipsnio 3 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio antrojoje dalyje numatyto žemės sklypų įsigijimo nuosavybėn subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinio įstatymo 8 straipsniui“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 29-938.
32. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo 4, 14 straipsnių papildymo ir 5 straipsnio pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo 4, 14 straipsnių papildymo ir 5 straipsnio pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. lapkričio 29 d. nutarimo Nr. 1307 "Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo 4 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo 4 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo projektų" atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo (1999 m. gegužės 4 d. redakcija) 7 bei 13 straipsniams ir Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo (1998 m. lapkričio 17 d. redakcija)15 straipsnio 30 punktui“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 56-1997.
33. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. spalio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. sausio 20 d. nutarimu Nr. 83 „Dėl Vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos bei prokuratūros sistemų pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo bei mokėjimo nuostatų patvirtinimo ir tarnybos laiko, kurio reikia procentiniam priedui

už ištarnautus metus gauti, nustatymo“ patvirtintų Vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos bei prokuratūros sistemų pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo bei mokėjimo nuostatų 8 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos ir prokuratūros pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 4 daliai“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 93–3288.

34. Konstitucinio Teismo 2001 m. lapkričio 29 d. nutarimas „Dėl į Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 22 d. posėdžio protokolą įrašyto Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimo „Dėl kompanijos „*Danisco Sugar*“ A/S prašymo įsigyti cukraus pramonės įmonių akcijų“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 3 bei 8 straipsnių nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai // Valstybės žinios. 2001, Nr. 102–3636.
35. Konstitucinio Teismo 2001 m. gruodžio 18 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. rugpjūčio 27 d. nutarimo Nr. 942 „Dėl biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbo apmokėjimo sąlygų dalinio pakeitimo" 6 ir 7.2 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos darbo sutarties įstatymo 22 straipsniui“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 107-3885.
36. Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo (2000 m. gruodžio 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų dydį ir išlyginimą lemiančių rodiklių patvirtinimo 2001, 2002 ir 2003 metams įstatymo ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 16 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 5–186.
37. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. vasario 19 d nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. rugpjūčio 6 d. nutarimo Nr. 608 „Dėl Klaipėdos valstybinio jūrų uosto valdymo“ 4.2 punkto atitikties Lietuvos Respublikos žemės nuomos įstatymo 11 straipsnio 1 daliai (1993 m. gruodžio 23 d. redakcija)“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 18-738.
38. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. birželio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 7, 11, 15 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 7 straipsnio 1 bei 4 dalių ir Lietuvos Respublikos Prezidento įstatymo 20 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 62-2515.
39. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 2 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 48 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 69–2832.
40. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. rugpjūčio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. vasario 4 d. nutarimu Nr. 120 „Dėl valstybei ar savivaldybėms nuosavybės teise priklausančių pastatų arba patalpų perdavimo už akcijas tvarkos" patvirtintos valstybei ar savivaldybėms nuosavybės teise priklausančių pastatų arba patalpų perdavimo už akcijas tvarkos 3 punkto (1999 m. vasario 4 d. ir 2000 m. balandžio 14 d. redakcijos) atitikties Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 20 straipsnio 5 daliai (1998 m. gegužės 12 d. redakcija“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 82-3529.
41. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. lapkričio 25 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymo 69 straipsnio 2 dalies, Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2000 m. kovo 16 d. redakcija) 1 dalies 9 punkto ir Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio (1999 m. gruodžio 16 d. redakcija) 1 dalies 5 punkto bei 23 straipsnio (1994 m. gruodžio 21 d., 2000 m. gruodžio 21 d., 2001 m. gegužės 8 d. redakcijos) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 113-5057.
42. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 3

straipsnio 4 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 5 straipsnio 1 dalies 2 punkto (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 18 straipsnio 1 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8, 15 punktų (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 21 straipsnio 1 dalies 1, 5, 7, 9, 12, 15, 16, 17, 18 punktų (2000 m. spalio 12 d. redakcija), šios dalies 6 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. rugsėjo 25 d. redakcijos) ir šios dalies 14 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. lapkričio 8 d. redakcijos), taip pat dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo įrašymo į konstitucinių įstatymų sąrašą įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 19-828.

43. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 4 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo "Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų" 14 straipsnio (1993 m. sausio 12 d. redakcija), Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalies bei šios dalies 5 punkto, 15, 20 ir 21 straipsnių (2002 m. sausio 15 d. redakcija), Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 2, 4, 5 ir 6 punktų, šio straipsnio 2 ir 4 dalių, 16 straipsnio 10 dalies, 20 straipsnio (2002 m. spalio 29 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. sausio 17 d. nutarimo Nr. 27 "Dėl gyvenamųjų namų, būtinų valstybės reikmėms, išpirkimo" atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai bei Lietuvos Respublikos įstatymo "Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų" 14 straipsniui (1993 m. sausio 12 d. redakcija)“ // Valstybės žinios. 2003. Nr. 24-1004.
44. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 86, 87 straipsnių papildymo bei pakeitimo ir įstatymo papildymo 88(1) straipsniu įstatymo 4 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 11 d. nutarimo Nr. 457 „Dėl Vilniaus apskrities viršininko atleidimo" atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai bei Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos" 9 straipsnio 1 daliai“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 53-2361.
45. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. spalio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 8 d. nutarimo Nr. 458 "Dėl Nuostolių, padarytų gamtai, pažeidus aplinkos apsaugos įstatymus, skaičiavimo metodikos patvirtinimo" atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 103-4611.
46. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto Nr. 40 "Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka" ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka suteikiama Jurij Borisov, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 124-5643 .
47. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 5 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos aukščiausiosios tarybos 1990 m. rugsėjo 27 d. nutarimo Nr. I-619 "Dėl Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų garantijų įstatymo taikymo" 1 punkto, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. liepos 5 d. nutarimu Nr. 808 "Dėl socialinės pašalpos skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo" patvirtintų socialinės pašalpos skyrimo ir mokėjimo nuostatų 6.1.1 punkto (1996 m. lapkričio 6 d. redakcija), 6.1.4 punkto (1996 m. lapkričio 6 d. redakcija), 6.1.5 punkto (1996 m. lapkričio 6 d. redakcija), 7 punkto (1996 m. lapkričio 6 d. redakcija), 9 punkto ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. balandžio 17 d. nutarimu Nr. 441 "Dėl socialinės pašalpos skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo" patvirtintų socialinės pašalpos skyrimo ir mokėjimo nuostatų 5.1.1 punkto, 5.1.7 punkto (2000 m. balandžio 17 d. ir 2000 m. liepos 14 d. redakcijos), 5.1.8 punkto (2000 m. balandžio 17 d. ir 2000 m. liepos 14 d. redakcijos), 5.4, 5.5.2, 9 punktų atitikties Lietuvos Respublikos

Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų garantijų įstatymo 10 straipsnio (1994 m. lapkričio 3 d. redakcija) 1 daliai“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 38-1236.
48. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. balandžio 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto 230 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos Prezidento 2004 m. kovo 12 d. dekreto Nr. 397 "Dėl siūlymo pradėti apkaltos procesą Lietuvos Respublikos Seimo nariui Artūrui Paulauskui" atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 56-1948.
49. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 31 d. išvada „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento Rolando Pakso, kuriam pradėta apkaltos byla, veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai” // Valstybės žinios. 2004. Nr. 49-1600.
50. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos prezidento rinkimų įstatymo 1^1 straipsnio (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) ir 2 straipsnio 2 dalies (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės Žinios. 2004, Nr. 85-3094.
51. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai” // Valstybės žinios. 2004, Nr. 105-3894.
52. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. rugsėjo 2 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. gegužės 9 d. nutarimo Nr. 546 "Dėl pridėtinės vertės mokesčio" 2.4 punktu patvirtintos pridėtinės vertės mokesčio mokėtojų registravimo tvarkos 11 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 6 straipsnio 3 daliai (1994 m. balandžio 7 d. ir 1997 m. spalio 14 d. redakcijos) bei 15 straipsniui (1993 m. gruodžio 22 d. redakcija“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 135-4903 .
53. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6708.
54. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 1994 m. birželio 15 d. įstatymo "Dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos Apeliacinio Teismo, apygardų teismų įsteigimo, apygardų ir apylinkių teismų veiklos teritorijų nustatymo bei Lietuvos Respublikos prokuratūros reformavimo" 2 straipsnio ir šio įstatymo priėmimo tvarkos atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 101-2045.
55. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 1-7.
56. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. sausio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 86, 87 straipsnių papildymo bei pakeitimo ir įstatymo papildymo 881 straipsniu įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2005. Nr. 9-289.
57. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 36-1292.
58. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių administracinės priežiūros įstatymo 3 straipsnio 4 dalies (2002 m. gruodžio 10 d., 2004 m. birželio 8 d. redakcijos), 5 straipsnio 4 dalies (2002 m. gruodžio 10 d. redakcija), 7 straipsnio (2002 m. gruodžio 10 d. redakcija), 8 straipsnio (2002 m. gruodžio 10 d.

redakcija), 9 straipsnio (2002 m. gruodžio 10 d. redakcija), 11 straipsnio (2002 m. gruodžio 10 d. redakcija), Lietuvos Respublikos savivaldybių administracinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymo (2002 m. gruodžio 10 d. redakcija) 2 straipsnio 2 dalies, Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 44 straipsnio 1 dalies (2002 m. gruodžio 10 d. redakcija), 62 straipsnio 12 dalies (2000 m. lapkričio 21 d. redakcija), Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimo Nr. 1525 "Dėl Vyriausybės atstovo Marijampolės apskričiai atleidimo", Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimo Nr. 1526 "Dėl Vyriausybės atstovo Panevėžio apskričiai atleidimo", Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimo Nr. 1527 "Dėl Vyriausybės atstovo Šiaulių apskričiai atleidimo", Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimo Nr. 1528 "Dėl Vyriausybės atstovo Telšių apskričiai atleidimo" 1 punkto, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimo Nr. 1529 "Dėl Vyriausybės atstovo Vilniaus apskričiai atleidimo", Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 10 d. nutarimo Nr. 1578 "Dėl Vyriausybės atstovo Šiaulių apskričiai" 1 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 44-1608.

59. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. birželio 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsnio pavadinimo "Konstitucinis teismas - teisminė institucija" ir šio straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 65-2400.
60. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas „Dėl teisenos byloje pagal pareiškėjo - Vilniaus miesto 3 apylinkės teismo prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalis (2002 m. sausio 24 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, ar Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymas (2000 m. rugpjūčio 29 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsniui, 30 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, taip pat ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 28 d. nutarimo Nr. 1494 "Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birželio 30 d. nutarimo Nr. 689 "Dėl teisėtvarkos, teisėsaugos ir kontrolės institucijų vadovaujančiųjų pareigūnų ir valdininkų darbo apmokėjimo" dalinio pakeitimo" 1 punktas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 1 straipsniui, 5 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, nutraukimo“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 88-3475.
61. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl teisės aktų, reguliuojančių Lietuvos Respublikos pilietybės santykius, nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 123-4650 **.**
62. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. vasario 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 34 straipsnio (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 19-722 .
63. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 27 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ (1993 m. balandžio 6 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. gruodžio 19 d. nutarimo Nr. 1269 „Dėl Kuršių nerijos nacionalinio parko planavimo schemos (generalinio plano)“ (1994 m. gruodžio 19 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 72-2865.
64. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. rugpjūčio 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. vasario 27 d. nutarimo Nr. 222 "dėl kandidato į Vyriausybės atstovus" atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 9 straipsniui“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 90-3580.

65. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos teisėjų valstybinių pensijų įstatymo 4 straipsnio (2002 m. liepos 2 d., 2004 m. lapkričio 4 d., 2005 m. gegužės 19 d., 2006 m. birželio 8 d. redakcijos) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 110-4511 .
66. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. lapkričio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 14, 20, 21 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 12 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 126-5132.

Specialioji literatūra

1. Birmontienė T. Naujos tendencijos Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje // Jurisprudencija. 2002, Nr. 30 (22).
2. Birmontienė T., Jarašiūnas E., Kūris E. ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė: Vadovėlis. – Vilnius: Lietuvos Teisės universiteto Leidybos centras, 2002.
3. Birmontienė T., Jankauskas K., Jarašiūnas E. ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė: raida, institucijos, teisių apsauga, savivalda: kolektyvinė monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2007.
4. Jankauskas K. Adekvatus teisės principų aiškinimas Konstitucinėje jurisprudencijoje // Teisės problemos. 2004, Nr. 4 (46).
5. Jarašiūnas E. Konstitucinė justicija ir politinis procesas: sąveikos tendencijos ir doktrinos paieškos // Politologija. 1999, Nr. 3 (15).
6. Jarašiūnas E. Konstitucija ir įstatymas: kelios interpretavimo problemos. Baltijos ir Skandinavijos šalių konferencija "Konstitucijos aiškinimas ir tiesioginis taikymas". – Vilnius, 2002.
7. Jarašiūnas E. Aukščiausioji ir ordinarinė teisė: požiūrio į Konstituciją pokyčiai // Jurisprudencija. 2002, Nr. 33 (25).
8. Jarašiūnas E. Konstitucinė justicija ir demokratija: keletas sąveikos problemų // Jurisprudencija. 2002, Nr. 33 (25).
9. Jarašiūnas E. Valstybės valdžios institucijų santykiai ir Konstitucinis Teismas. – Vilnius, 2003.
10. Jovaišas K. Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras. 2 dalis. – Vilnius, 2002.
11. Kūris E. Konstituciniai principai ir Konstitucijos tekstas // Jurisprudencija. 2002, Nr. 24 (16).
12. Kūris E. Koordinaciniai ir determinaciniai principai // Jurisprudencija. 2002, Nr. 26 (18).
13. Kūris E. Konstitucijos dvasia // Jurisprudencija. 2002, Nr. 30 (22).
14. Kūris E. Konstitucija, konstitucinė doktrina ir Konstitucinio Teismo diskrecija // Konstitucijos aiškinimas ir tiesioginis taikymas. (Konferencijos medžiaga). – Vilnius, 2002.
15. Kūris E. Konstitucinė justicija Lietuvoje: pirmasis dešimtmetis // Justitia. 2003, Nr. 3-4.
16. Kūris E. Konstitucijos aiškinimas, konstitucinės teisės šaltiniai ir besikeičianti konstitucinės teisės paradigma // Teisės problemos. 2003, Nr. 3 (41).
17. Kūris E. Konstitucinis Teismas ir įstatymų leidyba: žvilgsnis „iš vidaus“ // Teisės problemos. 2008, Nr. 5 (107).
18. Kūris E. Kai kurie Konstitucijos interpretavimo aspektai: *expressis verbis* ribos // Jurisprudencija. 2002, Nr. 24 (16).
19. Lapinskas K. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas valstybės valdžių sistemoje // Konstitucinis Teismas ir konstitucingumo garantijos Lietuvoje (konferencijų medžiaga). – Vilnius. 1995.
20. Pavilionis V. Konstitucinių normų interpretavimas Konstitucinio teismo nutarimuose // Tarptautinė konferencija, skirta Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įkūrimo penkerių metų sukakčiai. Vilnius, 1998.
21. Ragauskas P. Konstitucinio Teismo vaidmuo įstatymų leidyboje // Teisės problemos. 2004, Nr. 1 (43).

22. Rauličkytė A. Atsakingo valdymo principas ir jo įgyvendinimas // Politologija.- Vilnius, 2006/1 (41).
23. Romeris M. Konstitucinės ir teismo teisės pasieniuose. – Vilnius: Pozicija, 1994.
24. Sinkevičius V. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisdikcijos ribos // Jurisprudencija. 2002, Nr. 30 (22).
25. Sinkevičius V. Konstitucijos įgyvendinimas įstatymų leidyboje // Justitia. 1996, Nr. 5.
26. Sinkevičius V. Poįstatyminis teisės aktas Konstitucinio Teismo nutarimuose // Jurisprudencija. 2003, Nr. 46 (38).
27. Sinkevičius V. Įstatymas Konstitucinio Teismo nutarimuose // Teisė. 2004, Nr. 50.
28. Sinkevičius V. Konstitucijos aiškinimas ir jo ribos // Justitia. 2004, Nr. 3 (51).
29. Sinkevičius V. Konstitucijos interpretavimo principai ir ribos // Jurisprudencija. 2005, Nr. 67 (59).
30. Sinkevičius V. Konstitucinių įstatymų samprata: teoriniai aspektai // Jurisprudencija. 2008, Nr. 2 (104).
31. Sinkevičius V. Konstitucinių įstatymų samprata. Parlamentas ir valstybinės valdžios institucijų sąranga. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008.
32. Spruogis E. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimų įtaka teisei // Teisės problemos. 2003, Nr. 3 (41).
33. Stačiokas S. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir kitų Lietuvos teismų santykis // Konstitucinių principų plėtojimas konstitucinėje jurisprudencijoje. – Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2002. P. 191 – 205.
34. Stačiokas S. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo aktų vykdymas ir jų poveikis teisinei sistemai // Konstitucinė jurisprudencija. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo biuletenis, 2006 liepa – rugsėjis, Nr. 3.
35. Stačiokas S., Spruogis E. Teisė ir faktas: Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo patirtis // Teisės problemos. 2006, Nr. 3 (53).
36. Staugaitytė V. Konstitucijai prieštaraujančių teisės aktų pašalinimo iš teisės sistemos atidėjimas Lietuvos ir užsienio valstybių konstitucinių teismų praktikoje // Jurisprudencija. 2006, Nr. 2 (80).
37. Staugaitytė V. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimų teisinė galia laiko požiūriu // Jurisprudencija. 2005, Nr. 77 (69).
38. Šedbaras S. Konstitucinis Teismas: kas tai ir kam to reikia // Justitia. 1996, Nr. 1.
39. Šileikis E. Konstitucinių įstatymų fenomenas // Justitia. 2001, Nr. 4-5.
40. Šileikis E. Alternatyvi Konstitucinė teisė. – Vilnius, 2005.
41. Vaičaitis V. Konstituciniai įstatymai kaip teisės šaltiniai Lietuvos teisinėje sistemoje // Teisė. 2000, Nr. 35.
42. Vaičaitis V. Ar suklupsime ant konstitucinių įstatymų slenksčio // Justitia. 2001, Nr. 4-5.
43. Vaičaitis V. Konstitucinių įstatymų fenomenas. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
44. Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius, 2004.
45. Vaitiekienė E., Vidrinskaitė S. Lietuvos Konstitucinės teisės įvadas. Vilnius: Justitia, 2001.
46. Vansevičius S. Valstybės ir teisės teorija. – Vilnius, 2000.
47. Žilys J. Teisėkūra ir konstitucinė justicija // Teisės problemos. 2000, Nr. 2.
48. Žilys. J. Konstitucinis Teismas – teisinės ir istorinės prielaidos. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2001.
49. Žilys J. Administracinių teisės aktų teisėtumo problema prof. Mykolo Romerio mokslo darbuose // Jurisprudencija. 2005, Nr. 64 (56).

ĮSTATYMAS IR POĮSTATYMINIS AKTAS LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIO TEISMO JURISPRUDENCIJOJE.

Kristina Grigienė

Santrauka. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas, kurio vienas iš reikalavimų, kad tiek įstatymai, tiek ir kiti teisės aktai turi atitikti Konstituciją. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas kaip tik ir garantuoja Konstitucijos viršenybę teisės sistemoje. Todėl darbe, pirmiausia, apžvelgiami Konstitucinio Teismo konstitucinio statuso pagrindiniai bruožai, analizuojami Konstitucinio Teismo baigiamieji aktai, kompetencija bei jurisdikcijos ribų klausimai. Taip pat aptariamas daug mokslinių diskusijų keliantis klausimas dėl konstitucinio įstatymo sampratos, teisinės galios bei vietos teisės sistemoje. Nagrinėjama, kaip įstatymas ir poįstatyminis aktas yra suprantami mokslinėje teisės literatūroje bei Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje. Kadangi priimant naujus, keičiant ir (arba) papildant jau priimtus įstatymus, kitus teisės aktus visus teisėkūros subjektus saisto Konstitucinio Teismo jurisprudencija, joje suformuota oficiali konstitucinė doktrina, todėl darbe nagrinėjama kokius bendruosius reikalavimus turi atitikti įstatymas bei poįstatyminis aktas, kad atitiktų Konstituciją.

Darbe pateikiami Konstitucinio Teismo argumentai ir motyvai, kodėl įstatymai ir poįstatyminiai aktai pripažįstami prieštaraujančiais aukštesnės galios teisės aktams (*inter alia* Konstitucijai), tikrinant įstatymo ir poįstatyminio akto atitiktį Konstitucijai pagal: (a) normų turinį; (b) reguliavimo apimtį; (c) formą; (d) Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytą priėmimo, pasirašymo, paskelbimo ar įsigaliojimo tvarką.

Pagrindinės sąvokos: Konstitucinio Teismo jurisprudencija, konstitucinis įstatymas, įstatymas, poįstatyminis aktas.

DAS GESETZ UND DIE RECHTVERORDNUNG IN DER JURISPRUDENZ DES VERFASSUNGSGERICHTS DER REPUBLIK LITAUEN

Kristina Grigienė

Zussamennfasung: in der Verfassung der Republik Litauen ist das Rechtsstaatprinzip, desen eine der Forderungen ist, dass die Gesetze und die Rechtverordnung die Verfassung entsprechen muessen. Das Verfassungsgericht der Republik Litauen versichert den Verfassungsschutz. Zuerst, man ueberblickt in der Diplomarbeit die Grundzuege der Rechtsstelung des Verfassungsgerichts, man analysiert die Schlussurkunde des Verfassungsgerichts, die Kompetenz und die Fragen der Jurisdiktiongrenze. Man bespricht hebende viel wissenschaftliche Diskussionen Frage wegen der Begriffung, rechtlicher Kraft und des Stands im Rechtssystem des konstitutionellen Gesetzes. Man analysiert, wie vesteht man das Gestez und die Rechtverordnung in der rechtswissenschaftlicher Literatur und in der Jurisprudenz des Verfassungsgerichts. Bei der Annahme, Aenderung oder Ergaenzung des Gesetzes oder der Rechtverordnung sind die Rechstgeber mit der der Jurisprudenz des Verfassungsgerichts und dort formulierende konstitutionelle Doktrin gebunden. Darum analysiert man in der Diplomarbeit, welche Grundforderungen muessen die Gesetze und Rechtverordnung erfuellen, dass sie die Verfassung entschprechen.

In der Diplomarbeit anfuehrt man die Argumente und Motive des Verfassungsgerichts, warum anerkannt man die Gesetze und Rechtverordnungen verfassungswidrig, bei der Pruefung der Verfassungsmaessigkeit gamaess (a) dem Norminhalt, (b) dem Regulierungumfang, (c) der Form und (d) der festgestelte Ordung der Annahme, der Unterzeichnung, der Erklaerung und der Tretung in Kraft.

Definierende Begriffe: der Jurisprudenz des Verfassungsgerichts, das konstitutionelle Gesetz, das Gesetz, die Rechtverordnung.

Kristina Grigienė
2008 m. gruodžio 18 d.

kristina.grigiene@gmail.com